

SAMORDNING
AF DE NORDISKE LANDES
LØNSTATISTIK

BETÆNKNING

AFGIVET AF

DEN AF DE NORDISKE SOCIALMINISTERIER
NEDSATTE EKSPERTKOMITE

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1950

**SAMORDNING
AF DE NORDISKE LANDES
LØNSTATISTIK**

BETÆNKNING

AFGIVET AF

**DEN AF DE NORDISKE SOCIALMINISTERIER
NEDSATTE EKSPERTKOMITE**

**J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1950**

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Indledning	5
Kapitel I. Arbejdere i industri og håndverk	9
A. Foreliggende lønnsstatistikk i de nordiske land	9
1. Danmark	9
2. Finland	11
3. Norge	12
4. Sverige	15
B. Sammenlikning av lønnsbegreper og lønssystemer i de nordiske land	16
C. Grupperingen efter industri- og yrkesgrupper i lønestatistiken for arbeidere inom hantverk och industri	27
D. Förslag till samordning av lønestatistiken for arbeidere inom hantverk och industri	29
— II. Funktionärer inom industri, handel och bankrørelse	31
A. Føreliggande lønestatistik i de nordiska länderna	31
1. Danmark	31
2. Finland	32
3. Norge	33
4. Sverige	33
B. Jømførelse av lønebegrepp och lønesystem i de nordiska länderna	35
C. Principer for gruppering av lønestatistiken	36
D. Principer for redovisning av lønens olika bestøndsdelar	38
E. Førløag till samordning av lønestatistiken for funktionører inom industri, handel och bankrørelse	39
— III. Sjøfolk	40
A. Foreliggende lønnsstatistikk i de nordiske land	40
1. Danmark	40
2. Finland	41
3. Norge	41
4. Sverige	42
B. Sammenlikning av lønnsbegreper og lønssystemer i de nordiske land	42
C. Førløag til samordning av lønnsstatistikk for arbeidere innenfor sjøfart	47
— IV. Landbrugs- og gartneriarbejdere	48
A. Foreliggende lønstatistik for landbrugsarbejdere i de nordiske lande	48
1. Danmark	48
2. Finland	49

	Side
3. Norge	50
4. Sverige	51
B. Sammenligning af lønbegreber, lønsystemer og lønstatistik for landbrugsarbejdere i de nordiske lande	52
C. Foreliggende lønstatistik for gartneriarbejdere i de nordiske lande	60
1. Danmark	60
2. Sverige	60
D. Sammenligning af lønbegreber, lønsystemer og lønstatistik for gartneriarbejdere i de nordiske lande	61
E. Forslag til samordning af lønstatistik for landbrugs- og gartneriarbejdere	64
Kapitel V. Skogsarbetare	65
A. Föreliggande lönestatistik i de nordiska länderna	65
1. Danmark	65
2. Finland	65
3. Norge	66
4. Sverige	67
B. Riktlinjer för en samordning av lönestatistiken för skogsarbetare.....	67
C. Förslag till samordning av lönestatistiken för skogsarbetare	68

Bilag.

Bilag 1. Internationale resolutioner om lønstatistik m. v.....	71
a. Proposed Recommendation Suggested to the International Labour Conference by the 5th International Conference of Labour Statisticians (Geneva, October 1937)	71
b. Convention (no. 63) concerning Statistics of Wages and Hours of Work, adopted by the International Labour Conference at its 24th Session on 20 June 1938	72
c. 4 Resolutions concerning Statistics of Wages, Hours of Work and Social Security, adopted by the 7th International Conference of Labour Statisticians (Geneva, September—October 1949)	79
— 2. a. Förslag till industri- och yrkesgruppering för lönestatistiken beträffande arbetare inom hantverk och industri	83
b. Definitioner på yrkesgrupper bland arbetare inom hantverk och industri.....	91
— 3. a. Förslag till yrkesgruppering för lönestatistiken beträffande funktionärer inom industri, handel och bankrörelse	100
b. Definitioner på vissa yrken bland funktionärer inom industri, handel och bankrörelse	101

Indledning.

På det nordiske socialministermøde i København i september 1945 vedtoges følgende henstilling til de deltagende landes regeringer:

„Den nordiske socialpolitiske konference i København i dagene fra 10.—12. september 1945 anser det for ønskeligt, at der træffes foranstaltninger til opnåelse af en større ensartethed mellem de nordiske lande med hensyn til opgørelserne af udgifterne til socialforsikring og social forsorg samt med hensyn til den løbende lønstatistik.

Man er derfor enig om at søge nedsat ekspertkomiteer, der skal have til opgave i det omfang, det måtte være muligt, at fremkomme med forslag om koordinering af henholdsvis opgørelserne vedrørende de sociale udgifter og lønstatistikken.

Til hver af disse komiteer vil der fra de enkelte lande være at udpege 2 repræsentanter“.

Til ekspertkomiteen vedrørende lønstatistikken udpegede regeringerne følgende medlemmer:

Danmark: Statsvidenskabelig konsulent *Henning Friis*, Arbejds- og socialministerierne, Ekspeditionssekretær *C. Fl. Steenstrup*, Det statistiske Departement.

Finland: Kanslirådet *Gunnar Modeen*, Socialministeriet.

Island: Direktør *Thorsteinn Thorsteinsson*, Hagstofa Islands.

Norge: Byråsjef *Signy Arctander*, Statistisk Sentralbyrå.
Dav. kontorsjef ved Riksmeklingsmannens kontor, nuværende sekretær hos statsministeren, *Kai Knudsen*.

Sverige: Byråchef *A. Twengström*, Socialstyrelsen,
Første aktuarie *Leif Björk*, Socialstyrelsen.

Direktør *Th. Thorsteinsson* har kun deltaget i komiteens andet møde.

Som særligt sagkyndige har repræsentanter for arbejdsmarkedets hovedorganisationer i de nordiske lande deltaget i komiteens 2., 3. og 4. møde. Kontorchef *A. Johansen*,

Dansk Arbejdsgiverforening, der forestår udarbejdelsen af den danske lønstatistik vedrørende arbejdere inden for håndværk og industri, har dog deltaget i samtlige komitemøder som rådgiver for den danske delegation.

Endvidere har man til de enkelte møder tilkaldt sagkyndige fra forskellige andre organisationer på arbejdsmarkedet, samt repræsentanter for visse statslige myndigheder.

Komiteen har afholdt 5 møder, nemlig et indledende møde i København i juni 1946, et møde i Stockholm i november 1946, i Oslo i maj 1947, i Helsingfors i juni 1949 samt et afsluttende møde i København den 12.—14. december 1949.

Baggrunden for nedsættelsen af komiteen var de stedfindende drøftelser med henblik på lettelse af arbejdskraftens bevægelighed mellem de nordiske lande. I denne forbindelse fremhævedes det på socialministermødet i 1945, at en sammenligning af lønoplysninger ville have betydning såvel for de mere almindelige overvejelser vedrørende vandringerne mellem landene som med hensyn til en eventuel oplysningsvirksomhed om forholdene på arbejdsmarkedet i de respektive lande. Hertil kom, at en udbygning og ændring af den bestående lønstatistik var under overvejelse både i Norge, Sverige og Danmark, og det var derfor rimeligt at tilvejebringe et samarbejde mellem landene, således at de enkelte landes nyordninger kunne blive præget af den størst mulige ensartethed.

Endelig kan det nævnes, at der i sammenhæng med lønforhandlingerne i de nordiske lande i efterkrigstiden er fremsat ønsker om at kunne foretage nordiske lønsammenligninger på forsvarligt grundlag.

På det nordiske socialministermøde fremhævedes som de to hovedvanskeligheder med hensyn til en koordinering af lønstatistikken, at man i de nordiske lande anvender forskellige erhvervsgrupperinger, fagbetegnelser og lønbegreber, samt at lønstatistikken er uensartet udviklet erhvervmæssigt og lokalt og har forskellig repræsentativitet. I forbindelse med dette forhold understregedes på mødet, at sagens løsning må forudsætte, at „man når frem til lønstatistik af nogenlunde samme kvalitet i de 3 lande. Det ønskelige ville være, at de lande, som er dårligst udstyret på et eller andet område af lønstatistikken — ikke blot industri og håndværk, men også en række andre byerhverv samt landbruget — så vidt muligt løftes op til de bedst stillede landes niveau.“

Det er disse punkter, som har været vejledende for komiteens virksomhed. Komiteen har foretaget en kortlægning af den eksisterende lønstatistik og indhentet oplysninger om de planer, som har foreligget med henblik på en videre udbygning. Endvidere har man undersøgt de eksisterende lønbegreber og lønsystemer i de forskellige lande for at bestemme, hvilke lønelementer, der bør medtages ved lønsammenligninger. Endelig har man for at finde frem til sådanne grupper af lønmodtagere, hvis arbejde er af samme karakter i alle landene, og hvis lønforhold derfor kan gøres til genstand for sammenligning, studeret de enkelte arbejdsfunktioner og stillingsbetegnelser inden for de forskellige hovederhvervsområder.

Komiteen har undersøgt disse problemer for så vidt angår *arbejdere* indenfor a) industri og håndværk, b) landbrug og gartneri, c) søfart og d) skovbrug samt for *privatfunktionærer*, i hvert af de nordiske lande.

Udvælgelsen af egnede grupper har været særlig vanskelig for arbejdere indenfor industrien og håndværk samt for privatfunktionærer. Komiteen besluttede derfor på sit møde i Stockholm 1946 at anmode hvert land om at udpege en repræsentant til et sekretariat, som efter en kortlægning af de vigtigste arbejdsområder og dertil svarende stillings-

betegnelser i de enkelte lande skulle undersøge mulighederne for at opstille egnede grupperingssystemer for arbejdere i industri og håndværk.

På komiteens møde i Oslo 1947 anmodede man sekretariatet om at foretage tilsvarende undersøgelser forsåvidt angår privatfunktionærerne.

I sekretariatets arbejde har følgende deltaget:

Danmark: Fuldmægtig *C. J. Clemmensen*, Dansk Arbejdsgiverforening,
Sekretær *T. Kirstein*, Det statistiske Departement.

Norge: Førstesekretær *I. Hertzberg Johnsen*, Statistisk Sentralbyrå,
Sekretær *A. Jacobsen*, Statistisk Sentralbyrå,
Sekretær *A. Lettenstrøm*, Statistisk Sentralbyrå.

De to sidstnævnte har dog kun deltaget i sekretariatets første møde.

Sverige: Første aktuarie *Leif Björk*, Socialstyrelsen,
bistået af amanuens *I. Reinhard*, Socialstyrelsen.

Første aktuarie *Leif Björk* har fungeret som leder af sekretariatet.

På grundlag af sekretariatets undersøgelser er der i komiteen opnået enighed om at foreslå visse grupperingssystemer for de vigtigste hovederhvervsgrupper. Forudsætningen for at de indsamlede lønoplysninger fuldt ud kan tilpasses disse grupperingssystemer, er imidlertid, at lønstatistikken udarbejdes på grundlag af lønoplysninger for hver enkelt arbejder, således som det allerede er gennemført for arbejdere i industri og håndværk i Danmark, for handelspersonale, landbrugs- og gartneriarbejdere i Sverige, og som påbegyndt på visse områder i Norge. Komiteen anbefaler derfor, at de nordiske lande i videst muligt omfang benytter den individualstatistiske metode eller ved anvendelse af mere summariske metoder foretager en meget stærk gruppeopdeling.

For hver hovederhvervsgruppe har komiteen stillet forslag til samordning af lønstatistikken. Disse forslag må ses i sammenhæng med de beslutninger om lønstatistik, der er truffet ved møder i Det internationale Arbejdsbureau, sidst ved socialstatistikernes møde i Genève i oktober 1949, og disse beslutninger er derfor gengivet i bilag 1.

Komiteen er opmærksom på, at realiseringen af dens forslag og den dermed forbundne omlægning og udbygning af lønstatistikken i de nordiske lande vil være en tidkrævende proces. En løbende gensidig orientering om samordningsarbejdets fremskriden vil derfor være ønskelig.

For at give denne gensidige orientering en fastere form, skal komiteen foreslå som en praktisk fremgangsmåde, at den socialstatistiske statsinstitution i det land, hvor det kommende socialministermøde skal finde sted, indhenter oplysninger fra de øvrige lande om samordningsbestrebelse og resultaterne af disse, og herunder indsamler den for lønsammenligninger på pågældende tidspunkt foreliggende statistik. På grundlag af disse oplysninger udarbejder den pågældende institution en rapport til socialministermødet, og rapporten sendes samtidig til de tilsvarende institutioner i de andre nordiske lande, som derefter træffer bestemmelse om offentliggørelse af de i rapporten meddelte lønsammenligninger.

Man skal endelig bemærke, at komiteen har haft opmærksomheden henvendt på, at en større sammenlignelighed mellem pengelønningerne i de nordiske lande ikke kan betragtes som et tilstrækkeligt grundlag for bedømmelsen af lønforholdene, men at en øget mulighed for sammenligninger af *reallønningerne* er særdeles påkrævet.

Komiteen har imidlertid ikke fundet, at den omfattede den fornødne sagkundskab til at studere disse emner og skal derfor henstille, at spørgsmålet om en sammenligning af reallønningerne optages til behandling i en særlig ekspertkomite vedrørende sammenligning af leveomkostningerne i de nordiske lande.

Nærværende betænkning er for de fleste afsnits vedkommende behandlet på komiteens møde den 12.—14. december 1949, dog at den endelige udformning og vedtagelse har fundet sted ved skriftlig forhandling i løbet af foråret 1950.

For *Danmark*: *Henning Friis.*
C. Fl. Steenstrup.

For *Finland*: *Gunnar Modeen.*

For *Norge*: *S. Arctander.*
Kai Knudsen.

For *Sverige*: *Leif Björk.*
A. Twengström.

Kapitel I.

Arbejdere i industri og håndverk.

A. Foreliggende lønnsstatistikk i de nordiske land.

I. Danmark.

Ved de første i Danmark afholdte håndværks- og industritællinger, nemlig i 1897 og i 1906, indhentede Det statistiske Departement bl. a. oplysninger om den af industrien udbetalte arbejds løn. Disse oplysninger bearbejdedes af Departementet, og resultaterne offentliggjordes i særlige hæfter af Statistiske Meddelelser.

Senere traf Departementet en ordning med Dansk Arbejdsgiverforening, der til organisatoriske formål indsamler materiale hos medlemmerne om udbetalte arbejds lønninger, og på grundlag heraf udarbejder kvartalsvise opgørelser, der offentliggøres i foreningens medlemsblad. Nævnte opgørelser og i visse tilfælde selve grundmaterialet stilles af Arbejdsgiverforeningen til rådighed for Departementet til yderligere bearbejdelse og offentliggørelse, og fra og med april kvartal 1918 er der i Statistiske Efterretninger på grundlag heraf offentliggjort kvartalsvise oversigter over arbejds lønnen i industrien. Disse oversigter omfatter oplysninger for hvert fag (og for de ufaglærte fordelt på branchegrupper) om den gennemsnitlige timefortjeneste inklusive dyrtidstillæg, men eksklusive tillæg for overarbejde, holdskifte m. v. samt feriegodtgørelse. Timefortjenesten ved akkord- og tidlønsarbejde er oplyst særskilt. Tillige anføres antallet af akkordtimer. Oplysninger om de øvrige lønkomponenter foreligger ligeledes faggruppevis, men offentliggøres kun for samtlige arbejdere under eet eller for hovedgrupper heraf. Endvidere er der lejlighedsvis udarbejdet og offentliggjort specielle opgørelser over lønningernes spredning efter størrelse samt over lønforholdene indenfor de forskellige aldersklasser m. v. Udførligere redegørelser for lønstatistikken er desuden for årene 1914—25 og 1926—31 meddelt i hæfter af Statistiske Meddelelser. Det skal tilføjes, at Arbejdsgiverforeningen foruden ovennævnte almindelige lønopgørelser regelmæssigt udarbejder og offentliggør mere detaljerede opgørelser vedrørende jern- og metal- samt tekstilindustrien.

Samtlige medlemmer af Dansk Arbejdsgiverforening skal for hvert kvartal indsende oplysninger vedrørende lønudbetalingerne for de af dem i kvartalets løb beskæftigede arbejdere. Oplysningerne indsendes på særlige lønningslister, hvoraf der som regel udfyldes een liste for hver arbejder med ugevisse oplysninger for samtlige kvartalets 13 uger. Listen indeholder oplysning om arbejderens navn, nr., fagbetegnelse, fagforbund, fødselsdag og -år samt arbejdsgiverens navn, stilling og adresse.

På lønningslisten opføres arbejderens arbejdstimer samt den udbetalte arbejds løn fordelt i: akkordarbejde, tidlønsarbejde, dyrtidstillæg, overtidstillæg, holdskiftetillæg og diverse tillæg. Desuden opføres feriepenge — enten med $4\frac{1}{2}$ pct. for

hver uge eller een gang årlig ved feriens begyndelse — og udbetalinger til arbejderen til befordring og kostpenge.

Lønningslisten er bygget således op, at den af arbejdsgiveren kan benyttes som bilag til hans lønningsbogholderi. Listen skal føres fra uge til uge. Efter kvartalets afslutning sammmentælles kolonnerne, og listen indsendes til Dansk Arbejdsgiverforening gennem de respektive arbejdsgiverorganisationer, som virksomheden står tilsluttet.

Opgørelsen foretages af Arbejdsgiverforeningen særskilt for hovedstaden og provinsen. De faglærte mænds gennemsnitsfortjeneste opgøres for hvert enkelt fag. De ufaglærte mænd og de såkaldte „tillærte“, der i hovedsagen henregnes til denne gruppe, samt kvinderne fordeles branchevis. Såvel faglærte som ufaglærte mænd og kvinder samles derefter industrivis, for de faglærtes vedkommende dog med den modifikation, at en arbejder, der er beskæftiget som hjælpearbejder eller reparatør på en virksomhed, medtages under den industri, hvor han qua produktionsarbejder ville høre til. En murersvend, der f. eks. er beskæftiget på en jernindustriel virksomhed, overføres således til byggeindustrien. Fordelingen på industrigrupper — der ikke offentliggøres — svarer derved ikke ganske til den af UN's komité foreslåede.

For at muliggøre sammenligning af lønniveauet på forskellige tidspunkter, uden at forskydninger i arbejdernes fordeling på fag griber forstyrrende ind, foretager Departementet for hvert kvartal en standardberegning af timefortjenesten, idet man i stedet for de faktiske arbejdstal indenfor hvert fag regner med medlems-tallet i fagforeningerne ved udgangen af 1936. Disse standardberegninger, der er ført tilbage til 1917, offentliggjordes i ovennævnte hæfter af Statistiske Meddelelser for årene 1914—25 og 1926—31, desuden i Statistisk Årbog og for 1946 og fremefter i Statistiske Efterretninger.

Arbejdsgiverforeningens lønstatistik omfatter som ovenfor nævnt kun arbejdere beskæftigede hos de under foreningen hørende virksomheder. I 1926 påbegyndte Departementet til supplerung af denne statistik at indsamle tilsvarende lønstatistisk materiale fra virksomheder udenfor Arbejdsgiverforeningen. Over halvdelen af de arbejdere, dette materiale angik, var beskæftiget i offentlige virksomheder. Da det imidlertid viste sig, at indarbejdelsen af disse supplerende oplysninger i det fra Arbejdsgiverforeningen modtagne materiale ikke i nævneværdig grad forandrede lønstatistikens resultater, vendte man i 1932 tilbage til alene at benytte sidstnævnte materiale. Dette dækker, for så vidt håndværk og industri angår, næsten alle erhvervets områder, men der må dog regnes med, at de hos et stort antal småmestre, navnlig landhåndværkere, beskæftigede arbejdere ikke er inddraget heri. Lønstatistikken giver derfor først og fremmest oplysning om byarbejdernes lønforhold, jfr. efterfølgende bemærkninger om dækningsprocenten.

Af det samlede antal organiserede arbejdere omfatter Arbejdsgiverforeningens statistik i hovedstaden på det nærmeste halvdelen — og dette gælder både faglærte og ufaglærte — men i provinsen kun ca. en trediedel og af de ufaglærte alene kun godt en fjerdedel. Dækningsprocenten varierer betydeligt fra fag til fag, men såvel i hovedstaden som i provinsen er kun få fag repræsenterede med mindre end ca. en fjerdedel af de organiserede arbejdere. Herved må dog tages i betragtning, at der i landkommunernes håndværksvirksomheder beskæftiges en del uorganiseret arbejdskraft.

Bortset fra den officielle statistik udarbejdes der også lønstatistik af en række fagforbund, og her må særligt Dansk smede- og maskinarbejderforbunds statistik fremhæves.

2. Finland.

A. Industrierbetarlönerna.

Löneuppgifterna insamlas av de till Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund hörande arbetsgivarförbunden från deras medlemmar. De sammanställas i Arbetsgivarnas Centralförbund, som sedan överlåter sammanställningarna åt Byrån för social forskning för publicering. Statistiken omfattar följande 25 industrier: malmuppföring och anrikning; tillverkning och förädling av järn och stål; tillverkning och förädling av övriga metaller; mekaniska verkstäder; kalkstensbrott och -krossningsverk; kalkbruk; cementfabriker; porslins- och fajansfabriker; hushålls- och flaskglasfabriker; fönsterglasfabriker; gummivarufabriker; yllefabriker; bomullsfabriker; linnfabriker; trikå- och sidenfabriker; träsliperier och kartongfabriker; sulfittcellulosafabriker; sulfatcellulosafabriker; pappersbruk; pappersmasse- och pappersindustrins hjälpavdelningar; sågverk; fanerfabriker; rullfabriker; trähusfabriker; hyvlerier och lådfabriker; sockerbruk.

För att belysa omfattningen av det statistiska materialet kan nämnas, att statistiken t. ex. under första kvartalet 1949 omfattade omkr. 108 300 arbetare, varav 67 300 män och 41 000 kvinnor. De motsvara 35 pct. av totala antalet arbetare inom industrin. Uppgifterna avse medeltimförtjänster, vilka uppgivas med sina bruttobelopp utan några avdrag; de innefatta ackordöverskott, ersättning för över- och helgdagsarbete och indexförhöjningar ävensom naturaförmåner uppskattade i penningar. Uppgifterna avgivas kvartalsvis (för textilindustrin två gånger om året) mestadels för två veckor eller för en månad, i vissa fall även för hela kvartalet. Beräkningarna utföras särskilt för män och för kvinnor över 18 år.

En översikt för åren 1939—44 har publicerats i *Social Tidskrift* 1945: 9—10. i vilken närmare redogjorts för statistikens område, insamlingssätt, beräkningsmetod etc. Senare har uppgifter publicerats kvartalsvis, senast för första kvartalet 1949 i *Social Tidskrift* 1949: 7—8. För att få en samlad helhetsbild av löneutvecklingen i jämförelse med tiden före kriget meddelas i översikterna genomsnittliga proportions- tal, som uträknats på basen av den gemensamma vägda medeltimförtjänsten vid olika tidpunkter för alla i 1939 års statistik ingående industriområden.

B. Arbetslönerna i statens arbeten.

Byrån för social forskning uppgör statistik över arbetslönerna i statens arbeten. Primärmaterialet utgöres av lönerapporter, som statens mest betydande arbetsämbetsverk ha insänt till Ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena och till Byrån för social forskning. Uppgifterna ha avsett arbeten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens, järnvägsstyrelsens, lantbruksstyrelsens, forststyrelsens, byggnadsstyrelsens och länsstyrelsernas regi, och de ha insamlats fyra gånger om året, för den sista månaden i varje kvartal. Beräkningarna ha blott hänfört sig till manliga arbetare, bland vilka särskilt tre grupper: grovarbetare, specialarbetare och körkarlar. I rapporterna finnas samtidigt uppgifter om timlönsarbete och ackordarbete särskilt. En översikt över lönerna år 1947 har publicerats i *Social Tidskrift* 1948: 3—4. Totalantalet arbetare i statistiken varierade då mellan 21 500 och 26 500.

I juni 1948 vidtogos vissa ändringar i statistiken. Uppgifter insamlas sålunda nu från flere ämbetsverk än förut. De manliga arbetarna indelas i de fyra lönegrup-

per, som förutsätts i gällande löneregleringsbeslut, jfr. sid. 18. Dessutom inhämtas uppgifter jämväl angående kvinnor, minderåriga etc. De första resultaten av utredningen enligt detta nya system torde inom kort föreligga färdiga. De nämnda reformerna gälla icke forststyrelsens lönestatistik, i vilken ändringar av olika slag torde genomföras från och med början av 1950.

C. Arbetarlönerna i stadskommunernas arbeten.

Byrån för social forskning insamlar uppgifter från stadsstyrelserna om lönerna för stadskommunernas arbetare under en fullständig likvidperiod i den sista månaden av varje kvartal. De statistiska översikter, som publicerats i Social Tidskrift, ha begränsats till 10 större och medelstora städer, i vilkas arbeten t. ex. i december 1948 omkr. 10 200 arbetare voro sysselsatta (jfr. Social Tidskrift 1949: 3—4). I dem redovisas medeltimförtjänsterna för män och kvinnor särskilt och dessutom för männens vidkommande medeltimlöner och timförtjänsterna för 3 typiska yrkesgrupper: timmermän, chaufförer och grovarbetare.

3. Norge.

A. Løpende lønnsstatistikk.

Den første norske lønnsstatistikk er de såkalte femårslønninger. De går tilbake til 1875 — for en del grupper lenger tilbake. Det er skjønsmessige oppgaver fra lensmennene i herredene og magistratene i byene over den „sedvanlige årslønn eller daglønn“ for et større antall stillinger for industri- og jordbruksarbeidere. De sluttet i 1920.

Ved siden av den regelmessige statistikk er det til forskjellig tid utarbeidet spesialundersøkinger over *arbeids- og lønningsforholdene* i enkelte industrigrupper eller arbeidsområder: Ved tresliperier og sellulosefabrikker 1892 og 1893, for syersker i Kristiania — tillikemed opplysninger angående lønninger i andre kvinnelige erverv i Norge (utgitt 1906), ved sagbruk og høvlerier (utgitt 1907) og i trikotasjeindustrien (utgitt 1924).

Fabrikkstillingen (1909) og Håndverkstillingen (1910) inneholdt også et betydelig lønnsstatistisk materiale.

Fra 1918 av offentliggjorde Statistisk Sentralbyrå årlig en statistikk over de alminnelige arbeidslønninger i håndverk, endel industrigrupper, transport, sjøfart, for kommunale arbeidere, hushjelp o. fl. bygget på oppgaver fra offentlige arbeidskontorer, trygdekasser, hyrekontorer, kommunale kontorer etc. Oppgavene gjaldt — for de grupper som hadde ordnede tariff-forhold — som regel den fastsatte tariff-messige lønn, ikke fortjenesten. Statistikken ble offentliggjort i en rekke år som en særskilt publikasjon, siden i Statistiske Meddelelser. Den opphørte i 1940, men den årlige statistikk over kommunale arbeideres og hushjelpers lønninger er fortsatt og offentliggjøres i Statistiske Meddelelser.

Den nåværende ordning av den løpende lønnsstatistikk i industri, håndverk, bygg og anlegg bygger på et samarbeid på frivillig grunnlag mellom Norsk Arbeidsgiverforening, Mekaniske Verksteders Landsforening, Papirindustriens Arbeidsgiverforening og Statistisk Sentralbyrå. Ordningen har vært praktisert siden 1. kvartal 1940. Statistisk Sentralbyrå begynte da å nytte det samme system for lønnsstatisti

som Norsk Arbeidsgiverforening i en årrekke hadde praktisert for sine medlemsbedrifter.

Statistisk Sentralbyrå bruker samme skjema som Norsk Arbeidsgiverforening. Denne samler in også Byrådets oppgaver fra sine medlemmer. Byrådet foretar revisjon og bearbeiding parallelt med og i samarbeid med Arbeidsgiverforeningen. Denne ordning gjelder for den vesentlige del av industrien, håndverk og entreprenørvirksomhet. (Bygningsfagene er tatt med under håndverk). Papirindustriens Arbeidsgiverforening samler inn oppgavene fra sine medlemsbedrifter. Oppgavene over arbeidde timer og utbetalt lønn gis summarisk for de viktigste grupper av arbeidere innem de forskjellige industrier. Graden av oppdeling er ulik, men det er alltid en fordeling etter arbeidende formenn, voksne arbeidere — menn og kvinner — og unge arbeidere — menn og kvinner.

Hva jern- og metallindustrien angår bygger Mekaniske Verksteders Landsforenings skjema på individualstatistikk for hver arbeider. Foreningen bearbeider statistikken til eget bruk og for sine medlemsbedrifter. Av denne statistikk får Statistisk Sentralbyrå oppgitt timefortjenesten på tid og i alt for voksne menn, fag-, spesial- og hjelpearbeidere, for voksne kvinner og for unge menn og kvinner, samt det totale antall arbeidde timer og det utbetalte lønnsbeløp for disse grupper. Byrådet foretar en beregning over fordelingen av det samlede antall timer på tid og akkord.

Den løpende lønnsstatistikk utarbeides kvartalsvis (under krigen i noen år halvårsvis). Bedriftene gir oppgaver over antall arbeidde timer og utbetalt lønn for hele kvartalet. Feriegodtgjørelse blir ikke regnet med.

Omfanget av statistikken er økt etterhvert fordi flere og flere bedrifter er blitt medlemmer av arbeidsgiverforeningene. Representasjonen i de fleste industrier må anses for å være god, men enkelte grupper er i forhold til sin betydning svakt representert.

Som helhet omfattet lønnsstatistikken i 1. kvartal 1949 vel 45 pst. av de pliktige syketrygdede arbeidere i industri, håndverk, bygg- og anleggsvirksomhet på samme tid.

Statistikken er oppdelt etter lønnsformer i arbeid på tidlønn, akkord og overtid. Den totale gjennomsnittsfortjeneste — som regnes ut for hvert kvartal ved å dividere lønssummene med arbeidstimene — omfatter all fortjeneste i kvartalet både på tidlønn, akkord, produksjonspremiebasis og overtid. Dyrtillegg blir oppgitt særskilt. Også andre tillegg av forskjellig art kommer med i fortjenesten, som skifttillegg, tillegg for søn- og helligdagsarbeid ved kontinuerlig skiftordning, tillegg for spesielle arbeidsytelser eller for særlig ubehagelig eller risikabelt arbeid (smuss, støv, varme, høyde, bas, høvfjells o. a. tillegg). Også verdien av avtalte naturalytelser blir tatt med. Ytelser som feriepenger, gratialer, klesgodtgjørelse, verktøygodtgjørelse, reiseutgifter og kostgodtgjørelse etc. er ikke tatt med i fortjenesten.

Fortjenesten på tidlønn og akkord og overtidstillegget regnes også ut hver for seg.

Som nevnt gis oppgavene særskilt for menn og kvinner og for formenn, voksne arbeidere og unge arbeidere. I håndverket er det skilt mellom fag- og hjelpearbeidere. I entreprenørvirksomhet er det beregnet timefortjeneste for de viktigste stillingsgrupper. I industrien utarbeides statistikken for 12 hovedgrupper. Inndelingen følger her industristatistikken. Hver hovedgruppe omfatter igjen undergrupper, hvor det i størst mulig utstrekning er skilt etter tariffområdene.

I industrien blir det ikke foretatt noen stedsgruppering. I håndverk blir fortjenesten regnet ut særskilt for Oslo og landet ellers. Inntil 1. kvartal 1949 var det i *entreprenørvirksomhet* en landsdelsgruppering, men til forskjell fra de andre grupper ble oppgavene ikke spesifisert i tidlønns- og akkordarbeid. Fra 1. kvartal 1949 er landsdelsgrupperingen opphørt, men det er innført oppdeling av fortjenesten på tidlønn og akkord.

Kvartalsstatistikkens hovedresultater blir offentliggjort etter hvert som de foreligger ved pressemeldinger og i Statistiske Meddelelser. De mere detaljerte opplysninger blir gitt i en årspublikasjon.

B. Særskilte lønstillinger.

I 1948 foretok Byrået en lønstilling på grunnlag av individuelle lønnsoppgaver for en rekke viktige grupper innenfor norsk industri. Tellingene omfattet jern- og metallindustrien, tekstilindustrien og kjemisk industri (herunder gummivareindustri, såpefabrikker, olje- og fettraffinerier, glassverk, sementfabrikker, keramisk industri, forskjellige kjemisk-tekniske fabrikker) og elektrokjemisk og elektrometallurgisk storindustri.

Tellingene omfattet i prinsippet alle bedrifter med 5 arbeidere eller mer. For jern- og metallindustrien representerte de arbeidere som kom med i tellingen ca. 80 pst. av det totale tall av sysselsatte i denne industrigren, for tekstilindustrien ca. 91 pst. og for kjemisk industri ca. 75 pst.

Denne telling gir en mer spesifisert gruppering etter industri- og tariffområder enn den summariske statistikk. Den gir fortjenesten for de ulike arbeidstillinger innen hver gruppe, og det er foretatt en bearbeiding som gir fortjenesten ved bedrifter av forskjellig størrelse og i de ulike landsdeler. Tellingene gir videre fortjenesten for de forskjellige aldersgrupper innen hver stilling, og lønnsfordelingen er beregnet.

Resultatene av lønnsstillingen 1948 er offentliggjort i tre stensilerte hefter våren 1949, og er i 1950 kommet som en samlet trykt publikasjon.

I 2. kvartal 1949 har Byrået foretatt en undersøkelse av lønnsforholdene innen byggefagene og innen bygningsmaterialindustrien. Denne telling er lagt opp og bearbeidet etter noenlunde samme prinsipper som tellingen 1948. Resultatene er foreløpig offentliggjort i et stensilert hefte og vil i 1950 komme som en særskilt publikasjon.

Siden 1920 har Statistisk Sentralbyrå utarbeidet statistikk over lønninger og arbeidsstyrke ved Statens anlegg bygget på kvartalsvise oppgaver fra Norges Statsbaner, Telegrafverket, Havnevesenet og Statens vegvesen (årsoppgave). Statistikken viser den gjennomsnittlige timefortjenesten for akkordarbeidere og dagarbeidere, i havnevesenet for månedslønte og timelønte arbeidere.

For vegvesenet gis en fylkesvis oversikt over høyeste og laveste gjennomsnittlige timefortjeneste ved et representativt utvalg av anleggene i fylkene.

Som tidligere nevnt har Byrået siden 1920 utarbeidet statistikk over kommunale arbeideres timelønninger. Oppgavene blir hentet inn for en måned (som regel august) hvert år fra 22 bykommuner og 3 landkommuner. Oppgavene gjelder den tariff-festede lønn på ordinær tid — ikke *fortjenesten*.

4. Sverige.

Socialstyrelsen har sedan 1918 verkställt årliga undersökningar angående löneförhållandena för arbetare inom industri, hantverk, byggnads- och anläggningsverksamhet, transportväsen m. m.

Statistiken grundar sig på summariska uppgifter, som inhämtas från vederbörande arbetsgivare genom ett särskilt frågeformulär. På formuläret redovisas för män och kvinnor inom vardera av grupperna arbetande förmän, övriga vuxna arbetare och minderåriga arbetare följande uppgifter:

- 1) medeltal arbetare per avlöningstillfälle under redovisningsåret.
- 2) antal arbetstimmar under året med fördelning på tidlönsarbete, ackordsarbete, övertidsarbete och skiftarbete m. m.
- 3) arbetslön och förmåner under året med fördelning på tidlön; ackordslön; dyrtidstillägg; övertidstillägg; tillägg för arbete å skift och för förskjuten arbetstid; semesterlön, semesterersättning, sjuklön och olycksfallsersättning; övriga förmåner, såsom gratifikation, hyresbidrag, fri bostad, fri ved m. m.

På grundval av dessa primäruppgifter beräknas för olika grupper av företag — med fördelning efter branscher och ortsgupper — medelantalet arbetare under verksamhetstiden, medeltalet arbetstimmar per år och arbetare samt antalet ackordsarbetstimmar i procent av hela antalet arbetstimmar under året. Vidare beräknas medeltal för löneinkomsten *per timme* a) vid tidlönsarbete på ordinarie tid, b) vid ackordsarbete på ordinarie tid, c) oavsett löneform, inklusive rörligt tillägg, övertidstillägg och tillägg för arbete å skift och för förskjuten arbetstid, d) oavsett löneform, inklusive de under c) nämnda tilläggen jämte övriga tillägg och förmåner (såsom semesterlön, naturaförmåner m. m.). I de båda förstnämnda medeltalen (a och b) ingår ej de under c) och d) nämnda tilläggen och förmånerna, vilka däremot ingår i de medeltal, som beräknas för löneinkomsten *per år*. De sistnämnda beräknas genom att totalsumman av arbetslön och förmåner under året divideras med medeltalet arbetare per avlöningstillfälle under redovisningsåret; dessa medeltal — som ej beräknas för utpräglade säsongbranscher — ger sålunda närmast ett mått på löneinkomsten för arbetare med stadigvarande sysselsättning vid resp. företag.

På grundval av här berörda undersökningar och socialstyrelsens levnads-kostnadsberäkningar beräknas indextal för penninglöner och reallöner.

Den årliga lönestatistiken rörande industriarbetare m. fl. grundades för 1948 på uppgifter från 8 811 företag med sammanlagt 607 503 arbetare, varav c:a 95 % inom industri, hantverk, byggnads- och anläggningsverksamhet. Enligt uppskattningar i samband med 1945 års folkräkning omfattade arbetarpersonalen inom dessa branscher 879 100 personer.

Resultaten av den årliga lönestatistiken publiceras i Lönestatistisk Årsbok. Vissa preliminära uppgifter publiceras i Sociala Meddelanden och i Meddelanden från socialstyrelsens utredningsbyrå.

Från företag, som anmodas att lämna uppgifter till ovan nämnda lönestatistik, inhämtas även uppgifter om till arbetare utbetalda lönesummor och av arbetare utgjorda arbetstimmar under en avlöningsperiod i andra månaden av varje kvartal. Uppgifterna lämnas med fördelning på vuxna manliga, vuxna kvinnliga och minderåriga arbetare. I de redovisade lönesummorna ingår icke semesterlön, sjuklön, olycksfallsersättning o. d.

På grundval av dessa uppgifter beräknas för olika branscher den genomsnittliga arbetsförtjänsten per timme för vuxna manliga, vuxna kvinnliga och minderåriga arbetare samt för alla arbetare sammantagna. Beträffande vuxna manliga och vuxna kvinnliga arbetare beräknas även motsvarande medeltal inom olika dyrortsgrupper.

Resultaten av dessa undersökningar publiceras i Sociala Meddelanden och i Meddelanden från socialstyrelsens utredningsbyrå.

Svenska Arbetsgivareföreningen och vissa andra arbetsgivarorganisationer utarbetar, i likhet med vissa arbetarorganisationer, en för intern bruk avsedd statistik över industriarbetarnas löneförhållanden.

B. Sammenlikning av lønnsbegreper og lønssystemer i de nordiske land.

1. Oversikt over begreper og lønssystemer nødvendige for samordning av lønnsstatistikken.

Under arbeidet med samordningen av lønnsstatistikken i de nordiske land har komiteen gjort den erfaring at det er nødvendig å kjenne fortjenestens bestanddeler for å kunne ha den fulle nytte av statistikken og for å kunne trekke sikre slutninger av jevnføringene. Helt nødvendig for jevnføringer av denne art er det å vite hva det blir tatt med under begrepet arbeidslønn i hvert land. Ved siden av de lønnsstatistiske oppgaver for industrien trengs det derfor en alminnelig oversikt over begrepene og lønssystemene, og hvordan bedriftenes lønnsbokføring og lønnsstatistikken rent praktisk er bygget opp.

2. Begreper, lønssystemer og bokføringsmetoder.

Når en stiller begreper og lønssystemer overfor hinannen tenker en under første punkt mest på den teoretiske formulering, hvordan spørsmålene rent logisk må oppfattes — altså hvad det går inn under begrepene arbeidslønn, arbeidstid etc. Lønssystemene eller lønnsformene er den praksis som har utviklet seg når det gjelder å fastsette lønningene, f. eks. de forskjellige former for akkordutregning. Av stor betydning for hvordan lønnsoppgavene kan gis er imidlertid også bedriftenes lønnsbokføring, den praksis som brukes i lønnsregnskapene. De løpende lønnsstatistiske oppgaver må komme fram i sammenheng med bedriftenes lønnsbokholderi. Er det funnet fram til bestemte systemer er det vanskelig å få forandret dem, i hvert fall vil det ta tid. Hvis ikke reformer av lønnsstatistikken skal bli rene framtidsplaner, må en derfor her — som på så mange andre områder — søke å finne det best mulige samsvar mellom den logiske begrepsformulering og den gjeldende praksis. Da lønssystemene har undergått atskillige forandringer i de senere år, og da det derav også må følge forandringer i lønnsbokføringen, bør dette skje mest mulig i overensstemmelse med de teoretiske begreper. Men en kan ikke se bort fra den vanskelighet at det er lønningssystemer — f. eks. produksjonspremieordninger — som for tiden ikke er lette å få rubrisert systematisk da de ennå ikke har fått helt faste former.

En kan innen det enkelte land finne atskillig uensartethet både mellom bedriftene og industrigruppene når det gjelder lønssystemer og bokføringspraksis. Til dels henger dette sammen med at tariffavtalene er ulikt bygget opp i de forskjellige industrier. Og foretas det jevnføringer landene imellom blir ulikhetene ennå større. Det kan være vanskelig å finne ensartede begrepsdefinisjoner som kan gjelde for alle de nordiske land, og det lar seg ikke gjøre å pålegge landene å innføre ensartede bokføringssystemer. Men det er i hvert fall nødvendig å være klar over den eksisterende forskjell når en skal gjøre internordiske jevnføringer av lønnsstatistiske oppgaver.

I det følgende vil det bli gjort rede for begreper, lønnsformer og lønnsbokføring under ett i de nordiske land på grunnlag av de foreliggende opplysninger og det skal også behandles lignende spørsmål i sammenheng med arbeidstiden. Likeså vil det bli gjort rede for en del andre spørsmål av betydning for de lønnsstatistiske jevnføringer.

De vanligste begreper når det gjelder arbeidslønnen i industrien er *tidlønn* og *akkordlønn*, men det forekommer også en rekke mellomformer og grensetilfeller.

3. Lønnsformer.
a. Tidlønn og akkord.

Under arbeidet med samordning av lønnsstatistikken er det fra hvert av landene utarbeidd oversikter over de vanlige lønnsformer. Da disse for en stor del faller sammen er det etter dem utarbeidd en felles oversikt.

Lønnsystemene i Finland skiller seg fra de andre lands, derfor er de gjengitt for seg, jfr. side 18, note 1.

Når en arbeider skal lønnes for utført arbeid kan lønnen enten beregnes etter den tid som er arbeidd og fastsettes som en bestemt lønnssum pr. tidsenhet — tidlønn — eller lønnen fastsettes etter den arbeidsmengde som er utført — akkordlønn.

Tidlønnen kan fastsettes som time-, dag-, uke- eller månedslønn. Uke- og månedslønn innbefatter som oftest betaling for søn- og helligdager selv om det ikke arbeides.

Tidlønn.

De fastsatte tidlønninger kan være normallønninger eller minstelønninger (minimallønninger).

Er lønnen fastsatt som normallønn skal alle arbeiderne ha den for vedkommende bransje eller fag fastsatte lønn. Men det kan være fastsatt forskjellige normal-lønnstrinn, etter alder, tjenestetid og øvelse. Det er også som regel — både i normallønns- og minstelønnsavtalene — forskjellige satser etter kjønn, alder, utdanning, arbeidets art — og til dels også etter landsdeler og soner eller etter de lokale levekostnader.

I minstelønnsavtaler er det som regel bestemt at arbeiderne alt etter erfaring og dyktighet skal ha høyere lønn enn minstelønnen. Denne er den laveste grense for lønnen nedad. Den effektive lønn er personlig for arbeideren og avtalt fritt mellom ham og arbeidsgiveren. I motsetning til normallønnen kan den endres i tariffperioden. Dette lønnsystem har derfor vært kaldt „det bevegelige lønnsystem“. Det kan i dette tas hensyn til den enkelte arbeiders dyktighet.

Begrepet *stipulert timelønn* som brukes i norsk statistikk, svarer til tariffavtalenes satser i normallønnsfagene, men til den individuelt avtalte lønn i minstelønnsfagene. Denne timelønn er et fast begrep innen jern- og metallindustrien hvor den bl. a. brukes som grunnlag for akkordfastsettelsen.

Ved akkordsystemer er lønnen som nevnt bestemt av arbeidsprestasjonen, den produserte mengde.

Akkordløn.

Som et ledd i selve overenskomsten kan det være en akkordtariff som angir etter hvilke satser en lang rekke nærmere definerte arbeider skal betales. Men ofte blir slike akkordtariffer ikke tatt inn i selve overenskomsten som nøyer seg med å sette opp generelle regler. Blant disse er at akkordarbeideren som regel skal være garantert sin timelønn. I visse bransjer hvor arbeidsforholdene og produksjonsmetodene kan variere meget fra bedrift til bedrift finnes det — foruten den egentlige hovedoverenskomst i bransjen — en akkord- eller verksteds-prisliste avtalt for hver enkelt arbeids-

plass. I slike tilfeller er det som regel ikke noen bestemmelse om en garantert timefortjeneste. I tariffavtalene er det gjennomgående fastsatt at akkordarbeid under normale forhold skal gi større fortjeneste enn tilsvarende arbeid på tid. Enkelte tariff-er uttrykker dette mere bestemt slik at det forutsettes et akkordoverskudd i forhold til basistimelønnen på en viss prosent.

Akkorden kan være *enkeltmannsakkord* hvor fortjenesten bestemmes av den enkelte arbeiders prestasjon. Eller den kan være *fellesakkord* hvor et lag arbeidere skal dele akkordfortjenesten for en bestemt arbeidsmengde mellom seg etter et som regel på forhånd fastsatt fordelingsgrunnlag. Oftest er dette de enkelte akkord-deltakeres normale timelønn og deres arbeidstimer.

Slumpakkord kan være avtalt for arbeider som bare forekommer en enkelt gang. Det fastsettes da på slump en bestemt lønssum for arbeidet uten noen nøy-aktig beregning.

Det forekommer forøvrig en rekke særskilte former og bestemmelser om akkordfastsetting ved nye produksjonsformer, for midlertidige arbeider, ved overgang fra en akkord til en annen og ved overgang til nye maskiner eller arbeidsmetoder etc.

Det er også flere andre avlønningsformer hvor det fortsatt er den enkelte arbeiders eller arbeidsgruppes prestasjon som i en viss utstrekning innvirker på fortjenesten, men som forøvrig i beregningsformen ligger på grensen av det en kan kalle akkordarbeid, som f. eks. driftsakkord, produksjonspremie o. l., se avsnittet om mellomformer side 19—20.

Finland.

Hovedprinsippene for lønsfastsettingen i Finland finnes uttrykt i den gjeldende statsrådsbeslutning av 3. oktober 1947 angående regulering av arbeids-lønningene.¹⁾ (Etter denne beslutning er lønningene bundet til indeks slik at en alminnelig lønsjustering skal foretas hver 3dje måned på basis av leveomkostningsindeks). Følgende utdrag av lønsreguleringsbeslutningen behandler de punkter som gjelder fastsettingen av tidlønn og akkord:

De ulike orterna i landet äro uppdelade i fyra *dyrhetsklasser*, av vilka I klas-sen är med hänsyn till levnadskostnaderna den dyraste och IV klassen den billigaste. För de olika ortsklasserna har i lönereglementeringsbeslutets 4 § fastställts norm-timlöner i de olika lönegrupperna, från vilka löner dock vissa avvikelser äro tillåtna. Då lönenivån inom någon arbetsbransch tidigare varit lägre eller högre än all-männa medellönenivån, kunna lönerna inom branschen fastställas högst 5 pct. lägre eller högre. Enligt arbetares arbetsskicklighet, arbetseffektivitet eller erfarenhet kan åt honom erläggas högst 10 pct. lägre eller 15 pct. högre lön (s. k. god-arbetartillägg). I kortvariga liksom i särskilt tunga och särskilt smutsiga arbeten har arbetsgivaren rätt att erlägga med högst 15 pct. förhöjd lön. Förutsätter ett arbete grundligare förtrogenhet, utbildning och studier eller speciella personliga egenskaper eller ansvar, medgives vid lönesättningen t. o. m. en större rörelsefrihet.

Lönereglementeringsbeslutets 7 § innehåller bestämmelser särskilt med hän-syn till akkordarbete. Prissättningen av detta arbete få vederbörande överenskomma sig emellan, men den bör vara sådan, att arbetstagarens akkordsförtjänst vid normal

¹⁾ Ovennevnte vedtak er opphevd gjennom statsrådets vedtak av 5. januar 1950 om arbeids-lønnen. En søker i alminnelighet å flytte ordningen av lønsforholdene over til overens-komstler mellom parterne på arbeidsmarkedet og deres organisationer. Forhandlinger om den praktiske utforming av det nye system pågår, mens denne betenkning går i trykken.

akkordarbeidstakt med 30 pet. överskjuter normtimlönerna. Åt de arberstagere, för vilka enligt vedertaget bruk inom deras arbetsbranch ackordsarbete icke kan anordnas, kan erläggas med högst 15 pet. förhöjd normtimlön (s. k. ackordskompensation): åt andra mot tidlön sysselsatta arbetare, altså på tidlönsbetonade arbetsområden, har åter ett tillägg av 8 pet. til normlönerna (s. k. groputjämning) medgivits. Då fråga är om specialfackarbetare eller -funktionärer, vilka mot tidlön arbeta i ansvarsfull ställning, kunna likväl med pris- och lönerådets samtycke deras löner förhöjas så, att de motsvara medelförtjänsterna för dem, vilka inom samma bransch utföra ackordsarbete.

Bestämmelserna i ovannämnda lönereglementeringsbeslut kompletteras bl. a. av talrika kollektivavtal och socialministeriets löneavdelnings beslut.

I lønnsbokføringen kan det være forskjellig praksis når det gjelder *dyrtids-tillegget*, dels tas det med under lønn på tid eller akkord, dels føres det opp særskilt. Det er en egen rubrikk for dyrtidstillegg i Dansk Arbejdsgiverforenings skjema for lønnsstatistikk og i den svenske offisielle statistikk og Svenska Arbetsgivareföreningens skjemaer. Også i de skjemaer som brukes i den norske kvartalsstatistikk av Norsk Arbejdsgiverforening og Statistisk Sentralbyrå er dyrtidstillegg og ekstraordinære tillegg ført i en egen rubrikk. I de norske lønnstillinger ble det satt opp en særskilt rubrikk for dyrtidstillegg, men de bedrifter som regnet det inn i tidlønn eller akkord kunne føre det slik. Betydningen av å spesifisere dyrtidstillegget er at en derved får oppgavene over akkordfortjeneste så rene som mulig. Fra forhandlingssynspunkt kan det også være av betydning å spesifisere det, da det særskilt kan forhandles om dyrtidstillegget.

Av mellomformer mellom tidløns- og akkordarbeid har en forskjellige *produksjonspremie*-ordninger og former for *akkordkompensasjon*. Disse lønnsformer er blitt mere og mere alminnelige i flere av de nordiske land i årene etter krigen. I *Danmark* forekommer følgende mellomformer: prosentakkord (en prosentvis forhøyet tidlønn for særlig kvalifisert arbeid), premieakkord (produksjonstillegg, bonus etc.) og gjennomsnittakkord (en på grunnlag av en tidligere konstatert akkordfortjeneste fastsatt timefortjeneste, som brukes som lønnsats ved tidlønsarbeid). En har i lønnsstatistikken prøvet å nå fram til en systematisk riktig plassering av produksjonspremie, men da dette forekommer i en rekke forskjellige former lar det seg vanskelig gjøre å finne en for alle tilfeller tilfredsstillende plassering. I de *norske* lønnstillinger er så vidt mulig fulgt følgende prinsipp: Ved produksjonspremieordninger som nærmest har karakteren av en fellesakkord, er både timer og lønn inklusive premiebeløpet ført i akkordrubrikkene. Ved premieordninger som nærmest kan betraktes som rent tidlønn arbeid, er premiebeløpet ført som tidlønn. I Norsk Arbejdsgiverforenings nye statistikk-skjemaer har en bygget på et bestemt punkt i avtalen om det ekstraordinære tillegg i april 1948 hvor det er skilt mellom produksjonspremie som skal betraktes som akkord og annen produksjonspremie. Avgjørelsen ligger altså her hos bedriftene, selv om det fra organisasjonenes side for tvils-tilfelle er gitt noen retningslinjer, men noen skarp grense har det ikke vært mulig å trekke. På kommentarene til den *svenske* Socialstyrelsens skjema for industriarbeider-lønnsstatistikken står det at til akkordarbeide også skal regnes arbeid som betales med et visst beløp pr. time + en bevegelig premie, likeså arbeid med lønn

**b. Mellom-
former.**

pr. tonn eller lignende systemer hvor fortjenesten i vesentlig grad avhenger av arbeidsprestasjonen eller arbeidsproduktene.

I Dansk Arbejdsgiverforenings statistikk følger en den hovedregel at det viktigste er å få fram den rene akkordfortjeneste. Derfor føres under timelønn alle slike fortjenester hvor den *overveiende* del av det inntjente beløp er avhengig av den tid som går med til inntjening av beløpet. Hertil hører også produksjonstillegg idet det her betales en timelønn uansett hva det blir prestert, men dertil kommer et bestemt tillegg pr. stykk utover en viss grense. Bonusutbetalinger forutsetter også en bestemt grunnlønn, som regel utbetalt pr. uke — med bonustillegg etter produksjonens størrelse.

Det ville sikkert være av interesse å få skilt ut disse mellomformer og jevnføre fortjenesten i disse med ren tidlønn eller ren akkord. Men en kan neppe si at begrepene har avklart seg slik at dette for tiden er mulig. I Norsk Arbejdsgiverforenings nye skjemaer for kvartalsstatistikken skal hver bedrift for alle arbeidere under ett gi oppgave over utbetalt produksjonspremie i kvartalet og timer på produksjonspremiebasis. Under drøftingen av disse spørsmål i komiteen har det fra flere vært uttalt, at det ville være det riktige å spesifisere premielønn som en egen lønnsform og fra Dansk Arbejdsgiverforenings side er det gjort gjeldende, at ved alle disse avlønningsformer er fortjenesten lavere enn den rene akkordfortjeneste, men høyere enn den rene tidlønnfortjeneste. For den statistiske tilrettelegging trenger foreløpig fortsatt arbeid for å nå fram til mere bestemte retningslinjer.

En annen mellomform er godtgjørelse for *akkordavsavn* (akkordkompensasjon) som i virkeligheten er en tidlønnform og derfor i statistikken føres sammen med denne. Det er et særskilt tillegg til lønnen for arbeidere som overveiende utfører tidlønnarbeid eller hvis arbeid ikke egner seg for akkord.

c. De lange akkorder.

Et spørsmål, som i en statistikk bygget på oppgaver for et kvartal eller et kortere tidsrom kan volde store vansker, er de lange akkorder. De spiller en særlig stor rolle innen byggefagene og innen metallindustrien. Danske og norske erfaringer viser, at om akkordoverskuddet ikke oppgjøres for samme periode som den tilsvarende arbeidsprestasjon, kan statistikken gi et feilaktig bilde av den gjennomsnittlige arbeidsfortjeneste.

Norsk Arbejdsgiverforening satte opp den generelle regel i sine nye skjemaer for 1949, at utbetalt arbeidslønn på akkord skal omfatte den samlede akkordfortjeneste (forskudd + overskudd) ekskl. overtids-, dyrtids- o. a. tillegg. Ved akkorder som strekker seg over flere kvartaler skal akkordfortjenesten og de tilsvarende akkordtimer føres opp i det kvartalet akkorden blir oppgjort. Er akkorden ikke oppgjort i et kvartal skal timer og forskudd holdes utenfor statistikken. Dette svarer til det Mekaniske Verksteders Landsforening i Norge har satt opp i sin veiledning for utarbeidelse av lønnsstatistikken som forslag til korreksjoner. Ifølge denne veiledning spiller dette liten rolle for de mindre fortløpende akkorder, og korreksjoner for dem skulle derfor være unødvendige. — Norsk Arbejdsgiverforening har imidlertid måttet gjøre en rekke unntak fra den almindelige regel fordi det forekommer akkorder av meget lang varighet, og fordi bedriftene har meget vanskelig for å gi oppgavene på denne måte.¹⁾

¹⁾ Antagelig må denne regel også av andre grunner oppgis, da den vil føre til, at akkordarbeidets omfang målt i timer blir uriktig og statistikken over fortjenesten kan også bli misvisende, da akkordarbeidet kan komme til å dominere enkelte kvartaler.

I Danmark er en også oppmerksom på dette forhold og de feil det kan føre med seg, men i de fleste tilfelle utlignes disse feil noe ved utbetalinger av à conto overskudd. I de respektive kvartaler innenfor byggefagene er det således gitt arbeiderne overenskomstmessig rett til hver 3dje uke å få utbetalt inntil 85 pst. av de på dette tidspunkt skjønsmessig inntjente akkordbeløp. En alminnelig forandring av oppgavegivningen er vanskelig, da lønningslisten som regel går inn i bokholderiet og de enkelte beløp på lønningslisten svarer til utbetalinger på arbeidernes lønningskonto i samme uke.

I skjemaet for Svenska Byggnadsindustriförbundets kvartalsstatistikk står at akkordoverskudd skal føres opp i det kvartal de utbetales, selv om de også gjelder foregående kvartal.

Spørsmålet om de lange akkorder må volde vansker i en kvartalsstatistikk fordi det kan føre til brudd på det prinsipp at arbeidstimer og utbetalt lønn skal svare til hinannen. Men en må i hvert fald være oppmerksom på den uregelmessighet i lønnsbevegelsen dette forhold kan føre til. En årsstatistikk med gjennomsnitt for de 4 kvartaler vil vesentlig redusere disse feilkilder.

Når det gjelder overtidsbetaling følger en nå i dansk, norsk og svensk statistikk det prinsipp at *overtidstillegget* føres for seg i primær oppgavene, mens den ordinære betaling for overtidstimer føres under henholdsvis tidlønn eller akkord.

**d. Overtids-
betaling.**

Prosenttillegget for overtid regnes i Norge ut i forhold til timelønn + dyrtidstillegg, i Danmark i forhold til timelønnen + det halve dyrtidstillegg. Overtidstillegg regnes i svensk, finsk¹⁾ og norsk statistikk med i totalfortjenesten. I dansk statistikk holdes overtids- og skifttillegg utenfor, da statistikken er basert på normalt arbeid på ren dagdrift. Men det er oppgaver over hva det gjennomsnittlige tillegg pr. time for fortjeneste på henholdsvis overtid og skift beløper seg til. I Finland utregnes som regel fortjenesten for ordinær tid og overtid (ordinær betaling og tillegg) hver for seg. Men samtidig utregnes alltid fortjenesten for hele arbeidstiden.

Ved lønnsforhandlinger har man i alminnelighet mest interesse av statistikk over fortjenesten på ordinær tid. Men for driftsøkonomiske formål og for beregninger av totale lønnsinntekter, er den samlede fortjeneste — inklusive overtid — av størst interesse. Komiteen foreslår, at den statistikk som skal brukes ved nordiske jevnføringer, skal gi oppgaver over den gjennomsnittlige fortjeneste med og uten overtidstillegg.

I den svenske og danske statistikk sammenføres med skifttillegg tillegg for arbeid som uten å være overtidsarbeid utføres på annen tid enn den ordinære — „förskjuten“ eller „forskudt“ arbeidstid. Dette godtgjøres som regel med noe lavere prosenttillegg enn virkelig overtid.

Skiftarbeid omfatter enten 2 skift — et formiddags og et ettermiddags — 3 eller 4 skift, som til sammen dekker alle døgnetimer — også nattarbeid. Det kan være vanskelig å få fram det rene skifttillegg i en kvartalsstatistikk, da skiftplanen kan variere mellom vanlig dagarbeid (1 skift) og 2 skiftarbeid, men det er som regel klart angitt i tariffen. For å få rede på skiftarbeidets omfang og dets betydning for fortjenesten burde en kjenne skifttimene. De oppgis i den svenske statistikk, men det er meget vanskelig å få fullstendige oppgaver over dette. Avlønningsmåtene for skiftarbeid er nokså variable i de forskjellige industrier, dels ytes det

**e. Skift-
tillegg.**

¹⁾ For tekstil- og sagbruksindustrien gjelder oppgavene bare fortjeneste på ordinær tid.

et prosentvis tillegg til dem som arbeider på ettermiddagsskift eller nattskift, dels har de kortere ukentlig arbeidstid og lønnskompensasjon for dette, dels er det ved kontinuerlig skiftarbeid særskilt fastsatte lønninger. I sistnevnte tilfelle får arbeiderne altså intet skifttillegg, men en særskilt skiftarbeiderlønn. I Norge gjelder dette særlig i den elektrokjemiske industri og papirindustrien. Det samme forekommer også i Danmark i olje- og såpeindustrien. Disse kontinuerlige skiftarbeidere har som regel særskilt tillegg for helligdagsskift. For disse grupper er det viktigste å få fram fortjenesten for skiftarbeidere, selv om også tillegget for helligdagsskift er av en viss interesse. Tilfeldig skiftarbeid for kortere tid lønnes ofte som overtidsarbeid. — I lønnstillingene i Norge er arbeiderne i noen grupper foruten etter stilling fordelt etter skiftordning i arbeidere med 2, 3 eller 4 skift.

I Danmark blir som nevnt både overtids- og skifttillegg holdt utenfor fortjenestestatistikken, i finsk lønnsstatistik oppgis som regel ikke skifttillegget for seg, men slås sammen med den øvrige fortjeneste (Efter lønnsreguleringsbeslutningen skal tillegg for kvelsskift være 10 pst. av *normlønnen* og for nattskift 20 pst.) I Norge tas skifttillegg med i den ordinære lønn¹⁾ og spesifiseres ikke. I svensk offisiell statistikk²⁾ regnes det ut fortjeneste *med* og *uten* dyrtids-, overtids-, skift- m. fl. tillegg.

f. Forskjellige tillegg.

Overtids- og skifttillegg er, når en ser bort fra dyrtidstillegget, de viktigste lønnstillegg. Men foruten disse forekommer det en rekke spesielle tillegg hvor nettopp spørsmålet om hvorvidt de hører med til arbeidslønnen eller ikke dukker opp.

I Dansk Arbejdsgiverforenings skjemaer er det en rubrikk for diverse tillegg — følgende er nevnt: „Ducører o. l. der ikke indgår regelmæssigt i lønnen, smudstillæg, værktøjs-, udearbejds-, støbe-, varme- og tanktillæg o. lign. — Varsko-, vej-, prøveturstillæg o. lign. samt sygepenge“. Desuten finnes en rubrikk for utlegg til befordring og kostpenger m. v. Ingen av disse tillegg tas med i timefortjenesten, heller ikke de som er godtgjørelser for arbeidsytelser eller for arbeid som innebærer stor påkjenning, risiko eller andre ulemper, som smusstillegg, støpe- og varmetillegg, tanktillegg etc.

I Norsk Arbejdsgiverforenings skjemaer er det en rubrikk for spesielle tillegg av forskjellig art. Tilleggene er samlet for at en ikke skal blande disse tillegg sammen med akkordfortjenesten, eller med de rene lønnsformer i det hele. Her føres skifttillegg, prosenttillegg for helligdagsskift, smuss-, støv-, varme-, kjeller-, høyde-, bas-, høyfjells- o. l. tillegg. Men en del utbetalinger skal holdes helt utenfor lønnsoppgaven: gratialer, klæsgodtgjørelse og vaskepenger, verktøygodtgjørelse, reise- og diettpenger, godtgjørelse for hestehold, bil, sykkel, tellepenger, brekkasjegodtgjørelse og sosiale utgifter som trygdepemie etc. Som forklaring er føyd til at som lønn regnes godtgjørelse i henhold til *arbeidsavtale* for utført *arbeid*. Mekaniske Verksteders Landsforening i Norge bygger sin veiledning på samme prinsipper. Tillegg som ikke kan betraktes som arbeidslønn i dette ords vanlige betydning holdes utenfor.

1) Dog ikke for tiden i De Mekaniske Verksteders Landsforenings statistikk, da skiftarbeid i jernindustrien betales som overtidsarbeid.

2) I Svenska Arbetsgivareföreningens statistikk gjøres timefortjenesten opp

a) uten skift-, dyrtids-, individuelle og overtidstillegg.

b) med skifttillegg men uten dyrtids-, individuelle og overtidstillegg.

c) med skift- og dyrtidstillegg, men uten individuelle og overtidstillegg.

d) med skift-, dyrtids- og individuelle, men uten overtidstillegg.

e) med skift-, dyrtids-, individuelle og overtidstillegg.

Norsk Arbeidsgiverforening har også en rubrikk for tillegg inntjent utenfor arbeidstiden — for tilsyn, fyring o. l. — når tilsvarende timer ikke er oppgitt. I de norske lønnstillinger 1948 ble tilleggene tatt med under den lønnsform de var knyttet til, henholdsvis tidlønn og akkord, f. eks. tillegg for opplæring av ulærte arbeidere, maskintillegg, smusstillegg o. a. særtillegg, men godtgjørelser hvortil det ikke svarte noen arbeidsytelse ble som regel holdt utenfor, som *feriegodtgjørelse*, *verktøygodtgjørelse*, *klæsgodtgjørelse*, *gratialer* etc. (En unntagelse er de betalte fridager). Skifttillegg ble særskilt spesifisert i tekstilindustrien, tillegg for helligdagsskift i kjemisk og elektrokjemisk industri.

I Sverige oppgis ifølge Socialstyrelsens skjema i særskilte rubrikker:

1) ferielønn, lønn under sykdom og erstatning ved ulykkestilfelle (bare foretakets *direkte* bidrag til arbeiderne, ikke erstatninger som utbetales av sykekasse eller forsikringsanstalt),

2) andre i året utbetalte bidrag (som gratialer, husleiebidrag, fri bolig, fri ved m. m.), som ikke allerede er regnet med i selve arbeidslønnen.

Spørsmålet om verdien av lønn under sykdom og dens relasjon til de lovbestemte sykepenger og tilsvarende utbetalinger bør særskilt utredes. Lønn under sykdom er i Norge mest alminnelig i offentlige bedrifter. Familietillegg og særskilt husleiebidrag for familieforsørgere forekommer nå sjelden i de nordiske land.

Efter komiteens forslag skal tillegg av denne art ikke tas med i den lønnsom som skal danne grunnlag for internordiske jevnføringer, men det kan være ønskelig at statistikken kompletteres med oppgaver over disse tillegg, som dog gjennomgående ikke spiller noen stor rolle for fortjenesten.

Verdien av naturalier er ikke tatt med i dansk statistikk (fordi denne avlønnsform ikke kjennes for voksne arbeidere i håndverk og industri), men i de andre lands. Men opplysningene blir mindre pålitelige, da det mangler faste normer for vurderingen. Verdien av naturalier, som er en del av arbeidslønnen, må på tross av vanskeligheter ved verdivurderingen, så vidt mulig medtas ved internordiske jevnføringer.

Det kan være ulike oppfatning av om *ferielønn* bør tas med eller ikke. I dansk statistikk tas ikke feriegodtgjørelsen med i gjennomsnittsførtjenesten, men det opplyses, hvor stort tillegg til lønnen den betyr. Ferielønn tas ikke med i den finske og norske kvartalsstatistikk. I den svenske offisielle årlige lønnsstatistikk er ferielønn som før nevnt tatt med. Hva det gjør det vanskelig å ta ferielønnen med i nordiske lønnsstatistiske jevnføringer er at feriens lengde er ulik i de forskjellige land med forskjellige beregningssatser for feriegodtgjørelsen¹⁾. Dette vil fra et lønnsinntektssynspunkt gi misvisende utslag hvis feriegodtgjørelsen tas med.

¹⁾ Ferielønnen er:

i *Danmark* 4½ pst. av den samlede løpende arbeidslønn bortsett fra utlegg til dagpenger og befordring under utestasjonering; i den løpende arbeidslønn er inkludert en beregnet lønn for inntil 3 måneders sykefravær. Ferien er 12 dager, dvs. 1 dag pr. måned for den tid en har vært beskjeftiget.

i *Finland* beregnet som full lønn etter fortjenesten siste år, dvs. ca. 5 pst. av den samlede fortjeneste. Ferien blir beregnet med en dag for hver arbeidsmåned for arbeidere med kortere sysselsetting enn 5 år, og 1½ dag pr. arbeidsmåned ved lengre sysselsetting og for arbeidere under 17 år, dvs. henholdsvis 12 og 18 arbeidsdager ved fullt arbeidsår.

(Fodnote fortsatt neste side)

Komiteen foreslår, at ferielønn eller feriegodtgjørelse ikke regnes med i løninntekten, men at statistikken så vidt mulig kompletteres med oppgaver derover.

Gratualer må i følge Norsk Arbeidsgiverforening betraktes som en ensidig ytelse i likhet med frivillige sosiale bidrag. De er ikke en del av arbeidsavtalen. De tas dog helt eller delvis med i svensk og dansk statistikk. Etter komiteens mening bør de ikke tas med ved nordiske jevnføringer.

4. Arbeids- timene.

Hittil er nevnt forskjellige former for lønnsutbetalinger.

For å beregne gjennomsnittsførtjenesten pr. time er det imidlertid nødvendig å fiksere hvilket antall arbeidstimer som man forutsetter at den opgitte lønnssum skal svare til. Dette spørsmål kan i visse tilfeller volde vansker.

a. De faktisk arbeidde timer.

I Norge er det — både når det gjelder den kontinuerlige kvartalsstatistikk og i lønnstillingene — *presisert at det er de faktisk arbeidde timer* som skal settes opp. Dette gjelder også som alminnelig regel i de andre land. Også oppgjørelsen av overtidstimer skal gjelde de faktiske timer, ikke beregnede prosenttimer (timene regnet om etter overtidstilleggene, f. eks. 1 søndagstime med 100 pst. tillegg = 2 prosenttimer). I Norge er det nå lovbestemt at 1. og 17. mai skal være fridager med lønn. For disse dager føres lønnen opp, men ikke på den annen side timene. Dette blir for såvidt en ensartet framgangsmåte for alle grupper, og skulle derfor ikke volde noen vansker ved jevnføringer innenlands. Men en bør være oppmerksom på dette ved eventuelle nordiske jevnføringer av annet kvartals lønninger. I Finland tas ikke med lønn for selvstendighetsdagen.

b. De betalte helligda- ger.

For ukelønnsfagene med betaling for helligdager fører prinsippet med de faktisk arbeidde timer til at en her får med lønnen og ikke timene. Dette gir et riktig uttrykk for den lønsmessige fordel disse grupper har ved sine betalte helligdager. Men ved en jevnføring fra kvartal til kvartal vil disse ukelønnsgrupper vise stigning eller fall i timefortjenesten ettersom kvartalet har flere eller færre helligdager eller betalte fridager uten at den totale fortjeneste i kvartalet behøver å være forandret. I dansk kvartalsstatistikk er dette forhold utjevnet. Det oppføres for disse grupper timer for de betalte helligdager og fridager og arbeiderne merkes med et F (= fastlønnte arbeidere). Det utregnede tall for timer — som altså kommer til å omfatte *både arbeidstimer og betalte fritimer* — blir noe for høyt og blir siden for disse grupper før utregningen av timefortjenesten redusert med en faktor som er beregnet etter forholdet mellom antall helligdagstimer og samtlige timer et helt år.

c. Forkortet arbeidstid.

For fag og bedrifter med kortere regulær arbeidstid enn den normale er det ønskelig med supplerende opplysninger på dette punkt. En jevnføring av timefortjenesten for 2 grupper med forskjellig ukentlig arbeidstid — f. eks. 48 og 42 timers uke — kan bli misvisende, om man ikke tar hensyn til forskjellen i arbeidstid.

i *Norge* for de fleste grupper av time-, dag- og ukelønnte arbeidere 6,5 pst. av den samlede fortjeneste i årsperioden, inkludert også en beregnet lønn for inntil 3 måneders sykefravær. I bygningsindustrien er feriegodtgjørelsen som regel 8,5 pst. av den faste timelønn. Ferien er lovfestet til minimum 18 arbeidsdager for alle arbeidstakere.

i *Sverige* normal daglønn for hver feriedag, svarende til den gjennomsnittlige dagsfortjeneste i siste årsperiode. Overtidstillegg og enkelte andre tillegg blir ikke regnet med. Ferien er for de fleste lønnstakere lovfestet til 1 dag pr. arbeidsmåned. For arbeidere under 18 år og for enkelte grupper i gruveindustrien, arbeidere med regelmessig nattarbeid o. l. er ferien 1½ dag pr. arbeidsmåned.

Fra et driftsøkonomisk synspunkt hvor en vil se lønnsutgiftene pr. effektiv produksjonstime gir lønnen pr. faktisk arbeidstime det riktige bilde, fra et sosialstatistisk synspunkt hvor en vil jevnføre inntektsforholdene, kan dette gi et misvisende bilde. Således gir fortjenestetallene i den løpende summariske statistikk i Norge for fagarbeidere ved avistrykkerier og bokstrykkerier et ufullstendig bilde av forholdet mellom fortjenesten for disse to grupper, og mellom disse grupper og andre arbeidere. Typografene har nemlig vesentlig forkortet ukentlig arbeidstid ved nattskiftarbeid, som er meget vanlig i avistrykkerier. Også ved alminnelig dagtid har typografer kortere arbeidstid enn 48 timer pr. uke. Under lønnsforhandlinger har partsorganisasjonene brukt en spesiell ukelønnsstatistikk for disse grupper, idet det her blir lagt vekt på både bedriftenes lønnsutgifter pr. arbeidstime og en jevnføring av fortjenesten for ulike arbeidergrupper.

Liknende forhold med fast redusert arbeidstid har hittil forekommet bare unntaksvis i Norge. Fra 1950 blir imidlertid forkortet arbeidsuke gjennomført ved lov for tallrike arbeidere i gruveindustrien (40 timer) og helkontinuerlige skiftarbeidere i kjemisk industri o. a. ($45\frac{1}{3}$ time).

I de lønstillinger som Statistisk Sentralbyrå har foretatt i 1948—1949 har en for å få sammenlignbare fortjenestetall for grupper med redusert arbeidsuke, beregnet to timefortjenester — en med de faktiske arbeidstimer og en på grunnlag av et timetall hvor arbeidstimene på ordinær tid ble omregnet til 48-timers basis.

Som uttrykk for den faktiske inntekt vil en statistikk over timefortjenesten ikke alltid kunne gi et korrekt uttrykk for fortjenesten gjennom en lengre periode. Særlig gjelder dette for sesongfag eller fag hvor arbeidets art er slik at det ikke er mulig å regne med et helt kontinuerlig arbeid året rundt. Timefortjenesten kan her bli misvisende hvis en jevnfører den med timefortjenesten i fag med kontinuerlig beskjeftigelse. I den svenske offisielle lønnsstatistikk utregnes for de industrigrener, som ikke betegnes som sesongindustrier, en „gjennomsnittlig lønnsinntekt pr. år“ på den måte, at den totale lønnssum divideres med det oppgitte middeltall av arbeidere pr. avlønningstidspunkt i oppgaveåret. Disse beregninger har teoretisk karakter og angir nærmest den inntekt en arbeider skulle hatt, om han hadde vært ansatt ved samme foretak hele året eller hele den tid foretaket hadde vært igang. Ved jevnføringer landene imellom kan også ulike beskjeftigelsesforhold gjøre jevnføringer av årsinntekter mindre pålitelige. Enkelte gruppers sesongkarakter kan arte seg forskjellig i de forskjellige land, noe en bør ta i betraktning hvis en vil bruke deres fortjenestetall som uttrykk for arbeidernes inntekt. Slike forhold er vesentlig å få opplyst ved siden av lønnsoppgavene.

5. Årsinntekter.

Komiteen har drøftet hvorvidt de nordiske jevnføringer bør bygge på oppgaver over fortjenesten pr. time, uke eller år og er blitt stående ved den gjennomsnittlige *timefortjeneste* som det beste jevnføringsgrunnlag landene imellom. Men supplerende opplysninger om særskilte arbeidstidsforhold bør føyes til.

Som nevnt gis de lønnsstatistiske oppgaver i Sverige årlig, i de andre land som regel kvartalsvis. Ved utregning av den gjennomsnittlige timefortjeneste i ett år på basis av kvartalsoppgaver bør kvartalstallene veies etter tallet av arbeidstimer hvert kvartal.

Som tidligere nevnt foreslår komiteen, at man ved nordiske jevnføringer skal bruke oppgaver over den gjennomsnittlige fortjeneste med og uten overtids-

6. Almindelige prinsipper for fortjenestestatistikken.

tillegg. Men en bør være oppmerksom på at den forskjellige plasing av skifttillegg kan volde noen vansker.

I nordiske jevnføringer vil det ikke være hensiktsmessig særskilt å jevnføre fortjenesten i arbeid på tid og akkord. Grensen mellom de to lønnsformer er til dels også uklar. Men det vil være av betydning ved siden av gjennomsnittsfortjenesten å få opplysninger om akkordfrekvensen.

Rent begrepsmessig kan en ville ha fram arbeidslønnen som *bedriftens omkostninger pr. arbeider* og arbeidslønnen som *arbeiderens lønnsinntekt*. I første tilfelle kommer bedriftens „sosiale utgifter“ til arbeidsstokken med, og en kan da diskutere hvilket omfang dette begrep skal gis — om f. eks. også bedriftenes utgifter til diverse kollektive tiltak for arbeiderne skal tas med.

En slik arbeidsomkostningsstatistikk kan imidlertid ikke f. t. komme inn under spørsmålet om nordisk jevnføring uten som tilleggsopplysninger ved siden av den egentlige lønnsstatistikk eller som spesialundersøkelser. Men i så tilfelle må det først avgjøres, hvilke poster som skal med og hvilke fradrag i disse som må gjøres på grunn av offentlige eller andre refusjoner etc. De lønnsstatistiske jevnføringer bør derfor bygges på oppgaver over arbeidernes lønnsinntekter.

7. Alder.

I tariffavtaler og andre lønnsoverenskomster i de nordiske land skilles som regel mellom lønn for unge og voksne arbeidere, således at aldersgrensen som regel er 18 eller 19 år. Men det forekommer også at lønnen stiger gradvis opp til 20 eller 21 år og unntaksvis helt opp til 25—30 år.

På den annen side kan arbeidere, hvis arbeidsevne er nedsatt på grunn av arbeidsuførhet, høy alder eller lignende, få lavere lønn.

I de nordiske lands lønnsstatistikk for arbeidere innen for industri og håndverk skiller en mellom mindreårige og voksne arbeidere, men det følges forskjellige prinsipper. Ifølge den svenske sosialstyrelsens skjema skal som voksne, respektive mindreårige arbeidere regnes arbeidere over, respektive under 18 år, hvis ikke annen aldersgrense forekommer i de gjeldende tariffbestemmelser. I dansk lønnsstatistikk brukes samme grense, men i norsk lønnsstatistikk er aldersgrensen som regel 19 år, med mindre det er truffet avvikende bestemmelser i de enkelte overenskomster.

De ikke fullt arbeidsføre personer tas i alminnelighet ikke med i lønnsstatistikken i Danmark, Finland og Norge. I formularet for den svenske lønnsstatistikk er der ingen forskrifter om disse personer.

Ved nordiske lønnsjevnføringer er det mest hensiktsmessig bare å betrakte voksne arbeidere under hensyn til de gjeldende overenskomstmessige bestemmelser om aldersgrensen mellom voksne og mindreårige arbeidere.

Enn videre er det ønskelig at den ikke fullt arbeidsføre arbeidskraft ikke tas med ved lønnsammenlikninger. Dette synspunkt er lettere å gjennomføre i en individuell statistikk enn i en summarisk statistikk.

8. Bedrifter og organisasjonsformer etc.

Et spørsmål som kan være av betydning for fordelingen av arbeiderne etter industrigrupper og utregningen av fortjenesten i disse er bedriftsbegrepet. Det foreligger nå i F.N.'s vedtak om bransjegruppering definisjoner av de typer av foretaksenheter som kan forekomme, jfr. iøvrigt punkt 7 i „Resolution on the Methods of obtaining Statistics of Earnings from Payrolls“ gjengitt i bilag 1 side 79—80.

I lønnsstatistikken vil vanskeligheten ligge i grupperingen av de kombinerte bedrifter som forener to eller flere produksjonsarter og til dels også flere hjelpevirksomheter. Man antar at de kombinerte bedrifter nå ofte blir delt, hvis det er hensiktsmessig, hvis de har forskjelligartet virksomhet på flere steder eller har sluttet forskjellige tariffavtaler. I Dansk Arbeidsgiverforenings statistikk er det også avgjørende for bransjegrupperingen med hvilket forbund vedkommende virksomhet har sluttet avtale. Det er meget alminnelig at en bedrift står som medlem av Arbeidsgiverforeningen gjennom flere foreninger og derved kommer med i lønnsstatistikken under forskjellige bransjer med de under de resp. bransjer hørende arbeidergrupper¹⁾. Som forholdene for tiden er, kan komiteen ikke sette opp som alminnelige retningslinjer annet enn at kombinerte foretak må prøves såvidt mulig delt i avgrensede produktionsgrupper.

I de norske lønnstillinger er særskilt undersøkt lønningsforholdene ved *organiserte* og *uorganiserte* bedrifter, ved bedrifter *uten tariffavtale* og ved *offentlige virksomheter*. Det viste seg til dels atskillig forskjell i lønningene. Ved internordiske jevnføringer bør en her særskilt være oppmerksom på om det er grupper med ulike lønns-systemer innen en bestemt industri, f. eks. offentlige og private bedrifter.

Ved jevnføring landene imellom må en også såvidt mulig ta hensyn til den geografiske forskjell i lønninger og levekostnader innen det enkelte land. I Danmark skiller en mellom lønningene i København og landet ellers. Disse forhold er det for tiden i Norge ikke tilstrekkelig materiale til å klarlegge. I den kvartalsvise statistikk er det til dels skilt mellom lønningene i Oslo og det øvrige land. I lønnstillingene har en i grove trekk foretatt en geografisk fordeling. I Sverige blir det i lønnsstatistikken foretatt en fordeling etter dyrstedsgrupper. Det er mulig at en i hvert fall i en del grupper får en mere pålitelig sammenligning ved å bruke tallene for hovedstedene istedenfor totaltallene for hele landet, men tall bygget på oppgaver for hovedstedene er ikke like representative på grunn av deres ulike relative størrelse — og de er ikke like representative for alle industrier.

9. Geografisk forskjell i lønningene.

C. Grupperingen efter industri- och yrkesgrupper i lönestatistiken för arbetare inom hantverk och industri.

De lönestatistiska jämförelser beträffande arbetare inom hantverk och industri, som för närvarande kan verkställas på grundval av den offentliga lönestatistiken i de nordiska länderna, måste i huvudsak grundas på uppgifter om de genomsnittliga arbetsförtjänsterna inom olika branscher. Sådana jämförelser blir lätt missvisande, eftersom genomsnittsförtjänsten för en viss arbetargrupp påverkas av gruppens sammansättning i fråga om fördelning efter individualyrken, utbildning, ålder m. m.

1. Grupperingsprinciper.

¹⁾ Jevnfør hermed en uttalelse fra Svenska Arbetsgivareforeningen (30. maj 1949) om nødvendigheten av å få en klar definisjon av bedriftsenheten: „Ett företag kan nu i vår statistik sönderfalla i ett flertal enheter beroende dels på vilka *förbund* som företaget tillhör dels på antalet arbetsplatser eller antalet särskilda enheter inom ett och samma förbund“.

En bättre grundval för lönestatistiska jämförelser kan erhållas, om man inhämtar uppgifter om löneförhållandena för mera begränsade, homogena grupper. Kommittén har diskuterat olika möjligheter att åstadkomma ett sådant jämförelse-material.

I den danska och delvis i den norska lönestatistiken indelas arbetarna i „faglärte“ och „ufaglärte“. Denna uppdelning grundar sig på bestämmelser i resp. länders lärlingslagstiftning. En motsvarande uppdelning kan icke genomföras i Finland och Sverige.

Kommittén har ingående diskuterat möjligheterna att vid lönestatistiska undersökningar genomföra en klassificering efter kompetensgrupper (exempelvis yrkesarbetare, tempoarbetare och grovarbetare), men funnit att en sådan klassificering i praktiken skulle stöta på alltför stora svårigheter. Däremot har kommittén funnit det möjligt att åstadkomma en bättre grundval för lönestatistiska jämförelser genom att inhämta uppgifter om bestämda yrkesgrupper, som kan klart definieras med hänsyn till arbetsuppgifternas natur.

**2. Kommitténs
grupp-
rings-
förslag.**

I bilaga 2 a återges en förteckning över yrken bland arbetare inom hantverk och industri, och bilaga 2 b innehåller närmare definitioner av dessa yrken. Kommittén vill föreslå att denna förteckning lägges till grund för grupperingen av lönestatistiska undersökningar, som skall användas för internordiska jämförelser.

Vid utarbetandet av yrkesförteckningen har man bl. a. utnyttjat de erfarenheter, som vunnits genom den danska arbetsgivareföreningens statistik, material insamlat i anslutning till 1935 års företagsräkning (bedriftstelling) i Norge och de norska löneräkningarna 1948—49 samt vid den svenska arbetsmarknadsstyrelsens arbete med ett yrkeskartotek. Även i övrigt har sakkunnig hjälp lämnats av arbetsgivare- och arbetstagarorganisationer.

De i yrkesförteckningen upptagna grupperna har definierats med hänsyn till arbetsuppgifternas tekniska karaktär. Det har icke befunnits ändamålsenligt att vid avgränsningen av de olika yrkesgrupperna utgå från de växlande grupperingsprinciper, som tillämpas i kollektivavtal o. dyl. Man har emellertid efter överläggningar med representanter för partsorganisationerna sökt få fram grupper, som i lönehänseende icke är starkt heterogena. Enligt en grov uppskattning torde i de nordiska länderna cirka hälften av samtliga arbetare inom industri och hantverk tillhöra de i förteckningen upptagna grupperna.

En del av de föreslagna grupperna representerar „individualyrken“, som definierats med hänsyn till den eller de arbetsoperationer, som utföres av den enskilde arbetaren. I andra fall har man sammanfört samtliga „produktionsarbetare“ inom en viss bransch till en grupp; dessa grupper betecknas i förteckningen som „branschyrken“ (B). Härvid räknas som „produktionsarbetare“ de arbetare, som är knutna till den egentliga produktionsprocessen, men icke arbetare vid lager av råvaror och färdiga produkter, chaufförer, kuskar och medhjälpare till dessa, maskinister och eldare, reparatörer och byggnadsarbetare („individualyrken“ inom byggnadsindustrin har däremot upptagits i grupperna 82—89), vakter och bud, städnings- och handelspersonal.

Beträffande samtliga yrkesgrupper gäller, att arbetande förmän icke bör medtagas i de beräkningar, som skall läggas till grund för lönestatistiska jämförelser.

En lönestatistik, som skall kunna användas för internordiska jämförelser beträffande de i förteckningen upptagna grupperna, kan antingen grundas på individuella primäruppgifter eller på summariska uppgifter beträffande större grupper av arbetare. I båda fallen uppstår problemet, huruvida statistiken skall avse de individuella arbetarna eller de olika yrkesställningarna. Detta problem blir aktuellt i de fall, då arbetarna byter yrkesställning under redovisningsperioden. Det kan här nämnas, att man i den danska arbetsgivareföreningens statistik tillämpar det systemet, att när en arbetare övergår till en annan yrkesgrupp, skall arbetsgivaren ifylla ett nytt statistikformulär med den nya yrkesbeteckningen. Samma system kommer att tillämpas i den nya norska lönestatistiken.

Enligt kommitténs mening är det önskvärt, att uppgifterna om lön och arbetstid i primärmaterialet för såväl individuell som summarisk lönestatistik redovisas med fördelning efter arbetarnas faktiska yrkesställning.

I bilaga 2 a har de olika yrkesgrupperna ordnats efter huvudgrupper av näringar enligt Förenta nationernas „International Standard Industrial Classification of all Economic Activities“.

Vid lönestatistiska undersökningar, avsedda för internordiska jämförelser, bör man enligt kommitténs mening beräkna dels genomsnittsförtjänster för de i bilagan angivna enskilda yrkesgrupperna, dels genomsnittsförtjänster för samtliga i det tillgängliga lönestatistiska materialet redovisade arbetare (inberäknat yrkesgrupper, som ej medtagits i bilagan) inom var och en av de i bilagan angivna huvudgrupperna av näringar.

I de fall, då produktionen vid ett företag är av blandad karaktär, är det önskvärt, att de lönestatistiska primäruppgifterna såvitt möjligt differentieras efter branscher.

D. Förslag till samordning av lönestatistiken för arbetare inom hantverk och industri.

1. Kommittén rekommenderar att statistiska undersökningar årligen verkställs i de nordiska länderna för att möjliggöra jämförelser av lönerna för samtliga arbetare inom de i bilaga 2 a angivna huvudgrupperna av industrier samt för de i samma bilaga under varje huvudgrupp angivna specialgrupperna.

2. De lönestatistiska jämförelserna bör avse vuxna arbetare, vilka uppnått den lön, som enligt gällande bestämmelser skall utgå till vuxna arbetare. Arbetare som på grund av hög ålder, sjukdom, invaliditet o. d. erhåller lägre lön, bör såvitt möjligt uteslutas vid jämförelserna.

3. Till de specialgrupper, som i bilaga 2 a betecknas som „branschyrken“, skall endast hänföras arbetare, som är knutna till den egentliga produktionsprocessen, men icke lagerarbetare, chaufförer, kuskar och medhjälpare till dessa, maskinister, eldare, byggnadsarbetare, reparatörer, vakter och bud, städnings- och handelspersonal.

4. De lönestatistiska jämförelserna bör redovisas med fördelning på män och kvinnor samt efter geografiska områden, så att man åtminstone erhåller särskilda upplysningar om löneförhållandena i huvudstadsområdet.

3. Fördelning efter faktisk yrkesställning.

4. Fördelning efter huvudgrupper.

5. Lönestatistiken bör ge upplysning om den genomsnittliga löneinkomsten (jfr nedan) per faktiskt utgjord arbetstimme.

6. Den genomsnittliga löneinkomsten bör redovisas på följande sätt:

a) total löneinkomst (grundlön, dyrtidstillägg, personliga tillägg, ackordsförtjänst, ackordskompensation, produktionspremier, tillägg för smutsigt och obehagligt arbete o. dyl., grundlön för övertidsarbete, tillägg för skiftarbete, tillägg för övertidsarbete).

b) total löneinkomst exklusive tillägg för övertidsarbete.

Värdet av fasta naturaförmåner bör såvitt möjligt redovisas särskilt.

7. Såvitt möjligt bör särskilda uppgifter lämnas om det genomsnittliga belopp per utgjord arbetstimme, som utbetalats i form av semesterlön eller semesterersättning.

8. I den mån särskilda förhållanden med hänsyn till arbetstidens längd och andra arbetsvillkor gör sig gällande inom vissa arbetargrupper, bör statistiken kompletteras med upplysningar om dessa förhållanden.

Kapitel II.

Funktionärer inom industri, handel och bankrörelse.

A. Föreliggande lönestatistik i de nordiska länderna.

1. Danmark.

I 1913 foretog Det statistiske Departement en undersøgelse vedrørende handels- og kontormedhjælpernes lønforhold. I 1923 påbegyndte Departementet en tilsvarende undersøgelse, der dog var planlagt at skulle omfatte privatfunktionærer af alle kategorier. Grundlaget for undersøgelsen var spørgeskemaer, der gennem funktionærorganisationerne eller på anden måde søgtes udsendt til samtlige privatfunktionærer. Det lykkedes dog kun at tilvejebringe brugbare oplysninger for ca. en femtedel af disse, og da besvarelsesprocenten var meget forskellig for de forskellige grupper af funktionærer — særlig lav for de overordnede — blev den statistik, der kunne udarbejdes på grundlag af materialet, på flere punkter behæftet med stor usikkerhed, og forskellige reservationer måtte tages ved tallenes offentliggørelse.

De oplysninger man ønskede meddelt af funktionæren var følgende:

Funktionærens bopæl, alder, skoleuddannelse og videre uddannelse.

Firmaets navn, adresse og branche.

Tidspunktet for ansættelsen i firmaet, ansættelsesformen (kollektiv overenskomst, personlig kontrakt) samt funktionærens stilling og sædvanlige arbejde i firmaet.

Samlet udbetalt løn i 1923 opdelt i fast løn, dyrtidstillæg, gratiale, tantieme, provision, godtgørelse for overarbejde samt art og pengeværdi af eventuelle naturalydelse; endvidere længden af en eventuel ledighedsperiode.

Normal ugentlig arbejdstid, antal overarbejdstimer samt feriedage (med løn) i 1923.

Sygeforsikringsforhold, løn under sygdom, livs- og pensionsforsikringsforhold.

Aftale om opsigelsesfrist (i bekræftende fald dennes længde) samt eventuel konkurrenceklausul.

Resultatet af den statistiske bearbejdelse er offentliggjort i et hefte af Statistiske Meddelelser.

For specielle grupper af funktionærer, således ingeniører, konstruktører og provinsjournalister har Departementet ved enkelte lejligheder foretaget særlige undersøgelser. For ingeniørernes vedkommende er disse, for så vidt angår medlemmerne af Dansk Ingeniørforening, senere fortsat af denne, idet der med visse års mellemrum udarbejdes og offentliggøres en detaljeret opgørelse over civilingeniørernes løn- og indtægtsforhold. Andre funktionærorganisationer udarbejder ligeledes deres egen lønstatistik. Tilsvarende gælder visse branchegrupper af arbejdsgivere.

Endvidere har Københavns statistiske kontor på grundlag af de private arbejdsgivers indberetninger til skattevæsenet om udbetalte medhjælperlønninger undersøgt handels- og kontormedhjælpernes lønforhold i København i 1936.

Endelig har Dansk Arbejdsgiverforening forsøgsvis påbegyndt udarbejdelsen af en lønstatistik for de af „Foreningen af Arbejdsgivere, der beskæftiger Handels- og Kontor-medhjælpere“ omfattede funktionærer af denne kategori. Opgørelsen er første gang foretaget for 1948 og belyser den gennemsnitlige månedsløn i dette år, særskilt for de funktionærer, der har været beskæftiget hele året, og for de kun delvis beskæftigede. Månedslønnen er delt i to grupper 1) grundløn + personligt tillæg og 2) gratialer, overarbejde o. l. Opgørelsen er foretaget særskilt for København og provinsen, samt for mænd og kvinder. Endelig er funktionærerne delt i kontor-, lager- og butiksmehjælpere og herindenfor i indtil 4 grupper efter stillingens nærmere karakter. Offentliggørelse af denne statistik har ikke fundet sted.

2. Finland.

Rörande lönerna för funktionärer har i Finland hittills blott utförts tillfälliga specialundersökningar. År 1925 verkställdes sålunda enligt den representativa metoden en undersökning rörande arbets- och avlöningsförhållandena för anställda vid handels-, kontors- och nederlagsrörelser, banker och försäkringsanstalter samt kontorspersonal vid industriföretag och år 1929 en enkät rörande den tekniska personalens arbets- och avlöningsförhållanden. Bägge gångerna inhämtades uppgifter om årslönerna, och resultaten publicerades i serien Sociala Specialundersökningar. År 1935 verkställdes en ny undersökning rörande de affärsanställda på en smalare bas än den föregående, i det att banker och försäkringsanstalter samt nederlagsrörelser icke togos med. Löneuppgifterna avsågo också då årslönerna. Resultaten publicerades i Social Tidskrift. I maj 1946 verkställdes en betydligt mera omfattande löneenkät, varvid uppgifter inhämtades bl. a. om månadslönerna för kontors-, butiks-, lager- samt teknisk personal. Huvudresultaten publicerades likaså i Social Tidskrift.

Frågan om att få till stånd en fortlöpande statistik rörande lönerna för intellektuella arbetare, vilken redan under en längre tid stått på dagordningen, är nu nära att förverkligas. Senaste höst insamlade Byrån för social forskning uppgifter av de organiserade arbetsgivarna om lönerna i september 1949 för kontors-, butiks- och lagerpersonalen vid handelsaffärer och byråer samt för anställda vid banker och försäkringsanstalter medels blanketter, i vilka funktionärerna uppdelats i kategorier i konformitet med den lönegruppering, som för närvarande tillämpas på dessa områden. Personer i ansvarig och ledande ställning samt praktikanter, elever, deltidanställda m. fl. lämnades utanför enkäten. Samtidigt anordnade Arbetsgivarnas i Finland Centralförbund en enkät rörande lönerna för kontors-, arbetsledar- och annan teknisk personal vid industriföretag hörande under förbundet. Också den begränsades till att avse anställda i lägre ställning än kontors- m. fl. chefer, ingenjörer och med dem jämförliga. I bägge enkäterna redovisas de genomsnittliga månadsförtjänsterna för olika funktionärskategorier, med fördelning på män och kvinnor, och utöver den fasta grundlönen beaktas penningvärdet av naturaförmåner, indexförhöjningar, olika tillägg av annat slag, ersättning för övertids- och söndagsarbete osv. Resultaten skola publiceras i Social Tidskrift. Avsikten är att fortsätta den sålunda igångsatta statistiken och årligen verkställa motsvarande enkäter för en månad.

3. Norge.

Noen regelmessig lønnsstatistikk for private funksjonærer har en ikke i Norge, men det har vært foretatt en del spesialundersøkinger.

Handelsfunksjonærenes lønningsforhold ble undersøkt i 1909, private funksjonærens lønningsforhold i det hele ble undersøkt i mars 1927 og januar 1928, begge undersøkinger ble offentliggjort i Statistiske Meddelelser. Private funksjonærens lønningsforhold ble påny undersøkt i oktober 1934 og i juli 1946. De to siste undersøkinger er utgitt som særpublikasjoner.

De forskjellige undersøkingers omfang når det gjelder de byer som er tatt med, er noe forskjellig. Den siste omfattet de fire største byer samt funksjonærer ved en del større industriforetak utenfor byene. I 1946 tok en bare med de relativt større bedrifter. —

I alle disse undersøkinger er alle grupper som er av betydning når det gjelder sysselsettingen av private funksjonærer tatt med — banker, forsikringsselskap, industriforetak, handelsforetak, rederier, organisasjonskontorer etc.

Undersøkingene bygger på individualoppgaver for hver funksjonær. Oppgavene er meddelt av foretaket, ikke av de enkelte funksjonærer. I 1946 ble foruten den faste månedslønn inklusive dyrtidstillegg, men eksklusive familietillegg, tatt med tantieme, gratialer og verdi av naturalier, beregnet pr. mnd. Dertil ble for hver funksjonær gitt opplysning om kjønn, alder, stilling, hvor lenge ansatt i stillingen og i firmaet. For firmaet under ett ble spurt om ordinær arbeidstid, om ekstrabetaling for overtid, krav til utdanning for de underordnede kontor- og tekniske funksjonærer og om det ble gitt fri pensjon og/eller familietillegg.

I forbindelse med den representative bedriftstelling i varehandelen i oktober 1948 ble det også innhentet oppgaver over funksjonærenes lønninger i alle sorter av bedrifter i varehandel. Spørsmålene ble stillet på en noe annen måte enn i 1946 undersøkingen. Foruten om personalia ble for hver funksjonær spurt om kost og/eller losji, når ansatt i bedriften, tidligere yrke, nåværende stilling i bedriften, utdanning utover folkeskolen. Det ble spurt om vedkommende hadde full arbeidsuke, hvis ikke hvor mange dager i uken eller timer pr. dag. Hvis stillingen var hans hovedyrke ble det spurt om biyrke og omvendt, dessuten om fast månedslønn, overtidsbetaling og gratialer og tantieme siste år.

Norsk Arbeidsgiverforening innsamler også statistiske oppgaver over lønninger for de funksjonærer som går inn under tariffavtalene, og Handelens Arbeidsgiverforening utarbeider fra tid til annen lønnsversikter til bruk for sine medlemmer. — Norges Handels- og Kontorfunksjonærens Forbund foretok en undersøkelse av funksjonærlønninger i 1947 og Norske Bankfunksjonærens Forbund har innsamlet lønnsoppgaver fra sine medlemmer. Funksjonærorganisasjonenes undersøkinger er imidlertid også utarbeidd bare til internt bruk.

4. Sverige.

Socialstyrelsen utarbeider årligen statistikk över lönerna för dels funktionärer inom industrin, dels anställda (förvaltnings- och butikspersonal samt arbetare) inom varuhandeln. Dessutom publicerar socialstyrelsen av privata organisationer utarbetade lönestatistiska uppgifter beträffande personal vid affärsbanker, sparbanker, försäkringsbolag.

Från företag inom industrin inhämtar socialstyrelsen för en månad varje år summariska uppgifter om löneförhållandena för följande personalkategorier: teknisk personal med kvalificerat arbete; övrig teknisk personal; verkmästare; förmän (ej deltagande i arbetet); kontorspersonal med kvalificerat arbete; övrig kontorspersonal; butikspersonal utan provision; butikspersonal med provision; vaktmästare; springpojkar, springflickor. För varje kategori lämnas uppgift om redovisningsperiodens längd och antalet på redovisningsperiodens sista dag anställda män och kvinnor. Vidare meddelas i fråga om personal, som varit anställd hela redovisningsperioden och som åtnjutit oavkortad lön, uppgift om antalet män och kvinnor och den till dem utbetalda lönesumman, inberäknat lön under semester, dyrtidstillägg, naturaförmåner m. m. På grundval av dessa uppgifter beräknas med fördelning efter kön, branscher och dyrortsgrupper medeltal för månadslönen. Löneuppgifterna rörande butikspersonal med provision bearbetas ej. År 1949 redovisades till den här berörda statistiken 112 995 anställda vid 5 550 företag, d.v.s. c:a två tredjedelar av all förvaltningspersonal inom industrin.

Från företag inom den enskilda varuhandeln har socialstyrelsen 1948 och 1949 inhämtat uppgifter angående löneförhållandena i september månad för kontors- och butikspersonal, industriell personal, lager- och transportarbetare m. fl. För varje enskild arbetstagare lämnas uppgifter om ålder, kön, yrke och huvudsakliga arbetsuppgifter. Vidare redovisas lönen för september, resp. sista avlöningsperioden i september; uppgifter lämnas dels om den totala lönen inberäknat ackordslön och provision, dels om ackordslön resp. provision var för sig. I lönen inräknas index-tillägg, övertidersättning, lön under semester, sjuklön och värdet av naturaförmåner, men icke företagets del i pensionsavgifter. Uppgifter lämnas även om den tid, för vilken lön resp. provision utgått.

Vid bearbetningen medtages icke uppgifter om personal med deltidsanställning eller med till följd av sjukdom o. dyl. nedsatt lön. De redovisade arbetstagarna fördelas på detaljhandel (även i kombination med partihandel) med undergrupper och partihandel samt efter kön, ålder, dyrortsgrupper och individualyrken, och för de olika grupperna beräknas den genomsnittliga månadslönen eller (för arbetarpersonal) timlönen samt i vissa fall fördelningen på löneklasser.

För åren 1947 och 1948 har socialstyrelsen genom Kooperationens förhandlingsorganisation erhållit uppgifter om löneförhållandena för personal anställd vid de till Kooperativa förbundet anslutna konsumtionsföreningarna. För 1949 har socialstyrelsen inhämtat uppgifter om löneförhållandena för konsumtionsföreningarnas personal på motsvarande sätt som för personal inom den enskilda handeln.

År 1948 erhöles lönestatistiska uppgifter för 42 971 anställda inom den enskilda handeln och 10 184 anställda hos konsumtionsföreningarna, motsvarande resp. c:a en femtedel och två tredjedelar av hela antalet anställda inom de båda grupperna.

Fr. o. m. 1948 erhåller socialstyrelsen bearbetade statistiska uppgifter om löneförhållandena för anställda vid affärsbanker, sparbanker och försäkringsbolag från resp. Bankernas förhandlingsorganisation, Sparbankernas förhandlingsorganisation och Försäkringsbranschens utjämningskassa. Uppgifter lämnas om den genomsnittliga årsinkomsten för olika personalkategorier, fördelade efter kön, ålder och dyrortsgrupper samt om de olika gruppernas fördelning efter årsinkomstens storlek. För anställda vid affärsbanker och sparbanker redovisas årslönen, inberäknat den anställdes egna pensionskostnader, dyrtidstillägg och värdet av naturaförmåner,

men oberäknat övertidsersättning och företagets del i pensionsavgifterna. För de anställda vid försäkringsbolagen redovisas lönen inberäknat dyrtidstillägg och värdet av naturaförmåner men oberäknat den anställdes och företagets kostnader för pensioner samt övertidsersättning.

Svenska Arbetsgivareföreningen och vissa andra arbetsgivarorganisationer utarvetar, i likhet med vissa tjänstemannaorganisationer, en för internt bruk avsedd statistik över funktionärernas löneförhållanden.

B. Jämförelse av lönebegrepp och lönesystem i de nordiska länderna.

Kommittén har utarbetat ett förslag rörande grunderna för lönestatistiska jämförelser beträffande vissa grupper av arbetstagare, vilket återges å sid. 39. Dessa grupper betecknas här som „funktionärer“, oavsett det förhållandet, att gränsdragningen mellan „arbetare“ å ena sidan och „funktionärer“ eller „tjänstemän“ å den andra icke är fullt entydig vare sig i språkbruket eller i den officiella statistiken i de nordiska länderna.

Kommitténs förslag avser fem grupper av arbetstagare inom industri, varuhandel och bankrörelse, nämligen 1) teknisk personal, 2) arbetsbefäl, 3) kontorspersonal, 4) butikspersonal och 5) lager- och förrådspersonal. Kommittén förutsätter att de här föreslagna metoderna för lönestatistiska jämförelser sedermera skall kunna tillämpas även beträffande andra branscher och personalgrupper, eventuellt modifierade med hänsyn till dessa gruppers speciella förhållanden.

De här berörda funktionärskategorierna intar i de nordiska ländernas sociala lagstiftning i vissa avseenden en annan ställning än arbetarpersonalen.

Sälunda innehåller den danska „funktionærloven“ bestämmelser om speciella förmåner för vissa funktionärskategorier, nämligen lön under sjukdom, havandeskap och militärtjänst samt „efterløn“ till änkor och barn.

Funktionärerna skiljer sig ofta från arbetarna i fråga om regleringen av arbetstid och övertidsersättning. Den normala veckoarbetstiden för funktionärer är ofta kortare än 48 timmar.

Den norska „arbeidervernlov“, vilken bl. a. innehåller bestämmelser om arbetstiden, gäller både för arbetare och funktionärer. Kollektivavtalen för funktionärer innehåller vanligen gynnsammare bestämmelser om arbetstiden än lagen. Löne- och arbetsvillkoren för funktionärer utan kollektivavtal ansluter sig i allmänhet till bestämmelserna i kollektivavtalen för motsvarande grupper.

I Sverige har av här berörda funktionärsgupper endast personal inom detaljhandeln fått arbetstidens längd reglerad i lag.

Rätten till semester, semesterlön och semesterersättning regleras i de nordiska länderna dels genom lagstiftning, dels genom särskilda överenskommelser; åtskilliga funktionärsgupper har t. ex. i Sverige längre semester än den genom lag stadgade minimiperioden.

Funktionärernas löner och arbetsvillkor regleras i vissa fall genom kollektivavtal, som innehåller bestämmelser om minimilöner eller normallöner. I andra fall förekommer det, att till kollektivavtal, som reglerar allmänna arbetsvillkor (såsom förhandlingsrätt, sociala förmåner, grunderna för dyrtidstillägg, övertidsersättning m. m.), såsom bilagor fogas överenskommelser angående lönerna för indi-

1. Kommitténs förslag.

2. Funktionärer och arbetare.

a. Arbetstid.

b. Semester-villkor.

c. Löne-reglering.

viduella arbetstagare. För en stor del av hithörande grupper regleras lönerna genom individuella avtal, av vilka en del träffas under medverkan av fackliga organisationer. Det förekommer även att partsorganisationerna sluter överenskommelser om de allmänna grunderna för lönesättningen, vilka blir normgivande för lokala överenskommelser.

d. Lörens beståndsdelar.

Funktionärerna (uttrycket användes i det följande för enkelhetens skull som beteckning för de grupper som behandlas i detta avsnitt) har som regel en fast lön per månad, vecka el. dyl. I många fall sammansättes denna fasta lön av en grundlön jämte fasta tillägg (dyrtidstillägg, kristillägg o. dyl.). En del funktionärskategorier har speciella fasta lönetillägg, såsom familje- eller barnstillägg, felräkningspengar m.m.

Vissa funktionärer erhåller regelbundet naturaförmåner eller kontant ersättning för dylika (fri bostad eller hyresersättning, fri lunch eller lunchersättning, fria arbetskläder m. m.). Dessutom kan i samband med tjänsten förekomma speciella förmåner, vilkas omfattning ej är på förhand bestämd, såsom rätt till prisrabatter, fria resor o. d.

Utöver de hittills nämnda fasta beståndsdelarna av lönen erhåller en del funktionärer lönetillägg, som varierar med arbetets omfattning, arbetsresultaten o. d. Bland dessa tillägg kan särskilt nämnas övertidsersättning, tantiem, provision och gratifikation.

Slutligen må framhållas, att funktionärerna ofta åtnjuter sådana förmåner som lön vid sjukdom, sjukvårdsersättning, tjänste- och familjepension. Vid sjukdom, militärtjänstgöring o. d. utgår stundom full lön under en begränsad tid.

Funktionärernas löner är ofta graderade med hänsyn till tjänstgöringstid (anciennitet), i det begynnelselönen ökas genom successiva ålderstillägg; det förekommer även att vissa slag av utbildning jämställas med anciennitet. I vissa fack förekommer differentiering av lönerna efter olika ortsgrupper. Män och kvinnor i jämförliga yrken har ofta olika lön. I Norge har nästan alla avtal för handels- och kontorsfunktionärer samma begynnelselön för män och kvinnor, men männens löner stiger snabbare. I avtalen för bankfunktionärer är — bortset från vissa kvalificerade befattningar — lönesatserna på alla anciennitetsstadier lägre för kvinnor än för män.

C. Principer för gruppering av lönestatistiken.

Kommittén har diskuterat olika metoder att anställa jämförelser beträffande löneläget för funktionärer i de nordiska länderna. Härvid har man haft att ta ställning till två frågor, nämligen 1) vilka kategorier av funktionärer som skall beröras av jämförelserna och hur dessa kategorier skall grupperas i den statistiska redovisningen, 2) hur de olika beståndsdelarna av lönerna skall redovisas i statistiken.

1. Grupperings-systemet.

Man har funnit, att det i fråga om funktionärer är synnerligen vanskligt att definiera individualyrken enligt tekniska kriterier, d.v.s. genom att angiva de arbetsuppgifter, som åligger den enskilde arbetstagaren. Detta sammanhänger bl. a. med den växlande graden av arbetsfördelning mellan funktionärerna inom olika företag; härtill kommer, att en och samma yrkesbenämning ofta tillämpas på arbetstagare med synnerligen skiftande arbetsuppgifter.

På grund av sådana överväganden har man funnit, att statistiska jämförelser beträffande funktionärernas löneförhållanden lämpligen kan baseras på upp-

gifter angående större grupper, som kan någorlunda klart avgränsas från varandra. Med hänsyn till de otillräckliga erfarenheter, som ännu föreligger, har man icke ansett det lämpligt att framlägga ett slutgiltigt förslag beträffande grupperingen av samtliga funktionärskategorier.

I bilaga 3 a framlägges ett förslag beträffande grupperingen av de funktionärskategorier, vilkas löneförhållanden skall bli föremål för internordiska jämförelser. Såsom ovan nämnts, är detta förslag i första hand utarbetat med tanke på förhållandena inom industri, handel och bankrörelse. Det förutsättes, att grupperingsschemats användbarhet närmare prövas vid statistiska undersökningar inom de nordiska länderna och att erfarenheterna av denna prövning utnyttjas vid undersökningar beträffande funktionärlönerna inom andra branscher, såsom försäkringsrörelse, rederi- och speditjonsverksamhet. Förslaget är sålunda att betrakta som ett första steg till åvägbringande av ett bättre jämförelsematerial angående funktionärernas löneförhållanden. När man vunnit ökade erfarenheter, bör man enligt kommitténs mening även undersöka möjligheterna att åstadkomma en mera detaljerad redovisning av lönerna för olika funktionärsgrepp, eventuellt genom att utarbeta en förteckning över individualyrken på liknande sätt, som kommittén föreslagit för industriarbetarnas vidkommande.

Det föreslagna grupperingsschemat omfattar sådana löntagare vid de redovisade företagen, som tillhör kategorierna teknisk personal, arbetsbefäl, kontorspersonal, butikspersonal samt lager- och förrådspersonal (i funktionärsställning) och vilkas löner icke regleras genom statliga och kommunala reglementen o. d. Det förutsättes att de lönestatistiska jämförelserna skall avse funktionärer över 18 år samt att elever, praktikanter och deltidsanställda ej skall medtagas. Det är även önskvärdt, att funktionärer, vilkas lön reducerats på grund av sjukdom o. dyl., ej ingår i redovisningen. I övrigt förutsättes det, att lönerna redovisas för var och en av de i schemat angivna huvudgrupperna och undergrupperna.

I grupperingsschemat ingår *icke* 1) företagsledare, såsom direktörer, disponenter, överingenjörer, skogschefer, bruksförvaltare, sågverksförvaltare eller andra, vilka utövar en mera självständig ledande verksamhet för företaget i dess helhet eller betydande delar av detsamma; 2) vakter och bud; 3) funktionärer med icke stationär tjänstgöring (handelsresande m. fl.). Till butikspersonalen räknas *icke* kioskpersonal.

Vid den praktiska tillämpningen av grupperingsschemat bör det observeras, att de olika huvudgrupperna (teknisk personal, arbetsbefäl o.s.v.) uppdelats på undergrupper med hänsyn till arbetsuppgifternas art, graden av ansvar och självständighet m. m.; för varje sådan grupp anges i regel ett antal typiska befattningar, av vilka en del närmare definierats i bilag 3 b. I de fall, då det är tvivelaktigt, till vilken grupp en enskild funktionär skall hänföras, bör man utgå från hans huvudsakliga arbetsuppgifter.

I likhet med förslaget om redovisning av individualyrken bland industriarbetare kan det här föreslagna grupperingsschemat tillämpas oberoende av vilket system man väljer för redovisning av branscher, företagsenheter, äganderättsförhållanden m. m. Kommittén förutsätter dock att statistiken i varje fall redovisas med fördelning på män och kvinnor samt efter geografiska områden, så att man åtminstone erhåller särskilda upplysningar om löneförhållandena i resp. huvudstadsområden. Vidare bör huvudgrupperna industri och handel uppdelas på undergrup-

2. Förslag till gruppering.

per. Det är även önskvärt, att statistiken kan belysa sambandet mellan löneförhållandena å ena sidan och ålder, anciennitet, utbildning m. m. å den andra.

Den växlande graden av funktionsuppdelning bland anställda vid företag av olika storlek vållar särskilda svårigheter för lönestatistiska jämförelser, vilka dock till en viss grad torde kunna elimineras genom att de redovisade företagen grupperas efter hela antalet arbetare och funktionärer eller enbart efter antalet funktionärer. En sådan uppdelning synes speciellt önskvärd för detaljhandelns vidkommande.

D. Principer för redovisning av lönens olika beståndsdelar.

En statistik, som skall ge upplysning om löneförhållandena för olika yrkesgrupper bland funktionärer, kan grunda sig antingen på individuella primäruppgifter eller på summariska uppgifter för varje yrkesgrupp, lämnade av vederbörande arbetsgivare.

Primäruppgifterna kan avse en eller flera avlöningsperioder. I och för lönestatistiska jämförelser bör de för olika perioder redovisade löneinkomsterna omräknas till månadslöner.

Det lönestatistiska materialet bör såvitt möjligt omfatta alla de former av kontant- och naturalön, som för den valda redovisningsperioden kan uppges till bestämda belopp. Om statistiken grundar sig på redovisning för en månad eller annan kortare period, bör man såvitt möjligt söka erhålla uppgifter för beräkning av gratifikationerna o. d. förmåner, som utbetalas en gång om året eller eljest med oregelbundna mellanrum; i annat fall bör statistiken kompletteras med upplysningar om förekomsten af dylika förmåner. Däremot bör sådana till sitt belopp obestämda förmåner som prisrabatter o. d., ävensom fria arbetskläder m. m. lämnas utanför den statistiska redovisningen.

Bland de sociala förmåner, som bekostas av företagen, bör i statistiken endast redovisas sådana utbetalningar, som utgör direkt och fullständig kompensation för arbetsförtjänst, såsom sjuklön (motsvarande full lön) och semesterlön. Statistiken bör avse den oavkortade lönen per månad; denna kan beräknas antingen genom att man endast utnyttjar uppgifter rörande individer, som under redovisningsperioden uppburit oavkortad lön, eller genom att man beräknar en full månadslön med bortseende från den del av redovisningsperioden, under vilken avkortad lön utgått.

De löner och förmåner, som enligt ovan anförda synpunkter bör medtagas vid internordiska jämförelser av funktionärernas löneförhållanden, kan indelas i tre grupper:

a) den i förväg bestämda delen av lönen (grundlön jämte fasta tillägg, såsom dyrtidstillägg, kristillägg och familjetillägg, och värdet av fasta naturaförmåner eller kompensation för sådana);

b) övertidsersättning, provision, tantiem, gratifikationerna och dylika varierande lönetillägg;

c) sjuklön, semesterlön och dylika förmåner, som innebär full kompensation för lön.

När det lönestatistiska materialet redovisas i form av medeltal för olika grupper arbetsinkomster, bör såvitt möjligt den fasta lönen (a + c) redovisas skild

från de varierande lönetilläggen (b). Om man har tillgång till individualuppgifter, som utnyttjas för dispersionsberäkningar, bör dessa i första hand avse den totala lönen ($a+b+c$).

Den lönestatistiska redovisningen bör kompletteras med upplysningar om arbetstidsförhållanden och sociala förmåner.

E. Förslag till samordning av lönestatistiken för funktionärer inom industri, handel och bankrörelse.

1. Kommittén rekommenderar, att statistiska undersökningar årligen verkställs i de nordiska länderna för att möjliggöra jämförelser av lönerna för funktionärer inom olika huvudgrupper av industri, handel och bankrörelse, fördelade på de i bilaga 3 a angivna undergrupperna.

2. Statistiken bör omfatta funktionärer över 18 år; elever, praktikanter och deltidsanställda bör ej medtagas.

3. Funktionärer med skiftande arbetsuppgifter bör redovisas under den grupp i yrkesförteckningen, till vilken de med hänsyn till sina huvudsakliga arbetsuppgifter är att hänföra.

4. De lönestatistiska uppgifterna bör redovisas med fördelning på män och kvinnor samt efter geografiska områden, så att man åtminstone erhåller särskilda upplysningar om löneförhållandena i huvudstadsområdet.

5. I och för jämförelser bör lönestatistiken om möjligt utarbetas så att den belyser löneförhållandena vid företag av olika storlek och sambandet mellan löneförhållandena å ena sidan och ålder, anciennitet, utbildning m. m. å den andra.

6. Lönestatistiken bör såvitt möjligt ge upplysning om den oavkortade lönen per månad.

7. Månadsförtjänsterna bör redovisas med fördelning på två delar, nämligen (1) den i förväg bestämda delen av lönen, d. v. s. grundlön jämte fasta tillägg, såsom dyrtidstillägg, kristillägg och familjetillägg, värdet av fasta naturaförmåner eller kompensation för sådana samt sjuklön, semesterlön och dylika förmåner, som innebär full kompensation för lön; (2) övertidsersättning, provision, tantiem, gratifikation och liknande varierande lönetillägg; härvid bör man beräkna den på en månad belöpande delen av tantiem, gratifikation och o. d.

8. Den statistiska redovisningen av funktionärlönerna bör såvitt möjligt kompletteras med upplysningar om förekommande förmåner utöver lönen (t. ex. pensionsförmåner) samt om arbetstidsförhållandena.

Kapitel III.

Sjøfolk.

A. Foreliggende lønnsstatistik i de nordiske land.

I. Danmark.

Dansk Dampskibsrederiforening har i en længere årrække fra medlemmerne indhentet månedlige indberetninger om de beløb, der er udbetalt i løn til besætningen på de enkelte damp- og motorskibe.

Opgørelserne udarbejdes af skibsførerne ved udfyldning af særlige lønningstister.

På disse lister er angivet de forskellige grupper af søfolk, og for hver enkelt gruppe skal skibsføreren angive det beskæftigede antal personer samt det samlede månedlige beløb, der er udbetalt i grundhyre, anciennitetstillæg, krigstillæg, fartstillæg, overarbejdsbetaling, tankpenge og passagertillæg.

Derimod foretager foreningen selv en beregning af størrelsen af de øvrige tillæg på grundlag af de overenskomstmæssige lønbestemmelser sammenholdt med oplysningerne om de enkelte skibes størrelse m. v.

Til internt brug udarbejder foreningen detaljerede opgørelser over gennemsnitslønningerne og bestanddelene af disse for de enkelte grupper af søfolk og opdelt efter skibenes størrelse.

Mere summariske oversigter offentliggøres i de af Dansk Dampskibsrederiforening udgivne skibsfartsberetninger. Endvidere bringer Statistisk Årbog en tabel over den gennemsnitlige månedsløn for den menige dæks- og maskinbesætning, og for kokke og unkokke. Denne tabel giver tillige oplysning om de vigtigste bestanddele af lønnen.

Følgende tabel for det gennemsnitlige antal voksne arbejdere i søfarten i 1948/49 (1. april—31. marts) belyser denne lønstatistik repræsentativitet:

	A	B		Gnstl.antal personer i lønstatistikken
	Gnstl.antal arb.løshedsforsikrede personer	Gnstl.antal ledige personer	A ÷ B	
Menig dæksbesætning	4250	728	3522	1486
Menig maskinbesætning	1768	398	1370	688
Restaurationspersonale	673	66	607	379 ¹⁾
I alt . . .	6691	1192	5499	2553 ¹⁾

¹⁾ Herunder 200 personer, som ikke er arbejdsløshedsforsikrede.

Det vil ses, at omkring halvdelen af den menige dæks- og maskinbesætning, samt restaurationspersonalet omfattes af foreningens lønstatistik. De øvrige søfolk beskæftiges under danske rederier (navnlig sejlskibsrederier), som ikke er tilsluttet foreningen, eller på udenlandske skibe.

2. Finland.

För närvarande utarbetas icke någon offentlig statistik över sjöfartens löneförhållanden. Men det insändes regelmässigt månatliga lönerapporter till rederierna, och rederierna sänder i sin tur årliga rapporter till Sjöfartsstyrelsens Statistiska Byrå. Den nödvändiga grundvalen för utarbetande av statistik över sjöfartens löneförhållanden föreligger sålunda.

3. Norge.

I de senere år har den offisielle lønnstatistikk ikke omfattet sjøfolk. Fram til 1938 hadde en oppgaver over månedshyrer som ble innhentet fra mønstringskontorene i en rekke byer. Disse er offentliggjort i den årlige publikasjon over lønninger fra 1918 til 1930 og i tiden 1931—38 i Statistiske Meddelelser. Oppgavene gjelder utenriksfarten. Fra en del byer fikk en oppdeling på Europafart og oversjøisk fart. Inntil 1930 ble oppgavene for hver by og alle viktigere stillinger ombord offentliggjort, fra 1931 bare gjennomsnittshyrer for underordnet deks- og maskinmannskap. Hyrene for styrmenn, maskinister og matstellpersonale ble da ikke tatt med fordi det på skjemaene ikke var opplysninger om hvilke størrelsestyper av skip oppgavene refererte seg til. En sluttet helt med oversikten over månedshyrer i 1938 fordi oppgavene ga få opplysninger ut over tariffenes satser.

I tiden 1890—1920 har en for de viktigste stillinger ombord oppgaver over månedshyrer, som ble innhentet sammen med „Amtmenneses femårsberetninger“.

Sjøfolkenes inntektsforhold kan en fra 1937 få en del opplysninger om i den årlige skattestatistikk for landdistriktene. Den gir imidlertid bare oppgaver for gruppen „sjøfolk og fangstmenn“ under ett. Av undersøkelser for et enkelt år har en den inntektsstatistikk som er utarbeidd på grunnlag av folketellingene 1910 og 1930 kombinert med skattelikningens oppgaver. I statistikken for 1930 er for sjøfolk oppgaver over årsinntekt spesifisert for skipsførere, styrmenn, dampskipsmaskinister, matroser, lettmatroser og andre arbeidere i sjøfart.

I november 1948 ble Skibsfartens Arbeidsgiverforening og Statistisk Sentralbyrå enige om et samarbeid om lønnsstatistikk for sjøfolk i *utenriksfart*. Dette samarbeid ble det i 1949 besluttet å fortsette med undersøkinger en gang årlig med oppgaver for en enkelt måned. Denne må velges ut fra hensynet til å få de statistiske resultater ferdig til bruk for neste års tariff-forhandlinger og å få en måned med mest mulig normale arbeidsforhold.

Undersøkingen i november 1948 bygget på følgende regler: Lønningsoppgave for hvert enkelt skip ble sendt inn til Skibsfartens Arbeidsgiverforening fra skipsføreren eller rederiet. Skjemaet ga opplysninger om skipets art, brutto tonnasje, maskinens størrelse, hvilke land anløpet, kostholdsudgifter pr. mann.

For hver kategori av besetningen ble det samlede antall — den ordinære besetning — oppgitt. Alle stillinger ombord unntatt skipsførerens ble tatt med, men hyrene ble utregnet bare for dem som hadde stått ombord hele måneden. Oppgavene over lønningene er for hver stilling spesifisert i fast hyre inklusive risikotillegg og alle tariffmessige tillegg.

Lønnsstatistikken omfattet i alt 13 586 personer eller gjennomsnittlig 27 pr. skip. De fordeler seg slik:

Stilling	Antall
Styrmenn.....	1 292
Maskinister.....	1 424
Radiotelegrafister.....	313
Matstell- og tjenerpersonale.....	2 457
Dekks- og maskinbetjening.....	8 100

En del oppgaver måtte skilles ut fordi arbeidsforholdene på disse skip i november var ekstraordinære eller fordi oppgavene var dårlig utfylt.

Etter en beregning som er foretatt i forbindelse med denne undersøkelsen var bemanningen på norske skip i utenriksfart i november 1948 ca. 28 000 mann, inklusive 929 kapteiner, men eksklusive asiatiske mannskap på mønstret en bloc. Da lønnsstatistikken omfattet 13 586 mann, skulle representativiteten bli ca. 50 pst.

4. Sverige.

I Sverige finns för närvarande icke någon offentlig statistik över löneförhållandena inom sjöfarten. Tidigare offentliggjordes i Lönestatistisk Årsbok översikter över beräknade genomsnittliga månadslöner för 8 olika grupper av sjöfolk (ej befäl) på ång- och motorfartyg, resp. segelfartyg. Dessa översikter byggde icke på statistiska uppgifter utan på uppskattningar från sjömanshusen och sjömansförmedlingarne.

B. Sammenlikning av lønnsbegreper og lønssystemer i de nordiske land.

1. Samordning av sjöfartens lønninger.

Sjöfarten er en internasjonal næring, og utviklingen har vært internasjonalt preget med hensyn til driftsmidler og driftsmåter.

Det kunne derfor synes som om lønningene i denne næring ligger særlig godt til rette for jevnføring, særlig da i land med såvidt likeartede arbeidsforhold som de nordiske. Men en nøyere undersøkelse viser at lønssystemene likevel på flere vesentlige punkter ikke svarer til hverandre. Dette begrenser mulighetene for jevnføring. Dertil kommer at arbeidsvilkårene i denne næring mere enn i andre influeres av forhold utenom lønningene, som arbeidstids- og bemanningsreglene etc. De viktigste regler for arbeidsvilkårene bør derfor ved siden av lønningene tas med i jevnføringer mellom landene. Dette blir gjort også i internasjonale oversikter over sjöfartens arbeidsvilkår. Forskjell i valutaforhold og levekostnader vil også spille en større rolle i dette yrke enn i andre.

2. Lønnsbegreper.

De generelle lønnsbegreper opererer med er på dette som på de fleste andre områder av arbeidslivet først og fremst *tarifflønnen* og *den faktiske fortjeneste*. I Norge

har en för laget oversikter over sjøfartens lønninger (ikke virkelig lønnsstatistikk) på grunnlag av den tariffmessige lønn og disse oppgaver kunne gi gode opplysninger — særlig hvor det var en sats for vedkommende stilling — da denne tariffbestemte lønn er den største bestanddel av den faktiske fortjenesten. Dyrtids- og krigsrisikotillegg ble da regnet med til tarifflønnen. Opplysninger om disse lønnsbestanddeler er lett å skaffe fra tariffene. (Dette gjelder dog ikke krigstillegget i Danmark). Det er imidlertid en rekke andre tillegg til lønningene som spiller en større eller mindre rolle og hvorav en del er knyttet til bestemte stillinger ombord. Disse lønnsbestanddeler har etter hvert fått større betydning og kan være av forskjellig omfang i de forskjellige land. Det kan derfor ikke anses for tilfredsstillende å bygge på tarifflønnen som jevnføringsgrunnlag. En må — som en i lengre tid har gjort det i Danmark — bygge på den faktiske fortjeneste. Kilden for disse oppgaver må bli hyreregnskapene fra det enkelte skip.

Et annet skille er mellom *pengelønnen* og *naturallønnen*. Sjøfolk har som regel kosten ombord. I nordiske statistiske jevnføringer bør grunnlaget være pengelønnen alene. Å forøke denne med et beregnet beløp for pengeverdien av kost og losji innfører et usikkerhetsmoment i jevnføringen. Noe annet er at den gjennomsnittlige verdi av kostholdet pr. dag kan være av interesse ved siden av lønningene. I Finland har sjøfolk i *utenriksfart* fri kost, men i *innenriksfart* betaler de selv kosten.

Tariffsatsene i sjøfarten er fastsatt *pr. måned*, og statistikk over sjøfartens faktiske lønninger bør også gjøres opp *pr. måned*. Det kan være spørsmål om det er tilstrekkelig å bygge på oppgaver over *en måned* i året — en behøver vel neppe å regne med større sesongfluktasjoner i året som skulle gi seg utslag i variasjoner i overtid og overtidsbetaling — eller om det er nødvendig med en årlig gjennomsnittstatistikk bygget på alle årets måneder. Men vil en undersøke lønningsforholdene i spesielle farter, kan tallet av skip som deltar i dem ofte variere sterkt til forskjellige tider av året (f. eks. Østersjøfarten, fruktfarten på Middelhavet etc.) Dette kan få innflytelse på gjennomsnittshyrene. Å bygge på en måned letter imidlertid arbeidet betydelig og skulle stort sett kunne gi et pålitelig bilde hvis ikke måneden blir unormal på grunn av arbeidskonflikt, mange skipsopplegg eller reparasjoner.

Å få fram en *årsfortjeneste* for den enkelte sjømann etter hyreregnskaper byr på store vanskeligheter fordi arbeidskraften på dette område er så lett bevegelig. En årsfortjenestestatistikk må bygge på oppgaver fra skattevesenet. Reduksjoner på grunn av arbeidsveksling og derav følgende ledighetsperioder, skipsreparasjoner, forlis, arbeidskonflikter og andre årsaker til avbrytelse i arbeids- og inntektsforholdet vil der komme inn.

Som i andre næringer kan en her stille overfor hinannen begrepene arbeidsinntekt og skipets eller rederiets lønningsutgift *pr. mann*. Det er *inntekten* som må gå inn i en lønnsstatistikk selv om det rent næringsøkonomisk må legges stor vekt på skibsfartens utgifter på mannskapskontoene både i nordiske og internasjonale jevnføringer.

Under arbeidsinntekt må alle lønnens enkelte bestanddeler tas med, men ikke verktøygodtgjørelse, hvis det forekommer, som stort sett skal motsvare utgifter sjømannen har. Også ferietillegg må holdes utenfor (likeså *madrasspenger* etter danske tariffen: den menige dekk- og maskinbetjening må holde seg selv med madrasser etc. og får et fast vederlag for det. Jfr. hermed de svenske „kojpenge“.) Hvis sjømenn er forhyret på egen kost må tariffmessig hyretillegg for kost ikke regnes som inntekt.

Under *lønningsutgifter* må en rekke andre poster komme med, som skipets utgifter til kost, til ekstrahyre ved sykdom eller ved forlis hvis dette utbetales av skipsføreren, videre særutbetalinger som tantieme, gratiale, kaplak etc.

Ved undersøkinger av skibsfartens lønningsutgifter blir også bemanningsreglerne av stor betydning.

3. Lønns- bestand- deler.

Foruten den bestemte tarifflønn pr. måned som er fastsatt for hver stilling eller som varierer etter bestemte graderingssystemer har en *dyrtidstillegg* og *krigs- eller risikotillegg*.

Om dyrtidstillegg står for tiden i de norske tariffen at „en del av hyrene er å anse som dyrtidstillegg“. Tariffene i sjøfarten har samme bestemmelse om indeksregulering som industrien. I Sverige blir indekstilleggene lagt til tarifflønnen. I Danmark kommer dyrtidstillegget i tillegg til den faste hyre. Dette kan eventuelt reguleres to ganger årlig. Også andre bestanddeler av lønnen f. eks. overtidsbetaling, betaling for daglønnsarbeid, smusstillegg m. v. reguleres på denne måte.

Risikotillegget er i norske tariffen et fast og ensartet månedstillegg. I Sverige er det f. t. ikke noe krigs- eller risikotillegg. Krigstillegget i Danmark beregnes som en — etter skipets fart — fastsatt prosentdel av grunnhyre + ansiennitetstillegg. Disse prosentdeler er høyest i de tidligere krigsområder: Middelhavet, Sortehavet, Atlanterhavet ved Europas vestkyst og de asiatiske farvann, hvor prosentdelene for styrmenn, maskinister, radiotelegrafister og hovmestre er 115 og for den øvrige besetning 140. For skip i innenrikfart er de tilsvarende prosentdeler 45 og 60, mens det laveste tillegg for øvrig er 20 pst. Tillegget betales for den tid skipet er til sjøss innenfor de nærmere avgrensede områder.

Alderstillegg betales i Norge til de fleste ombord. Det er bare de ganske unge sjøfolk som ikke har bestemmelser om alderstillegg. For de høyere og spesielle stillinger ombord kan både størrelsen av alderstilleggene og reglene for opptjenings-tiden være forskjellige. I Finland betales alderstillegg til alle grupper, i Sverige til alt befal, telegrafister, matstellpersonale og til de høyere (eldre) grupper av dekk- og maskinmannskap. I Danmark ytes ansiennitetstillegg til de høyere stillinger ombord.

For *overtid* er betalingen pr. time varierende med stillingen ombord og forskjellig for hverdager og helligdager (I Danmark betales overtidsarbeid mellom kl. 21 og kl. 6 på hverdager med helligdagstillegg). 1ste styrmann, maskinsjef og stuert får etter *norske tariffen* ikke overtidsbetaling, men et prosentvis månedstillegg (av hyre + risikotillegg) som kompensasjon for overtid. Hovmestre og maskinmestre får etter *danske tariffen* et fast månedlig overarbeidstillegg, og restaurasjonspersonale får som kompensasjon for den særlig lange daglige arbeidstid (10 timer) et tillegg på 10 pst. av grunnhyren.

Fartstilleggene er knyttet til bestemte farvann. De kan være av forskjellig høyde for de forskjellige mannskapsgrupper — som det finske, norske og svenske amerikatillegg (og det høsten 1949 etter devalueringen innførte danske amerikatillegg) — eller ens for alle (i maskinen) som det norske tropetillegg. I Sveriges Redareförenings tariffen finnes dels et utomeuropatillegg, dels ett U. S. A. tillegg og dels ett såkaldt devalueringstillegg. Hertil kommer andre tillegg som Ocean-, Vestafrikatillegg etc. Også i Finland er lønningene forskjellige etter fartssoner. De svenske avtaler har for flere kategorier av sjøfolk en *grunntariff* med *spesialtariffer* for ulike slags fart og tillegg som er forskjellige fra de andre lands. Det er i Finland og Norge stort sett son- dring

mellom lønningerne i innenriks- og utenriksfart. Men Sveriges Redareförenings grunntariffer gjelder uavhengig av om skipet går i svensk eller utenriksfart. Derimot finnes særskilte lønnsavtaler for motorseilskip og for fartøy i kanal-, innsjø- og skærgårdstrafikk. Det finske *valutatillegg* er for tiden 7 pst. av tarifflønn + alderstillegg. Som før nevnt må finske sjøfolk i innenriksfart selv holde kost. I Danmark er det ingen slik sondring, men de danske forskjellige prosenttillegg for krigsrisikotillegg vil også virke som en slags fartstillegg.

Det som i Danmark kalles fartstillegg er av en noe annen art: Til skipsoffiserer (og kokker med 5 års ansiennitet) i tjeneste på skip i fart utenfor Europa i 3 måneder eller derover betales et *fartstillegg* på 10 pst. av grunnhyre + ansiennitetstillegg. Har et skip ikke anløpet noen havn i hjemlandet i 6 måneder, betales etter dette tidsroms utløp et tillegg av 5 pst. så fremt det ikke ytes førstnevnte 10 pst. tillegg.

Foruten disse tillegg forekommer det en rekke *spesielle tillegg*. Disse kan dels henge sammen med skipets art — som tanktillegg på oljetankskip, i Finland og Sverige forskjellig etter fart, motortillegg for maskinister på motorskip, malmfartøytillegg i Sverige og forskjellige hyrer for telegrafister på passasjer-, linje- og lasteskip. Dels kan de være knyttet til en bestemt tjenesteytelse, som radiotillegg for styrmenn som også betjener radio, sekretært tillegg for telegrafister, passasjer tillegg for stuerter og kokker, fryselasttillegg (kyllast) for maskinsjefer etc. Av en spesiell type er tovaktstilleggene på båter hvor det ikke er 3 vaktskift. Det ytes til dels også spesielle tillegg for lastnings- og lossingsarbeid, stopptørn etc. i enkelte land.

Som nevnt har sjøfarten som en internasjonal næring mange felles trekk, men den har også atskillige nasjonale særtrekk. **4. Lønnsklasser m. v.**

Utenom skipsførerne — som vanligvis ikke er tarifflønnet, men har lønn etter særskilt avtale — faller besetningen i 3 hovedgrupper: Dekks- og maskinbesetning, matstell- og tjenerpersonale og radiotelegrafister. I Danmark er det en særskilt avtale med Søfyrbødernes Forbund for donkeymenn etc., fyrbøtere og motormenn og kull-lempere. For skipsoffiserer er det særskilte avtaler for styrmenn og maskinister. På de store passasjerskip er det en rekke stillinger av forskjellig art — restaurantpersonale, lugarbetjening, leger, tannleger, sykepleiersker, barberere, musikere o. l. Disse har imidlertid lite tilfelles med arbeidsvilkårene for vanlige sjøfolk.

I store trekk svarer de forskjellige stillingskategorier til hverandre i de nordiske land, men det er også en del forskjell. En nordisk jevnføring må bygges på mest mulig ensartede stillinger.

For en del stillinger er det forskjellige grader, som for styrmenn og maskinister. Dertil kommer at hyresatsene for hver grad er ytterligere oppdelt i klasser etter bestemte klassifikasjonssystemer. Styrmennenes lønninger er klassifisert etter skipenes størrelse, i Danmark, Finland og Norge etter br.reg.t., i Sverige etter d.w.t. Det overordnede maskinpersonale har i Norge lønn etter maskinens antall indikerte hk., i Finland etter br.reg.t., i Danmark etter en kombinasjon mellom I.H.K. og br.reg.t. og i Sverige tilsvarende etter d.w.t. og I.H.K.

For stuerter og kokker (i Danmark hovmestre og kokke) har en klassifisering etter besetningens størrelse, men størrelsesgruppene i de nordiske land er forskjellige. I Sverige er også dette personale graderet etter d.w.t.

På grunn av de forskjelligartede lønnsklasser fant komitéen i sitt forslag å måtte holde befalet utenfor jevnføringen, og likeså matstellpersonalet. Spørsmålet om en utvidelse av jevnføringsgruppene kan imidlertid siden bli tatt opp.

5. Flåtens art.

Ved undersøkinger av arbeidsvilkårene blir det spørsmål om hvilke områder skal tas med da lønningsforholdene er forskjellige etter flåtens art og arbeidsområde. Hvalfangstflåten skiller seg her sterkt ut og bør holdes utenfor de generelle undersøkinger. Seilskip spiller nå en underordnet rolle. I Norge legger en vekt på oppdeling i *tankskip* og *dry cargo*-skip da arbeidsvilkårene i disse to grupper kan stille seg forskjellig også på andre områder enn det som kommer fram i det spesielle tanktillegg. Også i Finland anser man det viktig å skille mellom disse grupper. Det har i Norge vært fremholdt at de egentlige passasjerskip burde behandles for seg da de er temmelig særpregede hva arbeidsstillingene angår og har egne tariffavtaler. De er imidlertid i forhold til flåtens og bemanningens størrelse av mindre betydning.

6. Fartsområder og soner.

Det skilles som regel mellom utenriksfart og innenriksfart. I utenriksfart kan en skille mellom Europafart og Oversjøisk fart, i Europafart kan en skille ut Nordsjøfart og Østersjøfart, i Oversjøisk fart kan en skille ut Amerikafart eller særskilt skille mellom Oceanfart og Tropefart, eller mellom Transatlantisk og Transpacific fart. I innenriksfart skiller en mellom kystfart og lokalfart. I Norge har en i innenriksfart flere avtaleområder for kystfart (innenriks rutefart), lokalfart og fraktfart på kysten — løsfart. I Finland regnes også en del Østersjøfart som kystfart. Alle småfartøy mellom Sverige og Finland går i kystfart. Innenskjærsfart rubriseres som lokalfart.

Som utenriksfart må regnes all fart på fremmede land, d. v. s. fart mellom fremmede land eller mellom hjemlandet og fremmede land.

De store fartsområder som er avgjørende for de spesielle fartstillegg er før nevnt. Komitéen har drøftet å foreta jevnføring av lønningene innen spesielle soner hvor alle de nordiske land har skip som deltar for å få et mere ensartet materiale. Men flåtens sammensetning for hvert land er forskjellig både når det gjelder skipenes størrelse og art, noe som virker inn på lønningsforholdene. Den norske flåte består gjennomgående av større skip enn de andre lands. Det er også særpreget for den norske flåte at den i så stor utstrekning er beskjeftiget med å transportere varer utelukkende mellom fremmede havner.

For å foreta en jevnføring av lønningene innen spesielle fartsområder trenges det først en klarlegging av hvilken beskjeftigelse hvert lands skip har i de forskjellige fartsområder for å finne hvilke som kunne gi et naturlig grunnlag for jevnføring. Komitéen finner derfor ikke å kunne ta standpunkt til dette spørsmål nå.

7. De sosiale forhold.

Innledningsvis er pekt på at andre sider av arbeidsvilkårene ved siden av lønningene i denne næring er av særlig stor betydning og derfor bør gjøres rede for sammen med lønnsoppgavene. De viktigste er *arbeidstids-* og *bemanningsreglene*, men også en rekke andre forhold kan være av betydning, som kost (og kostreglement) og lugarforhold, ferieordningen, lønn under sykdom og ledighet etter forlis, fri hjemreise på grunn av sykdom eller forlis (forsendelsesutgifter, garanti ved avmønstring), ulykkes- og arbeidsledighetstrygd, pensjonsforhold etter offentlige og — eller private ordninger og spesielle verne- og velferdsforanstaltninger etc. Bestemmelsene om disse forhold er temmelig ensartede i de nordiske land.

Opplysninger om reglene for arbeidstid og overtidsbetaling og om bemanningsskalaen er vesentlige i jevnføringer i sjøfarten. I Norge ble det vedtatt en ny arbeidstidslov for sjøfarten i 1949. Den trådte i kraft 1. september. I Sverige trådte en ny lov i kraft 1. januar 1949. De finske sjømenn har foreløpig fått en ordning av arbeidstiden etter de samme linjer som dem den svenske lov bygger på. I Danmark

har det ikke vært arbeidet med spørsmålet ad lovgivningens vei. De danske sjømenn er imidlertid ved tariffavtaler sikret en arbeidstidsbegrensning på høyde med den svenske. — Det forslag som forelå fra Den internasjonale arbeidskonferanse i Seattle i 1946 og som gjelder arbeidstid, bemanning og minstelønn for matroser, er ikke ratifisert av noe land.

Komitéen har drøftet spørsmålet om fullstendig eller representativ statistikk men det er foreløpig stillet i bero. Det kan muligens bli tatt opp igjen når området er bedre kartlagt og analysert. Fra norsk side er det blitt undersøkt om det skulle være mulig å bygge en nordisk jevnføring på bestemte størrelsestyper av skip i bestemt fart og på tariffavtalenes lønnsbestemmelser. Men det var likevel opplysninger som bare hyreregnskaper kan gi, som overtidsbetaling, alderstillegg, fartstillegg etc., og skulle disse baseres på opplysninger fra et fåtall skip ble de usikre.

Komitéen er blitt stående ved at statistikken bør være så omfattende som mulig. — Spørsmålet om hvorvidt gjennomsnittslønningene bør bygge på oppgaver for alle årets måneder eller *en måned i året* har ikke vært nærmere drøftet.

På grunnlag av de forskjellige undersøkelser og konferanser har Komitéen utarbeidet et forslag til sammenliknende statistikk over sjøfartens lønninger i de nordiske land.

C. Forslag til samordning av lønnsstatistikk for arbeidere innenfor sjøfart.

1. Komitéen henstiller at det hvert år foretas statistiske undersøkelser av de gjennomsnittlige månedslønninger i de nordiske land for nedennevnte grupper av den underordnede dekk- og maskinbesetning for å muliggjøre sammenlikninger av lønnsforholdene i sjøfarten.

Tømmermenn	Pumpemenn
Båtsmenn	Donkeymenn
Matroser	Motormenn
Lettmatroser	Fyrbøtere (Eldare)
Jungmenn (Ungmænd)	Lempere

2. For hver gruppe bør antallet av personer som statistikken omfatter, opplyses, og det samlede antall beskjeftigede personer i hver av disse grupper så vidt mulig oppgis.
3. De lønnstatistiske sammenlikninger bør foretas for utenriksfart, d. v. s. all fart mellom fremmede land eller mellom hjemlandet og fremmede land, og med oppdeling på *dry cargo*-skip og *tank*-skip. Seilskip, motorseilskip og hvalfangstskip tas ikke med.
4. Den faktisk utbetalte pengelønn pr. måned bør gjøres opp under ett med spesifisering på fast hyre (inkl. dyrtidstillegg), risikotillegg og overtidsbetaling samt summen av øvrige tillegg.
5. For hvert land bør det gis opplysninger om den lov- eller overenskomst-bestemte arbeidstid og reglene for overtidsbetaling, om ferieordningen og så vidt mulig opplysninger om bemanningsskalaene.

Kapitel IV.

Landbrugs- og gartneriarbejdere.

A. Foreliggende lønstatistik for landbrugsarbejdere i de nordiske lande.

1. Danmark.

Arbejdslønnen i landbruget er i hvert af årene 1897, 1905, 1910, 1915, 1918 og 1921 belyst ved undersøgelser foretaget af Det statistiske Departement. Til brug for undersøgelserne indhentedes ved tællingen forud for 1921 oplysninger dels fra Landboforeningerne som repræsenterende arbejdsgiveren, dels fra Husmands- og Landarbejderforeninger som repræsenterende tyendet og daglejerne og dels endelig fra et gennem årene stigende antal enkelte landbrugere (1897 ca. 150, 1918 ca. 1100). Ved tællingen i 1921 indhentedes kun individualoplysninger, dels fra Landboforeningernes medlemmer, dels fra Landarbejderforbundet.

Til beregning af gennemsnitslønningerne benyttedes før 1921 oplysningerne fra organisationerne, medens individualoplysningerne anvendtes dels til almindelig kontrol og supplerung samt ved værdiansættelsen af naturalydelse udover penge-lønningerne, dels til mere detaljerede undersøgelser over lønspredningerne m. v.

Lønningerne blev opgjort for hver af årstiderne vinter og sommer, for daglejerne vedkommende yderligere for høsten.

I tiden 1921/22—1942/43 indhentedes der løbende årlige lønoplysninger af Det landøkonomiske Driftsbureau. Oplysningerne tilvejebragtes ved de lokale regnskabskonsulenters bistand fra et antal ejendomme, der varierede fra ca. 600 i 1921/22 til godt 1900 i 1942/43. Da der ikke herudover indhentedes oplysninger fra arbejderne selv og ej heller fra organisationer, vil det ses, at materialet var noget spinkelt og kun egnet til summariske opgørelser.

Blandt andet af den grund overgik lønundersøgelserne fra og med 1943 påny til Det statistiske Departement. Oplysninger indhentes nu regelmæssigt efter hver af skiftedagene 1. maj og 1. november for samtlige medhjælpere og daglejere i en femtedel af samtlige landkommuner. Der har i tiden siden 1943 været benyttet noget varierende fremgangsmåder ved oplysningernes tilvejebringelse. Den form, man efterhånden er blevet stående ved, går ud på, at der fra arbejderne selv indhentes oplysninger om lønnen i den fæsteperiode, hvori tællingen finder sted eller — for løsarbejdernes vedkommende — daglønnen i tiden omkring tællingstidspunktet. Desuden indhentes der fra arbejdsgiveren oplysninger om daglønningerne for de løsarbejdere, der har været beskæftiget på arbejdsgivernes ejendomme på årstiderne mellem tællings-tidspunkterne.

For de faste arbejders vedkommende fremkommer der på denne måde materiale til opgørelse af lønningerne i følgende fæsteperioder:

- 1. maj—31. oktober.
- 1. maj—30. april.
- 1. november—30. april.
- 1. november—31. oktober.

Kun pengelønningerne opgøres, derimod ikke værdien af kost og logi hos arbejdsgiveren.

For de løse daglejeres vedkommende opgøres lønningerne for hver af årtiderne: forår, sommer, høst, vinter, dels for daglejere på egen kost, dels for daglejere på gårdens kost.

Der har forsøgsvis været indhentet oplysninger om, hvor store akkordtillæg akkordlønnede arbejdere har opnået i visse perioder af året (roeudtyndings- og roeoptagningssæsonen); men forsøget er opgivet, efter at det har vist sig umuligt at få tilvejebragt oplysninger om arbejdstidens længde i akkordsæsonerne, hvilket i høj grad formindsker værdien af oplysningerne om akkordtillægget.

Ligesom for de fleste af Departementets øvrige landbrugsstatistiske undersøgelser gennemføres løntællingerne med bistand af de kommunale råd i henhold til årlige cirkulærer fra Landbrugsministeriet.

2. Finland.

Statistik över lantarbetarlönerna uppgöres såväl av Byrån för social forskning som av Lantbruksstyrelsen, i flera avseenden enligt olika metoder och grunder.

Primärmaterialet för Byråns för social forskning statistik insamlas enligt den representativa metoden i olika delar av landet med tillhjälp av särskilda ombud, åt vilka lantbrukarna lämna individuella uppgifter om de löner, arbetarna faktiskt erhållit. Enkäten verkställs två gånger om året, för februari och augusti. Statistiken omfattar inemot var fjärde landskommun i Finland, och i varje kommun ha uppgifter inhämtats från 10—15 lägenheter. Lantarbetarna indelas i statistiken i följande grupper:

A. Månadsanställda m. fl. dyl.

I Män: 1) arbetsledare m. fl. yrkeskunniga och 2) drängar, särskilt i gårdens och i egen kost;

II Kvinnor: 1) dejor, 2) tjänarinnor och 3) hushållerskor, särskilt i gårdens och i egen kost.

B. Statare:

I Män: 1) arbetsledare m. fl. och 2) drängar,

II Kvinnor: 1) dejor och 2) tjänarinnor.

C. Daglönare, fasta och tillfälliga:

I Män i gårdens kost och i egen kost,

II Kvinnor i gårdens kost och i egen kost.

Allmänna medeltal ha icke uträknats utan för vardera månaden ha de genomsnittliga månadslönerna i grupperna A och B och de genomsnittliga dagslönerna i gruppen C angivits särskilt. Medellönerna i grupperna A och C innefatta icke kost och bostad av gården. Däremot ha för statarna (grupp B) alla naturaförmåner uppskattats i penningar, huvudsakligen utgående från de grunder Socialministeriet fastställt; om statkvantiteten ha uppgifter även inhämtats. I beräkningarna ha genom-

gående blott beaktats män och kvinnor över 18 år, så att arbetare under 18 år lämnats utanför. Lönerna avse arbetsförtjänster under ordinarie arbetstid, för vilken timantalet har uppgivits. Löneutvecklingen för daglönare har belysts med indextal (1939 = 100). Resultaten ha publicerats i Social Tidskrift årligen i tvenne översikter, först angående daglönare och sedan angående övriga arbetargrupper.

Lantbruksstyrelsens årliga lönestatistik ingår i serien „Lanthushållning“ av Finlands Officiella Statistik. Den grundar sig på uppgifter som erhållits från kommunalnämnderna i landskommunerna och som insamlas en gång om året, i början av det år, som följer efter statistikåret. Uppgifterna avse på grundvalen av de i varje kommun gängse lönerna uppskattade medellöner för olika arbetargrupper. Såsom skilda grupper angivas årsavlönade män och kvinnor i gårdens och i egen kost, statavlönade män och kvinnor, arbetsledare i gårdens kost och på stat, skolade dejour, ynglingar (under 18 år) samt fasta och tillfälliga manliga och kvinnliga daglönare ävensom hästdagsverkare i gårdens och i egen kost. Uppgifter lämnas även om statarnas naturaförmåner och dessas penningvärde per år. För daglönare redovisas sommar- och vinterlöner särskilt. För att belysa löneutvecklingen för årslöntagare och daglönare meddelas proportionstal, som uträknats med 1939 = 100. Till slut lämnas ytterligare uppgifter om de betingslöner, som betalats i vissa allmänast förekommande betingsarbeten (uppröjning av nyodlingar, täckdikning, vedhuggning på rot och avverkning av pappersved).

3. Norge.

Oppgaver over lønningerne i jordbruket er i Norge hentet inn årlig fra og med driftsåret 1915/16. De første år ble oppgaverne hentet inn af Selskabet for Norges Vel. Fra 1923/24 ble statistikken overtatt av Statistisk Sentralbyrå. De oppgaver en hadde tidligere, var 5-årilige.

Oppgaverne blir hentet inn ved spørreskjemaer som hvert år i januar blir sendt til 4 gårdbrukere i hvert herred, utpekt av ordførerne.

Oppgaverne skal gjelde den arbeidslønn som *alminnelig blir betalt i herredet*. Det er altså ikke individuelle lønnsoppgaver.

En spør etter lønningene særskilt for menn og kvinner, for sommerhalvåret og vinterhalvåret, såvel for mere faste arbeidere (tjenere og fjøsrøktere) som for dagarbeid. Under dagarbeid er skilt mellem de ulike onnearbeider, videre grøfting, muring og tømmermannsarbeid.

For dagarbeid spør en både etter lønn på arbeidsgiverens kost og på egen kost.

For skogsarbeid spør en etter daglønn for alminnelig skogsarbeid og for kjøring, videre etter hogstpris pr. m³ for favnved og for reisved.

På grunnlag av de innkomne oppgaver regner en ut gjennomsnittslønninger fylkesvis og for riket.

De oppgaver en har fått på denne måten, mener en er fullt brukbare til å vise bevegelsen i lønnsnivået, men det sier seg selv at de oppgitte og utregnede gjennomsnittstall dekker over sterke variasjoner. En får ikke noe uttrykk for spredningen på lønnsgrupper, eller lønningenes variasjon med alderen.

Når en hittil ikke har funnet det hensiktsmessig å gå over til individuelle lønnsoppgaver, kommer dette i første rekke av de store vanskeligheter det vil by på å få hentet inn slike oppgaver i nødvendig utstrekning.

De norske jordbruksbedrifter er gjennomgående små, med få leiede personer på det enkelte bruk. Etter jordbruksstillingen 1939 utgjorde den leiede hjelp for mennene 20 pst., for kvinnene (husarbeid medregnet) 15 pst. av hele arbeidsytelsen. Av de vel 214 000 bruk over 5 dekar, var 165 000 eller 77 pst. uten *fast* leiehjelp i sommerhalvåret, ca. 21 000 hadde bare kvinnelig fast arbeidshjelp, oftest bare 1 jente. 28 412 bruk hadde fast mannlig leiehjelp, men 20 488 av disse hadde bare 1 mann, 4 600 to, 1 663 tre og 1 661 mere enn tre menn.

Den samlede leiehjelp utførte i alt ca. 100 000 årsverk, derav 77 000 årsverk ved fast leiehjelp, 23 000 årsverk av tilfeldig leiehjelp. Av de 100 000 årsverk var ca. 54 000 årsverk for menn, (38 000 av faste og 16 000 av tilfeldige) og 46 000 årsverk for kvinner (39 000 av faste og 7 000 av tilfeldige).

Å få individuelle lønnsoppgaver fra arbeidstakerne selv vil en betrakte som ugjennomførilig, da arbeidstakerne i jordbruket for største delen er lite stedbundne. De skifter hyppig arbeidsgiver eller går over i annet yrke. Men selv om en søkte oppgavene hentet inn hos arbeidsgiverne, måtte tallet på rapportører i tilfelle bli meget stort for å få et noenlunde omfattende materiale, fordi det er så få arbeidstakere på det enkelte bruk.

4. Sverige.

Socialstyrelsen utarbeider årligen statistikk över lönerna för arbetare inom jordbruket. Primärmaterialiet inhämtas genom förmedling av hushållningssällskapen, vilka årligen skall från omkring en tjugondel av samtliga brukningsdelar med mer än 10 hektar åker anskaffa uppgifter angående där anställda jordbruksarbetares arbetstid och arbetslön.

På frågeformuläret lämnas uppgifter om löne- och arbetstidsförhållandena under det senaste året (avtalsår, kalenderår eller det bokförings- eller tjänsteår som närmast sammanfaller därmed) för varje under redovisningsåret eller del därav anställd arbetare samt för brukaren och dennes familjemedlemmar. Beträffande anställda arbetare redovisas namn, ålder, yrkesspecialitet, löneform, antal utgjorda arbetstimmar och dagsverken samt kontantlön och naturaförmåner. För brukare och deras familjemedlemmar, som deltagit i jordbruksarbetet, inhämtas uppgifter om familjeställning, ålder samt antal arbetsdagar och arbetstimmar. Vidare lämnas uppgifter om egendomens storlek, organisationsförhållanden, bostadshyror m. m.

Arbetarnas kontanta lön skall redovisas med fördelning på fyra poster, nämligen 1) ordinarie lön vid tidlönsarbete, 2) ersättning för övertid och rykt vid tidlönsarbete, 3) ackordslön (ej för arbete i skog; inberäknat eventuellt övertidstillägg vid ackordsarbete, 4) semesterlön och övriga kontanta ersättningar (såsom provision, tillägg för förskjuten arbetstid, djurskötsel under veckohelg, bortalliggnings, traktorkörning samt sjukassebidrag, sjukavlönning, läkararvode m. fl. av arbetsgivaren gjorda utbetalningar). Naturaförmånerna redovisas under fem olika rubriker, nämligen 1) fri kost, 2) fria livsförnödenheter (mjölk o. dyl.), 3) fri bostad, bränsle, potatisland, 4) kost, logi och tvätt, 5) övriga förmåner (skjutsar m. m.). Potatis och andra livsmedel skall värderas efter ortens partipriser, mjölk efter det pris, som fastställts i kollektivavtalet.

De redovisade egendomarna fördelas vid bearbetningen på län och hushållningssällskapsområden samt på naturliga jordbruksområden. Särskilda beräkningar

verkställs även för egendomar belägna i jordbrukskommuner, „blandade kommuner“ och industrikommuner, för olika storleksgrupper av egendomar samt för egendomar med och utan kollektivavtal.

Arbetarna fördelas efter kön och åldersgrupper samt efter löneformer (såsom arbetare utan naturaförmåner, arbetare med fri kost, arbetare med kost och logi, arbetare med livsförnödenheter och/eller bostad). Vidare fördelas arbetarna efter yrkesspecialiteter, vilka redovisas var för sig eller sammanförda till huvudgrupper. De manliga arbetarna fördelas sålunda på egentliga jordbruksarbetare (rättare, fördrängar, körkarlar, traktorskötare, dagsverkare), arbetare med blandat arbete (d. v. s. arbetare som är sysselsatta både med egentligt jordbruksarbete och med arbete i stall och ladugård), stall- och ladugårdspersonal (ladugårdsförmän, djurskötare, fodermarskar, stalldrängar), specialarbetare (trädgårdsmästare, smeder, snickare m. fl., lastbilsförare, trädgårdsarbetare, övriga specialarbetare), övriga arbetare. De kvinnliga arbetarna fördelas på egentliga jordbruksarbetare, arbetare med blandat arbete, mjölkerskor, specialarbetare, hembiträden, övriga arbetare.

För olika arbetargrupper beräknas medeltal för den kontanta löneinkomsten och den totala löneinkomsten (inberäknat naturaförmåner) per arbetstimme vid tidlönsarbete och medeltal för den totala löneinkomsten per arbetsdag vid tidlönsarbete, vid ackordsarbete och vid allt arbete oavsett löneform, ävensom spridningstal för timförtjänsterna. Beträffande arbetare med minst 250 dagsverken under året beräknas medeltal och spridningstal för årslönerna. Vidare verkställas beräkningar angående de fast anställda arbetarnas fördelning efter antalet arbetstimmar under året samt det genomsnittliga antalet arbetstimmar under året och per dag.

Resultaten av lantarbetarstatistiken publiceras i Lönestatistisk årsbok. Vissa preliminära uppgifter publiceras i Sociala Meddelanden.

B. Sammenligning af lønbegreber, lønsystemer og lønstatistik for landbrugsarbejdere i de nordiske lande.

1. Lønformernes forskellighed i de nordiske lande.

De former, under hvilke landbruget i de forskellige nordiske lande beskæftiger lønnet arbejdskraft, er alene som følge af de uensartede geografiske forhold og den forskellige historiske udvikling ikke lidet skiftende fra land til land og til dels også fra egn til egn indenfor samme land.

Hvad der i første række bidrager til lønformernes forskellighed, er den omstændighed, at den kontante pengeløn op til ret sen tid kun har spillet en ringe rolle blandt arbejdsvederlagets bestanddele i sammenligning med naturalydelse af forskellig art, og at den udvikling, der efterhånden er sket i retning af at gøre pengelønnen til den overvejende eller eneste vederlagsydelse, befinder sig på et ulige stærkt fremrykket stadi i de fire lande.

De temmeligt forskellige produktioner, der omfattes af landbrugserhvervet, og hvis relative betydning er stærkt varierende i de omhandlede lande, er dernæst en af årsagerne til, at også pengelønnen ydes under forskellige former, bl. a. i form af akkordløn og ved ydelsen af visse tillæg efter arbejdets art.

Af betydning for lønformen er endvidere varigheden af det aftalte arbejdsforhold, idet man efter dette kriterium kan dele landbrugsmedhjælperne i to hoved-

grupper: 1) de helårs-, halvårs- eller månedsfæstede og 2) daglejere, herunder de for mindst en uge antagne (i Danmark daglejerkarle). For den første gruppe aftales lønnen henholdsvis for et helår, et halvår og en måned, medens den for den sidste gruppe beregnes pr. time, dag eller uge.

Endelig kan nævnes alderens betydning for lønnens højde, medens uddannelsesforholdene kun på specielle områder har interesse i denne forbindelse.

Medens der for de øvrige erhvervs vedkommende enten ikke findes nogen lønstatistik eller betydelige omlægninger af denne står under diskussion i flere af landene, er både Danmark, Finland, Norge og Sverige i besiddelse af en fast indarbejdet statistik over landbrugets lønninger, og væsentlige ændringer i denne statistik er ikke aktuelle. Komiteen har derfor ikke ment at burde fremsætte samordningsforslag, der forudsætter afgørende omlægninger af nævnte bestående statistik, men man har på dette område indskrænket sig til at søge et fælles sammenligningsgrundlag for lønningerne tilvejebragt ved mindre omlægninger af den bestående statistik.

I det følgende skal redegøres for, hvorledes de forskellige lønformer og de øvrige forhold, der er af betydning for sammenligninger mellem landene, behandles i disses lønstatistik og i forbindelse hermed gennemgås muligheden for at tilvejebringe det ønskede fælles sammenligningsgrundlag. Komiteen har vedtaget et forslag til de repræsenterede lande om lønstatistikens tilrettelæggelse med nævnte formål for øje (se side 64). Dette forslag vedrører af praktiske grunde tillige statistikken over gartneriets lønninger, for hvilke der er gjort rede i et særligt afsnit.

Hvad først *arbejdsforholdets varighed* angår, giver dette som nævnt anledning til at sondre mellem to hovedgrupper af landbrugsarbejdere: 1) de, der har indgået helårs-, halvårs- eller månedsfæstemål, og 2) de dag- eller timelønnede (herunder også ugelønnede). I den svenske statistik sondres dog ikke efter varigheden af det aftalte arbejdsforhold. Komiteen har derfor opgivet at benytte dette inddelingsgrundlag ved lønsammenligninger mellem landene, i hvilken forbindelse bemærkes, at inddelingen efter, om der modtages kost og logi på gården eller ej (jfr. senere) i en vis udstrækning er sammenfaldende hermed.

Lønstatistikens specifikation efter *beskæftigelsens art* er følgende:

I *Danmark* skelner man for års-, halvårs- eller månedsfæstedes vedkommende mellem bestyrere og forvaltere, fodermestre, traktorførere, forkarle, andre karle, elever og piger. For daglejernes vedkommende er der på spørgeskemaet afsat plads til opgivelse af arbejdets art, men disse oplysninger er ikke udnyttede ved den statistiske bearbejdelse, hvilket står i sammenhæng med, at arbejdets art på en given årstid er af nogenlunde ensartet karakter på de forskellige ejendomme. Der indhentes oplysninger både for de faste og de løse daglejere, men kriteriet for, hvad man forstår herved, er ikke helt det samme i de forskellige egne af landet, og nogen definition er ikke anført på spørgeskemaet. For faste daglejere har de indkomne oplysninger hidtil været så fåtallige, at en pålidelig statistisk opgørelse ikke har kunnet gennemføres særskilt for disse.

I *Finland* sker inddelingen for de års- og månedslønnede samt de statlønnede vedkommende i grupperne: „arbetsledare m. fl.“, „drängar“, „dejour“, „tjänarinnor“; „daglönare“ deles alene i faste og tilfældige. Personer under 18 år er overhovedet ikke med i opgørelsen.

2. Den bestående lønstatistik og mulighederne for ved mindre omlægninger af denne at tilvejebringe et fælles sammenligningsgrundlag.

a. Arbejdsforholdets varighed.

b. Beskæftigelsens art.

I *Norge* fordeles de års- og månedslønnede kun på følgende fire grupper: „alm. tjenestegutter“, „alm. tjenestejenter“, samt mandlige og kvindelige „fjøsørkere“. For daglejerne oplyses lønnen derimod særskilt for en række forskellige arbejder, herunder også skovarbejde og visse håndværksarbejder.

Den *svenske* statistik deler samtlige mandlige arbejdere over 18 år i fem hovedgrupper: „egentliga jordbruksarbetare“, „arbetare med blandat arbete“, „stall- och ladugårdspersonal“, „specialarbetare“ och „övriga arbetare“. Disse grupper, hvoraf de to sidste dog ikke er af større talmæssig betydning, er igen delt i undergrupper. De kvindelige arbejdere over 18 år deles i hovedgrupperne: „egentliga jordbruksarbetare“, „arbetare med blandat arbete“, „mjølkerskor“, „specialarbetare“, „hembiträden“ och „övriga arbetare“. Hverken de mandlige eller kvindelige arbejdere under 18 år deles i grupper efter arbejdets art.

Komiteen anbefaler, at lønstatistikken udarbejdes således, at der gives oplysninger for hver af de side 64 E 1 A anførte grupper.

c. Aldersgrupper.

Oplysning om lønnen i de forskellige *aldersgrupper* foreligger ikke i alle lande.

I *Danmark* oplyses lønnen særskilt for karle i grupperne 16 år og derunder, 17—20 år, samt 21 år og derover, for piger i grupperne 17 år og derunder samt 18 år og derover og for løse daglejere i grupperne 25 år, 26—39 år, 40—59 år og 60 år og derover.

I *Finland* opgives på spørgeskemaet arbejdernes alder, men oplysninger herom er ikke offentliggjort. Arbejdere under 18 år undtages som nævnt fra statistikken.

De *norske* spørgeskemaer indeholder overhovedet ikke spørgsmål om de pågældendes alder, men stort set regnes de oplysninger, der modtages, at gælde personer over 18 år. I visse egne antages det dog, at der ved opgivelsen af den almindelige arbejds løn for „tjenestegutter“ og „tjenestejenter“ er taget noget hensyn til lønnen også for 18-årige og yngre.

I *Sverige* har man i lønstatistikken gennemført en fordeling af alle de omhandlede arbejdere i aldersgrupperne under 18 år, 18—20 år etc. i femårsgrupper endende med 65 år og derover. I de fleste af tabellerne behandles kun arbejderne på 18 år og derover, og som foran berørt er det kun disse, der er fordelt efter beskæftigelsens art.

Sammenligninger med hensyn til lønnen i forskellige aldersklasser kan således på det nu foreliggende statistiske grundlag ikke gennemføres i alle landene. Det vil endvidere være nødvendigt at indskrænke sammenligningerne til kun at gælde voksne medhjælpere.

d. Naturalydelse.

Hvad *naturalydelserne* angår, er den vigtigste form for disse, at arbejderen får kost og logi på ejendommen, men adskillige andre former forekommer: at der stilles bolig til rådighed for ham og hans familie, evt. med et jordstykke til, at han får kosten hos arbejdsgiveren, eller at der ydes ham visse kvanta varer, navnlig mælk, kartofler eller brændsel. For de såkaldte statlønnede arbejdere udgør naturalydelserne en meget væsentlig del af arbejdsvederlaget. Statlønsystemet var efter det større landbrugs opsving omkring 1850 den dominerende lønform i svenske landbrug, men under indflydelse af den almindelige økonomiske og sociale udvikling er statlønnen siden i stadig større udstrækning ombyttet med timeløn med eller uden naturalydelser. Der er derved fremkommet flere overgangsformer som hovedsagelig adskiller sig fra hverandre gennem de forskellige slags naturalier, der indgår i lønnen,

og gennem de forskellige tidsenheder, for hvilke lønnen beregnes. I de senere år er naturaliesystemets betydning formindsket. Fra 1945 er statløssystemet afskaffet i det af kollektive aftaler bundne landbrug. Fra 1948 indeholder aftalerne ikke længere lønsatser for landarbejdere med forskellige slags naturalydelser. I Finland forekommer statsystemet endnu, men er dog i den senere tid gået mere og mere af brug.

I *Danmark* indeholder de til brug for lønstatistikken udsendte spørgeskemaer dels spørgsmål om pengelønnens størrelse og dels om, hvorvidt den pågældende landbrugsarbejder tillige får 1) kost, 2) logi, 3) frit hus eller 4) gratis mælk, kartofler, brændsel eller andre varer. Men der spørges i almindelighed ikke om den nærmere karakter af disse ydelser eller om, hvilke kvanta af de under 4) nævnte varer det drejer sig om. Ved en specialundersøgelse i 1942 søgtes disse spørgsmål nærmere belyst, men de indkomne oplysninger var så ufuldstændige og naturalydelsernes karakter og sammensætning så forskellig, at en statistisk bearbejdning af oplysningerne ikke lod sig gennemføre. I den statistiske opgørelse indgår af helårs-, halvårs- eller månedslønnede arbejdere alene de, der får kost og logi på gården, medens de daglønnede behandles i to grupper, nemlig de der alene får pengeløn, og de der tillige får kosten på gården. Nogen beregning af værdien af kost og logi foretages dog ikke, og for alle de nævnte grupper af landbrugsarbejdere er det alene pengelønnen, der danner grundlaget for statistikken, idet de pågældende arbejdere fordeles efter størrelsen af denne del af lønnen, ligesom der udregnes et gennemsnit for denne i de forskellige landsdele og for de forskellige grupper af arbejdere.

De i *Finland* af Byrån för social forskning indsamlede oplysninger indeholder, for så vidt de års- eller månedslønnede arbejdere angår, oplysning om såvel pengelønnen som naturalydelserne i følgende tre grupper 1) kost, 2) logi, varme og lys, 3) andre naturalier, idet disse ydelsers mængde og værdi angives særskilt for hver slags. Ved opgørelse af gennemsnitslønnen inkluderes ikke pengeværdien af kost og logi i denne, hvilket derimod sker for de øvrige naturalydelers vedkommende. Gennemsnitslønnen udregnes særskilt for arbejdere på egen og på gårdens kost.

Hvad de statlønnede arbejdere angår, opgøres dels disses pengeløn og dels pengeværdien af de forskellige naturalydelser, „staten“, de modtager. Tillige meddeles en specificeret oversigt over, med hvilke gennemsnitlige kvanta de forskellige ydelser indgår i „staten“. Endelig opgøres de daglønnedes gennemsnitsløn særskilt for arbejdere på egen og på gårdens kost. Såfremt daglejerne udover kost og logi på gården har modtaget andre naturalier, er disses pengeværdi inkluderet i lønnen.

I *Norge* indhentes der for de års- eller månedslønnedes vedkommende alene oplysninger i de tilfælde, hvor der ydes kost og logi, medens de daglønnede ligesom i Danmark deles i to grupper, de, der er på egen, og de, der er på arbejdsgiverens kost. Arbejdere, der modtager noget som helst andet arbejdsvederlag som familieejlighed, brændsel o. l., holdes udenfor statistikken.

Gennem de i *Sverige* af Socialstyrelsen benyttede spørgeskemaer indhentes oplysninger dels om den kontante løn og dels om værdien af eventuelle naturalydelser. I den offentliggjorte lønstatistik angives for de forskellige arbejdergrupper den samlede lønindtægt (pengelønnen + pengeværdien af naturalierne) pr. time, dag og år. For de forskellige hovedgrupper af arbejdere oplyses desuden naturalydelsernes andel i lønnen.

Da den danske og norske statistik således alene opgør pengelønnen, hvilket til dels også gælder den finske statistik, medens man i Sverige får oplysning både om pengelønnen alene og om naturalydelseernes værdi, er en sammenligning af lønforholdene i de fire lande i øjeblikket kun mulig, såfremt man holder sig til pengelønnen alene, medens det ville kræve en væsentlig udvidelse af de tre førstnævnte landes statistik, om sammenligningsgrundlag skulle tilvejebringes for det samlede arbejdsvederlag (pengeløn + naturalier).

Fra svensk side er der henvist til, at naturalydelserne også efter afviklingen af statlønsystemet inden for det aftalebundne jordbrug udgør en ikke ubetydelig del af landbrugsarbejdernes arbejdsvederlag, og at det derfor — fremfor helt at se bort fra naturalydelserne — ville være bedre, om hvert land søgte at forbedre sine oplysninger om disse ydelser og at beregne værdien heraf på såvidt muligt ensartet grundlag.

Heroverfor er gjort gældende, at indregning i sammenligningsgrundlaget af naturalydelserne vil bringe et væsentligt usikkerhedsmoment ind i nævnte grundlag, idet det næppe vil være muligt at opgøre disse ydelsers pengeværdi efter blot nogenlunde ensartet målestok i de fire lande. Endvidere er det anført, at kost og boligforholdene kan ligge meget forskelligt i de forskellige egne og lande, og at det her ofte vil dreje sig om sædvanebestemte forskelligheder, der ikke alene gælder for arbejderne, og som principielt ikke adskiller sig stærkt fra uligheder på en række andre områder f. eks. med hensyn til arbejdstid, klimatiske forhold, indkøbsmuligheder, adgang til forlystelser og anden anvendelse af fritiden, skatteforhold etc., som den arbejdssøgende tager i betragtning ved vurdering af pladstilbud fra forskellige lokaliteter.

Under hensyn til de nævnte omstændigheder har man ikke fra komiteens side villet henstille til de lande, der ikke indsamler oplysninger om naturalydelserne eller opgør disses værdi, at foretage en sådan udvidelse af de lønstatistiske opgørelser, at der også, hvad nævnte ydelser angår, ville fremkomme et tilfredsstillende sammenligningsgrundlag, men man har ment at burde indskrænke sig til at søge et sådant grundlag tilvejebragt alene for pengelønnens vedkommende.

Forudsætningen herfor er dog naturligvis, at opgørelsen af pengelønnen foretages særskilt for dem, der får kost og logi på gården, dem der får kost, men ikke logi og for de øvrige medhjælpere. Komiteen vil også anbefale, at der indhentes oplysning om arten og mængden af de naturalier, der evt. ydes udover kost og (eller) logi.

Uden væsentlige omlægninger af de fire landes statistik, vil lønoplysninger kunne meddeles særskilt for de side 64 under punkt 1 A. anførte arbejdergrupper, og disse foreslås derfor gjort til genstand for de nordiske sammenligninger. Det bemærkes, at forvaltere og arbejdende formænd forudsættes holdt udenfor statistikken.

e. Antal landbrugsarbejdere og deres fordeling på grupper. Om fordelingen i de enkelte lande af *landbrugsarbejdernes antal* efter arbejdsforholdets varighed og art, samt efter i hvilket omfang naturalydelser indgår som bestanddel af lønnen, skal anføres efterfølgende oversigtsmæssige oplysninger:

I *Danmark* er det sædvanligt, at det daglige arbejde på mindre og i et vist omfang større landbrugsejendomme udføres af helårs-, halvårs- eller månedsfæstede medhjælpere, der modtager kost og logi på gården som en del af deres arbejdsvederlag.

Ved siden af denne medhjælpergruppe uden egen husstand, hvoraf en betydelig del udgøres af børn og slægtninge, forekommer fortrinsvis på de større landejendomme en i sammenligning hermed væsentlig mindre medhjælpergruppe, der har

egen husstand. En del af de pågældende arbejdere får kosten på gården, og på større ejendomme stilles i et vist omfang beboelseshuse evt. med jordtilliggende til rådighed mod en lejeafgift, der fradrages i lønnen, men herudover sker ydelsen af naturalier kun sjældent i nutiden og indskrænker sig gerne til leveringen af enkelte slags landbrugsprodukter.

Ved den i 1949 pr. 16. juli afholdte landbrugstælling fordelte landbrugets arbejdskraft (herunder børn og slægtninge) sig på følgende måde på medhjælpere uden og med egen husstand samt efter beskæftigelsens art.

1. Medhjælpere uden egen husstand, der får kost og logi på gården:		Mænd	Kvinder	Ialt
Bestyrere og forvaltere.....		7 000	—	—
Fodermestre		5 800	—	—
Kreaturpassere og staldkarle		1 600	—	—
Foderelever		400	—	—
Forkarle		14 700	—	—
Andre karle, 14—16 årige		21 800	—	—
— — 17—20 årige		26 900	—	—
— — 21 årige og ældre		32 700	—	—
Elever		1 500	—	—
	Faste medhjælpere ialt...	112 400	59 300	171 700
Løse daglejere o. l. (daglejerkarle).....		8 300	—	8 300
	Tilsammen...	120 700	59 300	180 000
2. Medhjælpere med egen husstand:				
Forvaltere, forkarle o. l.....		2 100	—	—
Fodermestre		3 800	—	—
Kreaturpassere og staldkarle		1 500	—	—
Traktorførere		1 400	—	—
Fast antagne arbejdere (husmænd)		9 400	—	—
	Faste medhjælpere ialt...	18 200	5 900	24 100
Løst antagne arbejdere		10 600	3 400	14 000
	Tilsammen...	28 800	9 300	38 100
3. Samtlige medhjælpere		149 500	68 600	218 100

Ved en overenskomst mellem Dansk Arbejdsmandsforbund og de under Fællesudvalget for Landbrugets Arbejdsgiverforeninger hørende foreninger, der hovedsagelig omfatter større landbrug, er der for de forskellige grupper af landbrugsmedhjælpere, både faste og løse, fastsat en række bestemmelser bl. a. vedrørende arbejdstid, minimalløn, akkordarbejde, overarbejdsbetaling, betaling for særligt arbejde samt angående ydelsen af kost og af kost og logi samt evt. specielle naturalier. Antallet af medhjælpere, hvis lønforhold m.v. således er overenskomstmæssigt ordnet, udgør ca. 45 000, hvoraf de fleste er daglejere el. lign., idet lønnen for den faste medhjælp stadig i det væsentlige fastsættes ved individuelle aftaler.

For *Finland* findes ingen oplysninger om fordelingen af landbrugets arbejdskraft.

I *Norge* var antallet af sygeforsikrede i landbruget efter Arbejdsdirektoratets statistik ca. 58 800 i vinteren 1948—49 og ca. 81 000 i sommeren 1949. Disse tal

modsvarede nogenlunde den lejede arbejdskraft, men kan også indbefatte en del familiemedlemmer, som er sygeforsikrede.

Der er oprettet lønoverenskomst for ca. 1300 gårdbrug med ca. 5 200 arbejdere. Der er imidlertid ringe forskel mellem lønforholdene på gårdbrug, der har lønoverenskomst, og på andre landbrug.

I *Sverige* udgjorde ved den i 1948 foretagne lønundersøgelse antallet af mandlige arbejdere, der ikke modtog naturalydelse 66 pct. og antallet af mandlige arbejdere med kost og logi 15 pct. af samtlige af undersøgelsen omfattede mandlige arbejdere. Antallet af mandlige arbejdere med fri kost og med livsfornødenheder og/eller bolig udgjorde henholdsvis 12 og 7 pct. af samtlige mandlige arbejdere. På mindre gårde var de pågældende arbejdere for størstedelen arbejdere med fri kost. På gårde med over 20 ha indgik naturalydelser i de færreste tilfælde i arbejdsvederlaget, og sjældnere jo større gården var.

Af de mandlige arbejdere var arbejdere uden naturalydelser i flertal indenfor samtlige landbrugsområder bortset fra det nordlige *Sverige*. Af de kvindelige arbejdere tilhørte næsten halvdelen gruppen uden naturalydelser, medens $\frac{2}{5}$ af de kvindelige arbejdere modtog kost og logi.

Såfremt man som helårsansatte regner arbejdere, som har udført mindst 250 dages arbejde om året, vil over $\frac{3}{4}$ af mandlige arbejdere med livsfornødenheder og/eller bolig (bl. a. statlønnede arbejdere) og omtrent halvdelen af mandlige arbejdere med kost og logi være helårsansatte. Mandlige arbejdere uden naturalydelser var oftere helårsansatte på gårde med end på gårde uden kollektive aftaler. Mandlige arbejdere med fri kost var sædvanligvis ansat for kortere tid.

I de senere år er arbejde mod akkordløn begyndt at forekomme i kendeligt omfang indenfor landbruget. Akkordarbejdet har fundet større udbredelse blandt kvindelige arbejdere end blandt mandlige.

Det samlede antal arbejdere beskæftiget ved landbrug (med over 10 ha) udgjorde ifølge folketællingen i *Sverige* i 1945 ca. 80 000, hvortil kommer ca. 15 000 kvindelige arbejdere, der udfører husligt arbejde ved landbruget og som sandsynligvis i stor udstrækning deltager i landbrugsarbejdet. Medregnes løsarbejdere omfattede den lønstatistiske undersøgelse i 1948 18 077 arbejdere på landbrugsvirksomheder (med over 10 ha). Undersøgelsen skulle således ifølge folketællingen i 1945 omfatte ca. 20 pct. af landbrugsarbejdere beskæftiget på de nævnte gårde.

**f. Penge-
lønnens
bestand-
dele.**

Hvad selve *pengelønnen* angår, kan denne opgøres på forskellige måder.

I *Danmark* meddeles oplysningerne om de hel-, halvårs- samt månedslønnede arbejders løn af disse selv, der angiver den for fæsteperioden aftalte løn (for månedsfæstede dog kun lønnen for en enkelt måned). For de løse arbejders vedkommende er lønstatistikken baseret på oplysninger fra arbejdsgiverne, der angiver den pr. dag udbetalte løn uden nærmere specifikation. Der har forsøgsvis været indhentet oplysninger om, hvor store akkordtillæg akkordlønnede arbejdere har opnået i visse perioder af året (roeuttyndings- og roeoptagningssæsonen), men forsøget er opgivet, efter at det har vist sig umuligt at få tilvejebragt oplysninger om arbejdstidens længde i akkordsæsonen, således at akkordfortjenesten pr. time ikke har kunnet beregnes.

I *Finland* er den af Byrån för social forskning beregnede gennemsnitlige pengeløn opgjort på grundlag af de lønninger, arbejderne faktisk har modtaget. Desuden indsamler Landbrugsstyrelsen oplysninger fra hver kommune om den løn, som her regnes at have været den mest gængse.

I *Norge* gælder oplysningerne om pengelønnen den løn, som almindeligt bliver betalt i herredet.

I den *svenske* statistik, der alene omfatter arbejdere på ejendomme over en vis størrelse (med mere end 10 hektar landbrugsjord) indhentes oplysninger om de i det pågældende år bogførte udbetalinger til hver arbejder på den indberetningsgivende ejendom, hvorved lønbeløbet fordeles på løn for arbejde på ordinær arbejdstid, overtidstillæg, akkordfortjenester og øvrige kontante vederlag, herunder ferieløn, provision, tillæg for forskudt arbejdstid, samt sygekassebidrag, løn under sygdom og lægetilsyn, der betales af arbejdsgiveren. I de øvrige lande, hvor man ikke har kunnet basere lønindberetningerne på bogholderimæssige oplysninger, er opgivelserne om lønydelserne derimod af betydelig mere summarisk karakter.

Komiteen foreslår derfor den samlede kontant udbetalte løn (kun ferieløn og ferieerstatning undtaget) benyttet som sammenligningsgrundlag, idet man dog, såfremt der består mulighed derfor, ønsker tillæg for overarbejde og forskudt arbejdstid opgjort særskilt.

Angående de *tidsperioder*, lønoplysningerne gælder for, bemærkes det, at man i *Danmark* indhenter oplysninger to gange om året, nemlig efter hver af skiftedagene 1. maj og 1. november, hvorigenennem man for de faste medhjælpere får lønnen opgivet for den netop påbegyndte fæsteperiode. For halvårs- eller månedsfæstede opgøres lønnen således henholdsvis for sommer- og vinterhalvåret. For daglejernes vedkommende opgives lønnen for hver af de fem perioder: forår, sommer, høst, efterår og vinter.

I *Finland* indsamler Byrån för social forskning lønoplysninger i februar og august, således at man herved får vinter- og sommerlønnen belyst særskilt.

I *Norge* indsamler man i januar lønoplysninger gældende henholdsvis for det indeværende vinterhalvår (14. oktober—14. april) og det foregående sommerhalvår (14. april—14. oktober), evt. for hele denne årsperiode under eet. Også daglejernes løn oplyses særskilt for hvert af de to halvår.

I *Sverige* indsamles lønoplysningerne een gang årligt og gældende for et år, enten aftaleåret, kalenderåret eller det bogførings- eller tjenesteår, som nærmest sammenfalder dermed. Nogen sondring mellem sommerløn og vinterløn kan således ikke foretages, og kun for de tre andre landes vedkommende kan man derfor sammenligne lønnen særskilt for sommer- og vinterhalvåret.

Det eneste tidsrum, der kan sammenlignes for alle fire landes vedkommende, bliver herefter kalenderåret eller evt. en årsperiode, der går fra november til november. Komiteen henstiller dog, at lønnen (bortset fra den for års-fæstemål gældende) såvidt muligt opgøres særskilt henholdsvis for sommer- og vinterhalvåret.

Med hensyn til selve det *statistiske udtryk* for størrelsen af de lønninger, man vil sammenligne, vil den gennemsnitlige løn i de pågældende grupper formentlig være det begreb, som er lettest at operere med.

Et mere udtømmende udtryk for lønforholdenes forskellighed vil arbejdernes procentvise fordeling efter lønningernes størrelse give. Sådanne fordelinger foreligger hidtil dog kun i Danmark og Sverige.

Hvad lønstatistikens *geografiske opdeling* angår, er den i Sverige benyttede inddeling i naturlige landbrugsområder værdifuld, når sammenligning skal foretages med de andre nordiske lande, idet f. eks. forholdene i Skånes og Hallands „slättbygder“

**g. Opgørelses-
tids-
punkter.**

**h. Gennem-
snitsløn
eller løn-
spredning.**

**h. Geografisk
opdeling.**

med særlig fordel kan sammenstilles med danske landbrugsforhold etc. I Danmark, hvor landbrugets vilkår er nogenlunde ensartede indenfor samme landsdel, vil en inddeling i naturlige landbrugsområder på tværs af landsinddelingen ikke være nødvendig.

**j. Arbejds-
tiden.**

Endelig henstiller komiteen, at der — bl. a. til vurdering af timelønnens højde — så ofte, det må anses for påkrævet, f. eks. hvert 5. år, tilvejebringes oplysning om arbejdstidens længde på de forskellige årstider.

På grundlag af disse overvejelser har komiteen nedenfor side 64 stillet forslag til samordning af lønstatistikken for landbrugsarbejdere.

C. Foreliggende lønstatistik for gartneriarbejdere i de nordiske lande.

Lønstatistik for gartneriarbejdere udarbejdes i Danmark og Sverige, men ikke for tiden i Finland og Norge, hvor gartneribrugene ikke er af så stor erhvervs-mæssig betydning som i de førstnævnte lande.

1. Danmark.

Siden 1946 indhenter Det statistiske Departement hver sommer oplysninger om lønforholdene i gartnerier og frugtplantager.

Ved tællingerne, der kun omfatter et mindretal af samtlige gartnerimedhjælpere, giver medhjælperen indberetning om stillingens art, den aktuelle faste penge-løn udregnet pr. måned, uge, dag eller time, alt efter aflønningsformen, samt om størrelsen af eventuelle vederlag (ud over den faste løn) udbetalt i løbet af det foregående kalenderår. Endvidere oplyses det, hvorvidt medhjælperen får kost eller logi hos arbejdsgiveren.

På grundlag af disse oplysninger beregnes den gennemsnitlige pengeløn for forskellige arbejdergrupper opdelt efter stillingens art og aflønningsformen samt efter arbejdsstedets beliggenhed.

Resultatet af disse beregninger offentliggøres i Statistiske Efterretninger eller det særlige hæfte om landbrugsstatistik i Statistiske Meddelelser.

2. Sverige.

Sedan 1938 utför socialstyrelsen årligen statistiska undersökningar angående löne- och arbetstidsförhållandena inom den yrkesmässiga trädgårdsodlingen. Statistiken omfattar omkring en tredjedel av samtliga arbetare inom trädgårds-näringen.

Primärmaterialet inhämtas genom utsändande av blanketter till arbets-givarna. Uppgifterna avser närmast föregående kalenderår. För varje enskild arbetare efterfrågas namn, ålder, yrkesspecialitet, antal arbetstimmar och arbetsdagar, ut-betalad kontant lön och värdet av naturaförmåner under året. Arbetstiden och lönen redovisas med fördelning på tidlönsarbete och ackordsarbete. Vidare särredo-visas antalet övertidstimmar, ävensom lönen å ordinarie tid, hela lönen för övertid och vakttjänstgöring m. m. samt övriga kontanta ersättningar (semesterlön, provision, sjuklön o. dyl.).

Vid den statistiska bearbetningen fördelas de redovisade arbetarna efter kön, ålder, yrkesspecialitet, antal praktikår, ortsgrupper, företagens storlek och specialitet, avtalsförhållanden m. m. Med hänsyn till yrke fördelas arbetarna på fyra huvudgrupper, nämligen egentliga trädgårdsarbetare, anläggningsarbetare, specialarbetare och övriga arbetare. Egentliga trädgårdsarbetare och anläggningsarbetare fördelas på förmän, yrkesarbetare, grovarbetare och elever. Bland specialarbetarna finns undergrupperna snickare, chaufförer, eldare och hästskötare.

För olika arbetargrupper beräknas medeltal för löneinkomsten per timme och dag, ävensom spridningstal för timförtjänsterna. Beträffande arbetare med minst 250 arbetsdagar under året redovisas medeltal och spridningstal för årslönerna. Vidare verkställas beräkningar angående arbetarnas fördelning efter antalet arbetstimmar under året samt det genomsnittliga antalet arbetstimmar under året och per dag.

Beträffande manliga yrkesarbetare beräknas medeltal för timlönerna vid företag, som representerar olika branscher eller kombinationer av branscher, såsom köksväxtodling, blomsterodling, fruktodling, plantskolerörelse, anläggningsarbete, köksväxt- och blomsterodling o. s. v.

D. Sammenligning af lønbegreber, lønsystemer og lønstatistik for gartneriarbejdere i de nordiske lande.

Gartnerivirksomheden er som selvstændigt erhverv af temmelig ny dato, idet denne produktionsgren tidligere helt var og endnu for en betydelig del er knyttet til landbruget. I forbindelse hermed står det, at aflønningsformerne f. eks. med hensyn til arbejdsforholdets varighed og anvendelse af naturalieafløsning delvis er de samme i gartneriet som i landbruget.

Det egentlige erhvervsmæssige gartneri kan deles i fem brancher: blomster-, køkken-, og anlægsgartneri samt planteskole og frugtavl. Denne specialisering er dog ikke gennemført. Således synes det at være almindeligt, at blomster- og køkkengartneriet drives under eet. Foruden i selve gartnerierhvervet beskæftiges gartneriarbejdere i offentlige og private haveanlæg.

Statistik over gartneriarbejdernes løn forhold er som nævnt kun udarbejdet i Danmark og Sverige, og betragtningerne vedrørende samordningsmulighederne for denne lønstatistik tager derfor i første række sigte på forholdene i nævnte to lande, idet det dog fra norsk side er oplyst, at man der har samme faginddeling indenfor gartnerierhvervet.

I Danmark indhentes oplysninger fra de fem forannævnte brancher alene med undtagelse af rene anlægsgartnerier, og dette materiale bearbejdes under eet. I Sverige, hvor der indhentes oplysninger fra alle fem brancher (eller kombinationer af disse), opgøres lønnen for mandlige „yrkesarbetare“ særskilt for hver af de nævnte grupper. På grund af materialets spinkelhed anser man det ikke i Danmark for muligt at foretage lønopgørelsen med en sådan specifikation, og det fælles sammenligningsgrundlag må derfor søges i gennemsnitslønnen for de fem brancher (rene anlægsgartnerier undtaget) under eet. Ved sammenligninger på dette grundlag må det dog tages i betragtning, at der allerede ifølge indholdet af de gældende arbejdsoverenskomster må

antages at være visse lønforskelle mellem de enkelte brancher, og efter den svenske lønstatistik at dømme er gennemsnitslønnen ved anlægsgartnerier tydeligt højere end ved andet gartnerierhverv, hvilket må antages tillige at være tilfældet i Danmark.

For gartneriarbejdere, der er beskæftiget af kommunerne eller andre institutioner uden erhvervmæssige formål, savnes for tiden en almindelig lønstatistik. En sådan forefindes dog for de af Københavns kommune beskæftigede.

Endelig skal nævnes, at den svenske statistik over landarbejdernes lønforhold også omfatter visse personer, der er beskæftiget ved gartneriarbejde i landbrugsbedrifter; disse betegnes i landarbejderstatistikken som „specialarbejdere“. Det betydelige antal således beskæftigede arbejdere i Danmark indgår ligeledes i den almindelige lønstatistik for landbruget, idet de pågældende ofte skiftevis arbejder ved landbrugs- og gartneriproduktionen.

Med hensyn til *arbejdsforholdets varighed* og ydelsen af naturalier som del af arbejdsvederlaget skelnes i den danske lønstatistik mellem månedslønnede med kost og logi, ugelønnede uden kost og logi samt timelønnede uden kost og logi. I den svenske statistik opgøres den gennemsnitlige årsløn for arbejdere med og uden naturalaflønnning.

Fordelingen efter *beskæftigelsens art* omfatter for de egentlige gartneriarbejdere vedkommende kun få grupper, som hovedsagelig er de samme i Danmark og Sverige, idet den væsentligste sontring er mellem faglærte og ufaglærte arbejdere.

Opgørelser over lønnen i forskellige *aldersgrupper* foretages alene i Sverige. I Danmark foretages i lønstatistikken vel ingen fordeling af arbejderne efter alder, men da spørgeskemaerne indeholder oplysning herom, er man i stand til foruden elever, der opgøres særskilt, at udskille de øvrige ikke voksne medhjælpere af opgørelserne.

Som grupper af gartneriarbejdere, der kan gøres til genstand for lønsammenligninger, foreslår komiteen følgende:

a)	Mandlige faglærte arbejdere (yrkesarbejdere)	uden kost og logi.
b)	— ufaglærte arbejdere (grovarbejdere)	— — - —
c)	Kvindelige faglærte arbejdere (yrkesarbejdere)	— — - —
d)	— ufaglærte arbejdere (grovarbejdere)	— — - —

Blandt den af gartneriet beskæftigede arbejdskraft er et betydeligt antal sæsonarbejdere, fortrinsvis kvinder. Det er næppe muligt at opgøre lønnen særskilt for disse, men i den udstrækning, der består mulighed herfor (i Danmark kan f. eks. gruppen frugtplukkersker udskilles), bør efter komiteens mening sæsonarbejderne holdes udenfor de grupper, hvis lønforhold sammenlignes.

Om antallet af *beskæftigede gartneriarbejdere* og disses fordeling på ovennævnte grupper foreligger i *Danmark* kun usikre og delvis forældede oplysninger hidrørende fra en i 1940 afholdt tælling. Usikkerheden skyldes en mangelfuld besvarelse af de udsendte spørgeskemaer, hvilket ikke er uden forbindelse med, at adskillige under tællingen medtagne gartnerivirksomheder drives som bierhverv i forbindelse med en landbrugsejendom og derfor til en vis grad har haft fælles arbejdskraft med denne. På grundlag af nævnte materiale har man skønnet, at arbejdskraften i det erhvervmæssige gartneri (bortset fra anlægsgartnerier) udgjorde ca. 35 000 (til helårsarbejdere omregnede personer), hvoraf ca. 90 pct. var faste arbejdere. Af disse sidste var igen noget over halvdelen ejere, brugere, bestyrere etc. samt disses hustruer,

medens knap en fjerdedel var gartnere eller gartnereløvere. Af den midlertidige medhjælp (sæsonhjælp), som (uden omregning til helårsarbejdere) udgjorde henved 20 000 personer, var godt en tredjedel kvindelige sæsonarbejdere.

I Norge fandtes pr. 31. marts 1949 ialt 3 699 sygeforsikrede arbejdere i gartneri- og havebrug ekskl. anlægsgartnere (3 209 mænd og 490 kvinder). Det kan regnes, at antallet er noget større om sommeren og noget mindre om vinteren. Forøvrigt er grænsen mellem landbrug og gartneri i mange tilfælde flydende. Skønsmæssigt kan det anslås, at ca. $\frac{1}{5}$ af det nævnte antal er gartnere, mens ca. $\frac{4}{5}$ er gartneriarbejdere.

De gartnerier, der er oprettet lønaftaler for, beskæftiger omkring 1 000 arbejdere. Lønaftalen mellem Gartneriets og Hagebrukets Arbejdsgiverforening bliver imidlertid i praksis fulgt også for de fleste uorganiserede lønmodtagere ved gartnerierne.

I Sverige var der ifølge folketællingen i 1945 beskæftiget henved 22 000 personer, heraf 12 632 gartneriarbejdere, i det selvstændige gartneri- og havebrug, incl. planteskoler og anlægsgartnerier.

Ved den for 1948 optagne lønstatistik, som omfattede henved 40 pct. af samtlige gartneriarbejdere, blev antallet af faglærte arbejdere (yrkesarbejdere) opgjort til ca. halvdelen af arbejderne, medens de ufaglærte gartneriarbejdere (grovarbejdere) udgjorde ca. 19 pct. Henved 14 pct. af de mandlige arbejdere blev delvis aflønnet i naturalier.

Pengelønnen opgives i Danmark på spørgeskemaet som den af arbejderne på tællingstidspunktet opnåede faste løn uden overarbejdstillæg og lign. eller tantieme. Om de nævnte tillæg m. v. modtages imidlertid ad anden vej oplysning, således at de lønbeløb, der opereres med i statistikken, er den faste løn + disse tillæg. Dog er de tantiemelønnede holdt udenfor opgørelsen, da kun et ringe antal af medhjælperne har oplyst at være tantiemelønnede.

I den svenske lønstatistik indhentes oplysning om den kontante løn med fordeling på tidlønsarbejde, akkordarbejde m. m. samt om værdien af naturalydelse (jfr. side 60).

Efter komiteens mening bør den samlede pengeløn — opgjort uden hensyn til lønformen — tjene som grundlag for sammenligningen.

Den tidsperiode lønoplysningerne gælder for, er i Danmark nærmest sommerhalvåret, idet skemaerne udfyldes i august måned. Tidligere indhentes tillige oplysninger for vinterhalvåret. Dette er ophørt, men ved hjælp af andre foreliggende oplysninger menes det muligt at beregne en samlet løn for hele året. Da man i Sverige indhenter oplysning om den samlede årsfortjeneste uden deling på sommer- og vinterhalvåret, må gennemsnitslønnen (time-, dag-, uge-, månedsløn etc.) for hele året udgøre det mest hensigtsmæssige sammenligningsgrundlag.

På samme måde som for landbrugets vedkommende skønner man det ønskeligt, at der i hvert fald med visse mellemrum foretages opgørelser over arbejdstiden pr. dag eller uge i de af de nordiske lande, der udarbejder lønstatistik for gartneribrug.

De forslag vedrørende udvidelser og ændret tilrettelæggelse af nævnte lønstatistik, der fremkommer som resultat af komiteens overvejelser, har man af praktiske grunde sammenarbejdet med de tilsvarende forslag vedrørende landbrugets lønstatistik.

E. Forslag til samordning af lønstatistik for landbrugs- og gartneriarbejdere.

1. Komiteen foreslår, at lønstatistikken for landbrug og gartneri udarbejdes således, at der tilvejebringes årlige oplysninger om lønforholdene for voksne arbejdere (over 18 år), dog bortset fra elever indenfor hver af de nedenfor anførte grupper. Forvaltere og arbejdende formænd medtages så vidt muligt ikke i statistikken.

A. Landbrug.

I. Arbejdere med kost og logi

- a) mandlige egentlige landbrugsarbejdere,
- b) mandlige staldpersonale,
- c) kvindelige arbejdere.

II. Mandlige egentlige landbrugsarbejdere med fri kost.

III. Mandlige egentlige landbrugsarbejdere uden kost og logi.

IV. Mandlige traktorførere uden kost og logi.

B. Gartneri (bortset fra anlægsgartneri).

- a) Mandlige faglærte arbejdere (yrkesarbejdere) uden kost og logi.
- b) Mandlige ufaglærte arbejdere (grovarbejdere) — — - —
- c) Kvindelige faglærte arbejdere (yrkesarbejdere) — — - —
- d) Kvindelige ufaglærte arbejdere (grovarbejdere) — — - —

2. Statistikken bør i gennemsnit pr. måned eller dag angive den kontant udbetalte løn (indbefattet dyrtidstillæg, tillæg for overarbejde, forskudt arbejdstid m. v., men eksklusive ferieløn og ferieerstatning). Såfremt lønnen opgives pr. måned, må samtidig den faktor anføres, der må anvendes ved månedslønnens omregning til dagløn. Lønnen bør om muligt tillige anføres eksklusive tillæg for overarbejde og forskudt arbejdstid.
3. De lønstatistiske oplysninger bør om muligt indhentes særskilt for sommer- og vinterhalvåret.
4. I statistikken bør foruden gennemsnitstal for de forskellige gruppers lønninger tillige om muligt meddeles oplysninger om arbejdernes fordeling på grupper efter lønnens højde.
5. Statistikken bør så vidt muligt opgøres med fordeling på de forskellige geografiske områder.
6. Til beregning af timefortjenesten bør statistikken med visse mellemrum — f. eks. hvert femte år — kompletteres med oplysninger om arbejdstidens længde i de tidsrum, de lønstatistiske opgørelser gælder for.

Kapitel V.

Skogsarbetare.

A. Föreliggande lönestatistik i de nordiska länderna.

1. Danmark.

I Danmark, hvor skovbruget ikke har den samme erhvervsmæssige betydning som i de øvrige nordiske lande, udarbejdes der ikke nogen egentlig lønstatistik for skovarbejdere, dog foreligger der visse oplysninger forsåvidt angår de arbejdere, som er beskæftiget i statsskovene.

Ved den kommende skovbrugstælling, som tænkes afholdt i efteråret 1950, overvejer Det statistiske Departement at indhente oplysninger om skovbrugets arbejdskraft og på grundlag heraf skulle det være muligt at påbegynde indsamlingen af lønstatistiske oplysninger.

2. Finland.

Den finska statistiken över arbetsförtjänsterna för skogsarbetare påbörjades 1934, då särskilda forstmästare tillsattes av staten för olika distrikt för att följa med arbetsförtjänsterna för skogsarbetarna. De av dessa forstmästare insamlade uppgifterna utgöra primärmaterialet för lönestatistiken.

För varje kommun lämnas på en därför avsedd blankett uppgift över antalet arbetsplatser och antalet sysselsatta skogsarbetare. Dessutom lämnas även uppgift om antalet i skogsarbetet sysselsatta hästar och bilar. Dessa uppgifter avses vara till ledning för bedömandet av arbetsmarknadsläget inverkan på lönenivån.

På blanketten lämnas för huggare uppgift om virkets kvalitet, längd och barkningsgrad samt om arbetsprestationerna och medelförtjänsterna (för de goda resp. medelgoda och svaga arbetarna). Uppgifterna om medelförtjänsterna utgöres av uppskattningar av arbetare, arbetsgivare och kontrollant.

Motsvarande uppgifter lämnas för körare.

På blanketten lämnas även uppgift om livsmedelspriserna på orten och på arbetsplatsen samt om arbetarnas levnadskostnader och kostnader för hästens utfodring.

Materialet bearbetas för höst-, vinter- och vårsäsong.

Vinterserien innehåller följande tabeller:

- I a. Medeldagsförtjänsten för huggare under januari, februari och mars.
- I b. Medeldagsförtjänsten för körare under januari, februari och mars.
- I c. Huggnings- och körlönerna för sågtimret, då huggaren är medhjälpare vid pålastningen.
- I d. Körlönerna för färsk kastved jämte förhöjning för följande kilometerantal.

Vårserien inneholder følgende tabeller:

- II a. De egentlige flottningsarbeidernes timløner under maj—juni.
- II b. De egentlige sorteringsarbeidernes timløner under juli—augusti.

Höstserien inneholder følgende tabeller:

- III a. Huggarens medeldagsförtjänster under september, oktober och november.
- III b. Huggningslönen för 1 m. lång kastved under september, oktober och november.
- III c. Huggningslönen för 2 m. lång halvarkad pappersved under september, oktober och november.

Vid sidan av den nu nämnda statistiken insamlar forststyrelsen en på andra grunder uppgjord statistik över skogsarbetarlönerna. Denna statistik baserar sig på uppgifter i avlöningslistorna över antalet arbetsdagar.

Genom lönekontrollen har man i Finland kommit att fästa särskild uppmärksamhet vid bestämmandet av lönen per mätningseenhet. År 1935 uppgjordes på ministeriet för kommunikationsväsendet och allmänna arbetena enhetstaxor på grundval av arbetsprestationerna. År 1942 utgavs kommittébetänkandet „Metsätöiden palkkaperusteet“ (Skogsarbetets lönegrunder) med en utredning över bestämningen av lönen per mätningseenhet på grundval av arbetsprestationen. Arbetet upprepades år 1946. Vid samma tidpunkt bildade Finska Träförädlingsindustriernas Arbetsgivareförbund en speciell avdelning „Metsäteho“, till vars uppgifter det bl. a. hörde att utföra tidsstudier över faktorer, som inverka på arbetsprestationen i olika skogsarbeten. „Metsäteho“ har utgivit c:a 16 olika undersökningar på detta område.

3. Norge.

Den norske lønnsstatistikken for skogsarbeid går tilbake til 1915/16. Oppgavene til denne statistikk blir gitt på samme skjema som det som brukes ved lønnsstatistikken for jordbruksarbeidere. Lønnsoppgavene gjelder den arbeidslønn som „alminnelig“ blir betalt i herredet for skogsarbeid — vanlig skogsarbeid og skogskjøring med hest. Dessuten blir det gitt oppgave over vanlig hogstpris pr. kubikk-meter tømmer og pr. favn ved.

Fra og med 1948/49 har Statistisk Sentralbyrå i samarbeid med arbeidernes og arbeidsgivernes organisasjoner innenfor skogbruket utarbeidd en mer detaljert lønnsstatistikk. Til denne lønnsstatistikk blir det gitt to sett av oppgaver, det ene av arbeiderne, det andre av skogeieren. Arbeiderne noterer hver dag i undersøkningsperioden på en spesiell blankett: arbeidsprestasjonen ved antall hogde, lunnete eller framkjørte stokker, tallet av effektive arbeidstimer og opplysninger om arbeidsforholdene (som snødybde, temperatur, nedbør, frossen eller tien bark o. l.). Oppgave over gangtid, fravær i sammenheng med provianthenting, sykdom o. a. skal også gis. Arbeiderens alder og tidligere praksis i skogarbeid går fram av skjemaet. Arbeidsgivernes oppgave inneholder dels et sammendrag av arbeidernes opplysninger, dels hver arbeiders samlede arbeidsprestasjon etter oppmålingsresultatet, den utbetalte lønssum, skogens vanskelighetsgrad (etter tariffavtalen) og lønssatsen pr. måleenhet.

Statistikken bygger på et utvalg av skogseiendommer med en samlet arbeidsstyrke på om lag 10 prosent av det totale tall av skogsarbeidere. På de utvalgte skogsfelter skal i prinsippet *alle* arbeidere gi oppgaver.

4. Sverige.

Sedan vintern 1917/18 har socialstyrelsen från statens revirförvaltare (f. n. 105) årligen inhämtat vissa uppgifter om skogsarbetarnas arbetsförtjänster under vintersäsongen. För närvarande lämnas beträffande yrkesgrupperna huggare och körare (häst och karl) uppgifter om de normala dagsförtjänsterna (inkl. gångtids- och bortaliggningsersättning samt svårighetstillägg, när detta är vanligt förekommande). Uppgifterna skall endast avse vana arbetare. Vidare inhämtas uppgifter om vissa ackordspriser vid skogsavverkning. I samband med löneuppgifterna skall även anges, om väderleksförhållandena bedöms ha varit gynnsamma, normala eller ogynnsamma.

De erhållna uppgifterna avser givetvis till följd av uppgiftslämnarnas erfarenheter främst förhållandena på kronoparkerna.

Vid bearbetningen av uppgifterna beräknas de genomsnittliga dagsförtjänsterna för de olika länen, för norra Sverige och för hela riket (ovägda medeltal av de för området ifråga lämnade uppgifterna).

Även arbetsgivarorganisationerna inom skogsbruket utarbetar viss lönestatistik. Under senare år har bl. a. föreningen Skogsarbetens och domänstyrelsens arbetsstudieavdelning utfört vissa stickprovsundersökningar beträffande arbetstid och förtjänster vid huggnings- och körningsarbeten.

Uppgifter till socialstyrelsens lönestatistik beträffande arbetare vid flottningsarbete inhämtas på samma formulär som uppgifterna för industriarbetare. Statistiken torde till större delen avse arbetare vid skiljeställen och sorteringsverk och endast i ringa grad arbetare sysselsatta med bevakning och framforsling av timret i vattendragen ned till skiljeställena.

B. Riktlinjer för en samordning av lönestatistiken för skogsarbetare.

Arbetet inom skogsbruket har till övervägande del karaktären av ackordsarbete; vid dylika arbeten förekommer som regel ingen tidsskrivning eller kontroll av arbetstiden, varigenom uppgifter kan erhållas om arbetstidens längd. En redovisning av antalet arbetstimmar vid skogsarbete i samband med statistiska undersökningar måste därför medföra stora extra kostnader.

Med hänsyn till de speciella svårigheter, som gör sig gällande vid statistiska undersökningar av skogsarbetarnas löneförhållanden, vill kommittén nu endast föreslå sådana lönestatistiska jämförelser, som i huvudsak kan baseras på de statistiska metoder, vilka för närvarande tillämpas i de nordiska länderna. Kommittén vill emellertid rekommendera, att frågan upptages till förnyad behandling genom särskilda experter, i den mån man i de nordiska länderna förvärfvar nya erfarenheter på detta område.

De lönestatistiska jämförelserna bör avse dagsförtjänsterna för vuxna, vana arbetare inom de båda yrkesgrupperna; huggare och körare. Härvid bör observeras, att körarna ofta har hos sig anställda hjälparbetare, vilkas lön de själva betalar; sådana körare bör uteslutas vid jämförelserna, vilka enbart bör avse dagsförtjänsten för häst och karl.

Då det kan antagas, att ackordsförtjänsterna företer avsevärda variationer under olika årstider, bör jämförelserna baseras på uppgifter för begränsade perioder, i första hand vintersäsongen.

I lönerna för huggare och körare ingår ofta gångtids- och bortaliggningsersättning, svårighetstillägg o. dyl. Sådana tillägg bör ingå i den redovisade lönen. Däremot bör verktygsersättning o. d. icke inräknas i lönen.

C. Förslag till samordning av lönestatistiken för skogsarbetare.

1. Kommittén rekommenderar att lönestatistiska undersökningar årligen verkställs i de nordiska länderna för att möjliggöra jämförelser av dagsförtjänsterna för vuxna, vana skogsarbetare.

2. De lönestatistiska jämförelserna bör avse förtjänsterna under vintersäsongen och om möjligt även under sommarsäsongen för

- a) huggare;
- b) körare (med häst), som ej har hos sig anställda hjälparbetare.

3. Jämförelserna bör såvitt möjligt avse det direkta arbetsvederlaget, inberäknat gångtids- och bortaliggningsersättning samt svårighetstillägg o. d., men oberäknat verktygsersättning o. d.

BILAG

Internationale resolutioner om lønstatistik m. v.

**a. Proposed Recommendation Suggested to the International Labour Conference by the
5th International Conference of Labour Statisticians (Geneva, October 1937).**

1. (1) Statistics of time rates of wages and of normal hours of work and/or statistics of average earnings and of hours actually worked should be compiled in respect of wage earners engaged in transport, commercial or trading establishments, and administrative services.

(2) Statistics of salaries and hours should be compiled for salaried employees, excluding persons holding positions of management.

(3) These statistics should be compiled as far as possible at the intervals specified in the Statistics of Wages and Hours Convention in respect of statistics relating to persons to whom that Convention applies.

2. (1) At least every ten years, statistics of average earnings and of hours actually worked should be compiled for each of the principal occupations in each industry.

(2) These statistics

(a) should show the number of workpeople grouped according to the amount of their earnings; and

(b) should be given by sex and by age groups.

3. (1) Statistics showing the aggregate amount of wages and salaries paid per annum in each of the principal industries in mining and manufacture, including building and construction and, as far as possible, for other branches of economic activity, should be compiled regularly and where possible at annual intervals, and distinguishing as far as possible between wages paid to wage earners and salaries paid to salaried employees.

(2) An approximate indication should be given of the extent to which the returns are representative of all employed persons.

4. Statistics showing average annual earnings of workers in each of the principal industries in mining and manufacture, including building and construction, and as far as possible for other branches of economic activity, should be compiled at intervals of three years, distinguishing as far as possible between wages paid to wage earners and salaries paid to salaried employees.

5. The statistics of time rates of wages should, so far as possible, be accompanied by indications as to the number of workers covered, as well as by any information which may be available as to the relation between the time rates of wages and actual earnings.

6. The statistics compiled in pursuance of this Recommendation should be published and communicated to the International Labour Office as prescribed by the Statistics of Wages and Hours Convention for the statistics compiled in pursuance thereof.

b. Convention (No. 63) concerning Statistics of Wages and Hours of Work, Adopted by the International Labour Conference at its 24th Session on 20 June 1938.

Part I. General Provisions

Article 1

Each Member of the International Labour Organisation which ratifies this Convention undertakes that—

- (a) it will compile as required by this Convention statistics relating to wages and hours of work;
- (b) it will publish the data compiled in pursuance of this Convention as promptly as possible and will endeavour to publish data collected at quarterly or more frequent intervals during the succeeding quarter and to publish data collected at intervals of six or twelve months during the succeeding six or twelve months respectively; and
- (c) it will communicate the data compiled in pursuance of this Convention to the International Labour Office at the earliest possible date.

Article 2

1. Any Member which ratifies this Convention may, by a declaration appended to its ratification, exclude from its acceptance of the Convention—

- (a) any one of Parts II, III, or IV; or
- (b) Parts II and IV; or
- (c) Parts III and IV.

2. Any Member which has made such a declaration may at any time cancel that declaration by a subsequent declaration.

3. Every Member for which a declaration made under paragraph 1 of this Article is in force shall indicate each year in its annual report upon the application of this Convention the extent to which any progress has been made with a view to the application of the Part or Parts of the Convention excluded from its acceptance.

Article 3

Nothing in this Convention imposes any obligation to publish or to reveal particulars which would result in the disclosure of information relating to any individual undertaking or establishment.

Article 4

1. Each Member which ratifies this Convention undertakes that its competent statistical authority shall, unless it has already obtained the information in some other way, make enquiries relating either to all, or to a representative part,

of the wage earners concerned, in order to obtain the information required for the purpose of the statistics which it has undertaken to compile in accordance with this Convention.

2. Nothing in this Convention shall be interpreted as requiring any Member to compile statistics in cases in which, after enquiries made in the manner required by paragraph 1 of this Article, it is found impracticable to obtain the necessary information without the exercise of compulsory powers.

Part II. Statistics of Average Earnings and Hours Actually Worked in Mining and Manufacturing Industries

Article 5

1. Statistics of average earnings and of hours actually worked shall be compiled for wage earners employed in each of the principal mining and manufacturing industries, including building and construction.

2. The statistics of average earnings and of hours actually worked shall be compiled on the basis of data relating either to all establishments and wage earners or to a representative sample of establishments and wage earners,

3. The statistics of average earnings and of hours actually worked shall—

- (a) give separate figures for each of the principal industries; and
- (b) indicate briefly the scope of the industries or branches of industry for which figures are given.

Article 6

The statistics of average earnings shall include—

- (a) all cash payments and bonuses received from the employer by the persons employed;
- (b) contributions such as social insurance contributions payable by the employed persons and deducted by the employer; and
- (c) taxes payable by the employed persons to a public authority and deducted by the employer.

Article 7

In the case of countries and industries in which allowances in kind, for example in the form of free or cheap housing, food or fuel, form a substantial part of the total remuneration of the wage earners employed, the statistics of average earnings shall be supplemented by particulars of such allowances, together with estimates, so far as practicable, of their money value.

Article 8

The statistics of average earnings shall be supplemented, so far as practicable, by indications as to the average amount of any family allowances per person employed in the period to which the statistics relate.

Article 9

1. The statistics of average earnings shall relate to average earnings per hour, day, week or other customary period.

2. Where the statistics of average earnings relate to average earnings per day, week or other customary period, the statistics of actual hours shall relate to the same period.

Article 10

1. The statistics of average earnings and of hours actually worked, referred to in Article 9, shall be compiled once every year and where possible at shorter intervals.

2. Once every three years and where possible at shorter intervals the statistics of average earnings and, so far as practicable, the statistics of hours actually worked shall be supplemented by separate figures for each sex and for adults and juveniles; provided that it shall not be necessary to compile these separate figures in the case of industries in which all but an insignificant number of the wage earners belong to the same sex or age group, or to compile the separate figures of hours actually worked for males and females, or for adults and juveniles, in the case of industries in which the normal hours of work do not vary by sex or age.

Article 11

Where the statistics of average earnings and of hours actually worked relate not to the whole country but to certain districts, towns or industrial centres, these districts, towns or centres shall, so far as practicable, be indicated.

Article 12

1. Index numbers showing the general movement of earnings per hour and where possible per day, week or other customary period shall be compiled at as frequent and as regular intervals as possible on the basis of the statistics compiled in pursuance of this Part of this Convention.

2. In compiling such index numbers due account shall be taken, *inter alia*, of the relative importance of the different industries.

3. In publishing such index numbers indications shall be given as to the methods employed in their construction.

Part III. Statistics of Time Rates of Wages and of Normal Hours of Work in Mining and Manufacturing Industries

Article 13

Statistics of time rates of wages and of normal hours of work of wage earners shall be compiled for a representative selection of the principal mining and manufacturing industries, including building and construction.

Article 14

1. The statistics of time rates of wages and of normal hours of work shall show the rates and hours—

- (a) fixed by or in pursuance of laws or regulations, collective agreements or arbitral awards;
- (b) ascertained from organisations of employers and workers, from joint bodies, or from other appropriate sources of information, in cases where rates and hours are not fixed by or in pursuance of laws or regulations, collective agreements or arbitral awards.

2. The statistics of time rates of wages and of normal hours of work shall indicate the nature and source of the information from which they have been compiled and whether it relates to rates or hours fixed by or in pursuance of laws or regulations, collective agreements or arbitral awards, or to rates or hours fixed by arrangements between employers and wage earners individually.

3. When rates of wages are described as minimum (other than statutory minimum) rates, standard rates, typical rates, or prevailing rates, or by similar terms, the terms used shall be explained.

4. “Normal hours of work“, where not fixed by or in pursuance of laws or regulations, collective agreements or arbitral awards, shall be taken as meaning the number of hours, per day, week or other period, in excess of which any time worked is remunerated at overtime rates or forms an exception to the rules or custom of the establishment relating to the classes of wage earners concerned.

Article 15

1. The statistics of time rates of wages and of normal hours of work shall give—

- (a) at intervals of not more than three years, separate figures for the principal occupations in a wide and representative selection of the different industries; and
- (b) at least once a year and if possible at shorter intervals, separate figures for the main occupations in the most important of these industries.

2. The data relating to time rates of wages and of normal hours of work shall be presented, so far as practicable, on the basis of the same occupational classification.

3. Where the sources of information from which the statistics are compiled do not indicate the separate occupations to which the rates or hours apply, but fix varying rates of wages or hours of work for other categories of workers (such as skilled workers, semi-skilled workers and unskilled workers) or fix normal hours of work by classes of undertakings or branches of undertakings, the separate figures shall be given according to these distinctions.

4. Where the categories of workers for which figures are given are not separate occupations, the scope of each category shall, in so far as the necessary particulars are given in the sources of information from which the statistics are compiled, be indicated.

Article 16

Where the statistics of time rates do not give the rates per hour but give rates per day, week, or other customary period—

- (a) the statistics of normal hours of work shall relate to the same period; and
- (b) the Member shall communicate to the International Labour Office any information appropriate for the purpose of calculating the rates per hour.

Article 17

Where the sources of information from which the statistics are compiled give separate particulars classified by sex and age, the statistics of time rates of wages and of normal hours of work shall give separate figures for each sex and for adults and juveniles.

Article 18

Where the statistics of time rates of wages and of normal hours of work relate not to the whole country but to certain districts, towns or industrial centres, these districts, towns or centres shall, so far as practicable, be indicated.

Article 19

Where the sources of information from which the statistics of time rates and of normal hours of work are compiled contain such particulars, the statistics shall at intervals not exceeding three years indicate—

- (a) the scale of any payment for holidays;
- (b) the scale of any family allowances;
- (c) the rates or percentage additions to normal rates paid for overtime; and
- (d) the amount of overtime permitted.

Article 20

In the case of countries and industries in which allowances in kind, for example in the form of free and cheap housing, food or fuel, form a substantial part of the total remuneration of the wage earners employed, the statistics of time rates of wages shall be supplemented by particulars of such allowances, together with estimates, so far as practicable, of their money value.

Article 21

1. Annual index numbers showing the general movement of rates of wages per hour or per week shall be compiled on the basis of the statistics compiled in pursuance of this Part of this Convention, supplemented, where necessary, by any other relevant information which may be available (for example, particulars as to changes in piecework rates of wages).

2. Where only an index number of rates of wages per hour or only an index number of rates of wages per week is compiled, there shall be compiled an index number of changes in normal hours of work constructed on the same basis.

3. In compiling such index numbers due account shall be taken, *inter alia*, of the relative importance of the different industries.

4. In publishing such index numbers indications shall be given as to the methods employed in their construction.

Part IV. Statistics of Wages and Hours of Work in Agriculture

Article 22

1. Statistics of wages shall be compiled in respect of wage earners engaged in agriculture.

2. The statistics of wages in agriculture shall—

- (a) be compiled at intervals not exceeding two years;
- (b) give separate figures for each of the principal districts; and
- (c) indicate the nature of the allowances in kind (including housing), if any, by which money wages are supplemented, and, if possible, an estimate of the money value of such allowances.

3. The statistics of wages in agriculture shall be supplemented by indications as to—

- (a) the categories of agricultural wage earners to which the statistics relate;
- (b) the nature and source of the information from which they have been compiled;
- (c) the methods employed in their compilation; and
- (d) so far as practicable, the normal hours of work of the wage earners concerned.

Part V. Miscellaneous Provisions

Article 23

1. Any Member the territory of which includes large areas in respect of which, by reason of the difficulty of creating the necessary administrative organisation and the sparseness of the population or the stage of economic development of the area, it is impracticable to compile statistics complying with the requirements of this Convention may exclude such areas from the application of this Convention in whole or in part.

2. Each Member shall indicate in its first annual report upon the application of this Convention submitted under Article 22 of the Constitution of the International Labour Organisation any areas in respect of which it proposes to have recourse to the provisions of this Article and no Member shall, after the date of its first annual report, have recourse to the provisions of this Article except in respect of areas so indicated.

3. Each Member having recourse to the provisions of the present Article shall indicate in subsequent annual reports any areas in respect of which it renounces the right to have recourse to the provisions of this Article.

Article 24

1. The Governing Body of the International Labour Office may, after taking such technical advice as it may deem appropriate, communicate to the Members of the Organisation proposals for improving and amplifying the statistics compiled in pursuance of this Convention or for promoting their comparability.

2. Each Member ratifying this Convention undertakes that it will—
- (a) submit for the consideration of its competent statistical authority any such proposals communicated to it by the Governing Body;
 - (b) indicate in its annual report upon the application of the Convention the extent to which it has given effect to such proposals.

Part VI. Final Provisions

Article 25

The formal ratifications of this Convention shall be communicated to the Director-General of the International Labour Office for registration.

Article 26

1. This Convention shall be binding only upon Members of the International Labour Organisation whose ratifications have been registered with the Director-General.

2. It shall come into force twelve months after the date on which the ratifications of two Members have been registered with the Director-General.

3. Thereafter, this Convention shall come into force for any Member twelve months after the date on which its ratification has been registered.

Article 27

As soon as the ratifications of two Members of the International Labour Organisation have been registered, the Director-General of the International Labour Office shall so notify all the Members of the International Labour Organisation.

He shall likewise notify them of the registration of ratifications which may be communicated subsequently by other Members of the Organisation.

Article 28

1. A Member which has ratified this Convention may denounce it after the expiration of ten years from the date on which the Convention first comes into force, by an act communicated to the Director-General of the International Labour Office for registration. Such denunciation shall not take effect until one year after the date on which it is registered.

2. Each Member which has ratified this Convention and which does not, within the year following the expiration of the period of ten years mentioned in the preceding paragraph, exercise the right of denunciation provided for in this Article, will be bound for another period of ten years and, thereafter, may denounce this Convention at the expiration of each period of ten years under the terms provided for in this Article.

Article 29

At the expiration of each period of ten years after the coming into force of this Convention, the Governing Body of the International Labour Office shall present to the General Conference a report on the working of this Convention and shall consider the desirability of placing on the agenda of the Conference the question of its revision in whole or in part.

Article 30

1. Should the Conference adopt a new Convention revising this Convention in whole or in part, then, unless the new Convention otherwise provides,

- (a) the ratification by a Member of the new revising Convention shall *ipso jure* involve the immediate denunciation of this Convention, notwithstanding the provisions of Article 28 above, if and when the new revising Convention shall have come into force;
- (b) as from the date when the new revising Convention comes into force this Convention shall cease to be open to ratification by the Members.

2. This Convention shall in any case remain in force in its actual form and content for those Members which have ratified it but have not ratified the revising Convention.

Article 31

The French and English texts of this Convention shall both be authentic.

c. 4 Resolutions Concerning Statistics of Wages, Hours of Work and Social Security, Adopted by the 7th International Conference of Labour Statisticians (Geneva, September—October 1949).

1. Resolution on the Methods of obtaining Statistics of Earnings from Payrolls.

1. The methods and procedure described in subsequent paragraphs should be adopted in utilising payrolls as a basis for statistics of earnings specified in Convention No. 63, and, where possible, for any other statistics of earnings, including those compiled in accordance with the Proposed Recommendations of the Fifth International Conference of Labour Statisticians concerning supplementary statistics of wages and hours of work.

2. The methods of obtaining statistics of earnings from payrolls, described below, should also be used, when appropriate, for statistics of earnings which may be derived from other sources, such as censuses of production and distribution, social insurance statistics, etc.

3. Enquiries which are carried out at frequent intervals may be based on returns showing earnings, man-days, man-hours, etc., for broad categories of workers and need not show information for each individual worker.

4. With a view to obtaining accurate information at frequent intervals at minimum cost, consideration should be given to the application of adequate sampling techniques in utilising payrolls for this purpose.

5. (1) In determining a sample of establishments whose payrolls are to be used for the purpose of statistics of earnings, particular attention should be given to securing proper representation of various branches of economic activity, of regions and of establishments of various sizes.

(2) Special efforts should be made to allow for the failure of establishments to make returns.

(3) Studies should be undertaken to determine the best methods for setting up and revising from time to time the list of establishments from which a representative sample is drawn.

(4) Changes in average and total earnings derived from returns from a sample of establishments should, where possible, be applied to benchmark data (taxation returns, industrial censuses, social insurance statistics, etc.; these data having been adjusted for this purpose, when necessary).

(5) To the extent to which estimates of the total wages and salaries bill are based on average earnings multiplied by employment figures of various groups, such estimates should be adjusted to benchmark data based on more comprehensive returns.

(6) Surveys should be made of the extent to which returns received are in conformity with definitions and instructions contained in the questionnaires.

6. (1) The minimum number of employees for inclusion of an establishment in the sample may vary from industry to industry, but it should be such as to ensure adequacy of representation of each industrial branch covered.

(2) As resources and facilities permit, studies should be undertaken, if necessary, to discover the relationship between trends in earnings in the various size of establishment groups within an industry; if the trends are uneven, special care should be taken to ensure that each group is correctly weighted in calculating average earnings for the industry as a whole.

7. In order to comply with the principles of the United Nations' International Standard Industrial Classification of all Economic Activities, the basic recording unit should be the establishment in preference to the undertaking, firm or company; when a single establishment comprises several units engaged in distinct activities, separate returns for each unit should be secured wherever possible.

8. Information should always be made available concerning the criteria used for inclusion of establishments in the sample.

9. Details as to the degree of representativeness of the sample of establishments should be published periodically so as to make possible a fair appraisal of the series.

*2. Resolution on Convention No. 63 concerning Statistics of Wages
and Hours of Work, 1938.*

1. The Conference strongly urges the various countries which have not yet ratified Convention No. 63 to proceed to do so as rapidly as possible.

2. The Conference requests the Governing Body of the International Labour Office to communicate to the Members of the Organisation the Proposed Recommendation of the Fifth International Conference of Labour Statisticians containing proposals for the amplification and improvement of the statistics compiled in pursuance of the Convention, together with the following additional proposals:

- (a) (i) For the purpose of statistics of wages and hours of work in different industries, the data to be published should, so far as possible, be on the basis of the United Nations' International Standard Industrial Classification of all Economic Activities;
- (ii) Statistics should be given for each of the main Divisions of that Classification;

- (iii) When the classification used is not that of the United Nations, breakdowns by industries should be published in such a way as to enable a reassembling of the data on the basis of that Classification.
- (b) In presenting statistics of earnings and of hours of work, countries should define the meaning of the term "wage earner" and "salaried employee" and indicate, more particularly, whether working foremen and persons holding positions of management are covered; wherever possible, separate information should be provided for the two latter categories.
- (c) Countries should, furthermore, specify whether earnings as published include any of the payments shown below; wherever possible, separate information should be published on each one of these payments:
- (i) payments to workers on holidays, on vacation, on sick leave, on strikes, and to workers performing their military service;
 - (ii) supplements for overtime;
 - (iii) bonuses paid regularly.
- (d) In accordance with Articles 7 and 8 of the Convention, family allowances and the value of payments in kind, where they exist, should be shown separately.
- (e) Wherever possible, in complement to the main series, average earnings weighted on a fixed basis, e.g., by using pre-war employment figures, should be computed.
- (f) Where possible, schedules used for industrial censuses, censuses of distribution, etc., and information derived from the administration of social insurance schemes should be utilised to provide statistics of earnings; in the case of social insurance schemes, special enquiries may be necessary to cover the earnings of persons not included in such schemes or to cover that portion of earnings which is above the upper wage limits, where such exist.

3. *Resolution on Wages by Occupations.*

The Seventh International Conference of Labour Statisticians,
Having been convened at Geneva by the Governing Body of the International Labour Office, and having met from 26 September to 8 October 1949,

Having heard a report on the work of the Committee of the Northern Countries on co-ordination of wage statistics, set up by the Governments of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden,

Recognising that differences between countries with respect to wages by occupations play an important role during wage negotiations between employers' and workers' organisations,

Recognising further the importance of adequate data as a basis for international comparisons of wages in given occupations in relation to migration for placement purposes,

Requests the Governing Body of the International Labour Office to instruct the Office, in collaboration with other international organisations concerned,

- (a) to study differences in wages over as wide a range of occupations as possible in groups of countries having comparable structures of their labour markets;
- (b) to promote meetings of experts from such groups of countries to arrive at comparable and well-defined occupations and at an agreed concept of wages;

- (c) on that basis to initiate inquiries in the countries concerned; and
- (d) to report on the progress achieved in this field at the next session of the International Conference of Labour Statisticians.

4. Resolution on Social Security.

1. Requests the Governing Body of the International Labour Office to invite Member States to supply to the Office as detailed as possible information with regard to the cost to employees, employers and Governments of social security schemes in order to enable the Office to continue and expand its studies in this field.

2. Requests further the Governing Body of the International Labour Office to place the subject of the methods of obtaining information and of compiling data on the cost of social security on the agenda of a future International Conference of Labour Statisticians.

Förslag till industri- och yrkesgruppering för lönestatistiken beträffande arbetare inom hantverk och industri.

(Rubriker med tillhörande kodnummer hänför sig till branschindelningen i Förenta nationernas „International Standard Industrial Classification of all Economic Activities“. — För varje grupp anges benämningar, som är gängse i resp. Danmark, Norge och Sverige).

(B): branschyrken (jfr. sid. 28).

Malmbrytning (12).

1. — — —
Borere, minerere, stoll drivere m. v.
Borrare, skjutare, brytare m. fl.
2. — — —
Gruvebyggare under jorden.
Gruvbyggare under jord.
3. — — —
Arbaidere ved skeiding og plukking, vaskeriarbejdere.
Skrædnings-, sovrings- og anrikningsarbejdere.

Stenbrytning (14).

4. Stenbrudsarbejdere.
Fjellarbejdere ved steinbrott.
Arbetare i steinbrott.

Tillverkning av livsmedel utom drycker (20).

- (B) 5. Arbejdere i slagterier.
Arbejdere ved slakterier.
Arbetare vid slakterier.
6. Mejeriarbejdere.
Meieriarbejdere.
Mejeriarbetare.
7. Møllere.
Møllere, valseførere.
Arbetare vid förmalning inom kvarnindustri.
8. Bagere og konditorer.
Bakere og konditorer.
Bagare och konditorer.
- (B) 9. Arbejdere i sukkerfabrikker.
— — —
Sockefabriksarbejdere.

- (B) 10. Arbejdere i sukkerraffinaderier.
— — —
Arbetare i sockerraffinaderier.
- (B) 11. Chokolade- og sukkervarearbejdere.
Arbejdere ved sjokolade- og sukkervareindustri.
Arbetare inom choklad- och sötvaruindustri.
- (B) 12. Arbejdere i margarinefabrikker.
Arbejdere ved margarinfabrikker.
Arbetare vid margarinfabriker.

Tillverkning av drycker (21).

- (B) 13. Bryggeri- og mineralvandsarbejdere.
Arbejdere ved ølbryggerier og mineralvannfabrikker.
Arbetare vid bryggerier och vattenfabriker.

Tobaksindustri (22).

- (B) 14. Tobaksarbejdere.
Arbejdere i tobakkindustri.
Arbetare vid tobaksfabriker.

Textilindustri (23).

15. Spindere i uldspinderier.
Spinnere i ullvareindustri.
Spinnare inom ylleindustri.
16. Spindere i bomulds- og kunstsilkespinderier.
Spinnere i bomulls- og kunstsilkeindustri.
Spinnare inom bomulls- och kunstsilkeindustri.
17. Kædeskærersker.
Rennere og tredere.
Varperskor och solverskor.
18. Vævere i uldvæverier.
Vævere i ullvareindustri.
Vävare inom ylleindustri.
19. Vævere i bomulds- og kunstsilkevæverier.
Vævere i bomulls- og kunstsilkeindustri.
Vävare inom bomulls- och kunstsilkeindustri.
20. Tricotagestrikkere.
Trikotasjestrikkere.
Triksåstickare.
21. Tricotagesyersker.
Trikotasjesyere.
Triksåsömmerskor.

Skoindustri samt annan beklädnads- och konfektionsindustri (24).

22. Tilskærere i skotøjsfabrikker.
Tilskjærere i skotøyindustri.
Tillskärare inom skoindustri.
23. Stansere i skotøjsfabrikker.
Stansere i skotøyindustri.
Stansare inom skoindustri.
24. Nådlere.
Nåtlere.
Nåtlerskor.
25. Arbejdere i samleafdeling på skotøjsfabrikker (pindere m. v.).
Arbeidere i sammensettingsavdeling ved skotøyindustri (pinning, plugging, sying).
Arbetare vid bottningsavdelning inom skoindustri.
26. Arbejdere i pudseafdeling på skotøjsfabrikker.
Arbeidere i pussingsavdeling ved skotøyindustri.
Arbetare vid putsningsavdelning inom skoindustri.
27. Skrædere (incl. dameskrædere).
Skræddere (incl. dameskræddere).
Skräddare (incl. damskräddare).
28. Syersker i konfektionsindustri.
Kjedesyersker i konfeksjonsindustri.
Temposömmerskor inom konfektionsindustri.
29. Pressere i konfektionsindustri.
Pressere i konfeksjonsindustri.
Pressare inom konfektionsindustri.
30. Buntmagere.
Buntmakere.
Buntmakare, skärare, körsnärer.

Träindustri utom möbel- och inredningsindustri (25).

- (B) 31. Savværks- og trælagerarbejdere.
Arbeidere ved sagbruk, høvlerier og trelastlager.
Sågverks-, brädgårds- och hyvleriarbetare.
- (B) 32. Arbejdere i træemballage-fabrikker.
Arbeidere ved kassefabrikker.
Arbetare vid lådämnes- och lådfabriker.
33. — — —
Maskintrearbejdere ved trehusfabrikker.
Maskinträarbetare vid trähusfabriker.
- (B) 34. Arbejdere ved finér- og plywoodfabrikker.
Arbeidere ved finér- og kryssfinérfabrikker.
Arbetare vid fanerfabriker.

Möbel- och inredningsindustri (26).

35. Möbel- og inventarsnedkere.
Snekkere i møbelindustri og ved bygnings snekkerier.
Snickeritillverkning.
36. Maskinsnedkere.
Maskinsnekkere i møbelindustri og ved bygnings snekkerier.
Maskintråarbetare vid möbel- och snickeritillverkning.
37. Tapetserere og møbelstoppere.
Møbeltapetserere.
Tapetserare och möbelstoppare.

Pappers- och pappersvaruindustri (27).

- (B) 38. — — —
Arbeidere ved tresliperier og cellulosefabrikker.
Arbetare vid pappersmassefabriker.
39. — — —
Maskinførere ved tresliperier og cellulosefabrikker.
Maskinførare vid pappersmassefabriker.
- (B) 40. Arbejdere i papir- og papfabrikker.
Arbeidere ved papir- og pappfabrikker.
Arbetare vid pappersbruk och pappfabriker.
41. Maskinførere i papir- og papfabrikker.
Maskinførere ved papir- og pappfabrikker.
Maskinførare vid pappersbruk och pappfabriker.
- (B) 42. Papirvare- og æskearbejdere.
Arbeidere ved papirvare- og pappvareindustri.
Pappers- och pappemballagearbeidere.

Trykning, publicering og liknande verksamhet (28).

43. Maskinsættere.
Maskinsettere.
Maskinsättare.
44. Håndsættere.
Håndsettere.
Handsättare.
45. Trykkere.
Trykkere.
Tryckare.
46. Litografer og kemigrafer.
Litografer og kjemigrafer.
Litografer och kemigrafer.

47. Arbejdere i bogbinderier.
Arbejdere i bokbinderier.
Bokbindare.

Läder- och lädervaruindustri utom skoindustri (29).

- (B) 48. Garvere.
Garveriarbejdere.
Garveriarbetare.
- (B) 49. Lædervare- og rejsetøjsarbejdere.
Arbejdere i lærvareindustri.
Lædervaruarbejdere.

Gummivaruindustri (30).

- (B) 50. Arbejdere i gummifabrikker.
Arbejdere i gummivareindustri.
Gummiindustriarbejdere.

Kemisk-teknisk industri (31).

- (B) 51. Arbejdere i olie- og fedtindustri.
Arbejdere i olje- og fettindustri.
Arbetare inom olje- och fettindustri.
- (B) 52. Arbejdere i medicinalindustri.
Arbejdere i farmasøytisk industri.
Arbetare vid läkemedelsfabriker.
- (B) 53. Arbejdere i sæbe- og sodafabrikker.
Arbejdere ved framstilling av såpe og toilettartikler.
Arbetare vid tvättmedels- och parfymfabriker.
- (B) 54. Arbejdere i farve- og lakfabrikker.
Arbejdere i farge- og lakkindustri.
Arbetare vid färg- och fernissfabriker.
- (B) 55. Arbejdere i tændstikfabrikker.
Arbejdere i fyrstikkindustri.
Arbetare vid tändsticksfabriker.

Framställning av icke-metalliska mineralprodukter utom olje- och kolprodukter (33).

- (B) 56. Teglværksarbejdere.
Arbejdere ved teglverk.
Tegelbruksarbejdere.

57. Glasmagere.
Glassblåsere (for hånden).
Glasblåsare (för hand).
58. Arbejdere ved glasblæsemaskiner.
Arbeidere ved glassblåsemaskiner.
Arbetare vid blåsmaskin inom glasindustri.
59. — — —
Arbeidere ved glasstrekkmaskiner.
Arbetare vid dragmaskin inom glasindustri.
60. Glasslibere ved dekorationsarbejde.
Glasslipere ved dekorasjonsarbeid.
Glasslipare vid dekorationsarbete.
61. Maskindrejere i keramisk industri.
Maskindreiere i keramisk industri.
Formare inom keramisk industri.
62. Brændere i keramisk industri.
Brennere i keramisk industri.
Brännare inom keramisk industri.
63. Dekorationsarbejdere i keramisk industri.
Dekorasjonsarbeidere i keramisk industri.
Dekorationsarbetare inom keramisk industri.
- (B) 64. Cementarbejdere.
Arbeidere ved sementfabrikker.
Cementfabriksarbetare.
- (B) 65. Cementvarearbejdere.
Arbeidere i sementvareindustri.
Arbetare vid cementvarufabriker.
66. Stenhuggere.
Steinhoggeriarbeidere.
Stenhuggeriarbetare.
- (B) 67. Kalk- og kridtværksarbejdere.
Arbeidere i kalk- og krittindustri.
Kalk- och kritbruksarbetare.

Metallindustri (34—38).

68. — — —
Arbeidere ved smeltehytter og ved jern- og stålverk.
Hytt- och stålverksarbetare.
- (B) 69. Arbejdere ved varmvalseværker.
Arbeidere ved varmvalseverk.
Arbetare vid varmvalsverk.

70. Håndformere.
Håndformere.
Handformare.
71. Maskinformere.
Maskinformere.
Maskinformare.
72. Modellsnedkere.
Modellsnekkere, modellfilere.
Modellsnickare, modellfilare.
73. Elektro- og autogensvejsere.
Sveisere og autogenskjærere.
Svetsare och gasskärare.
74. Værktøjsmagere.
Verktøymakere.
Verktygsmakare.
75. Skruestikarbejdere, bænkarbejdere.
Filere og rissere.
Filare och ritsare.
76. Maskinarbejdere.
Maskinarbejdere i metallindustri (dreiere, borere o. l.).
Maskinarbetare.
77. Plade- og vinkelsmede på skibsværfter.
Platearbejdere og vinkelsmeder på skipsverft.
Grovplåtslagare vid varv.
78. Nittere og stemmere på skibsværfter.
Klinkere og dikkere på skipsverft.
Nitare och diktare vid varv.
79. Bådebyggere på træskibs- og bådebyggerier.
Treskipsbyggere.
Båtbyggare vid småbåtsvarv.
80. Automekanikere.
Bilmekanikere.
Bilmekaniker.

Diverse olika industrier (39).

81. Guldsmede m. fl.
Gullsmesvenner m. fl.
Guldsmeder m. fl.

Byggnads- och anläggningsverksamhet (40).

(Nedanstående yrkesgrupper omfattar endast arbetare inom egentlig byggnadsverksamhet).

82. Murere.
Murere.
Murare.

83. Bygningsssnedkere og -tømrere.
Tømrere og innredningsssnekkere.
Byggnadstråarbetare.
84. Glarmestersvende.
Glassmestersvenner.
Glasmästeriarbetare.
85. Bygningsmalere.
Bygningsmalere.
Målare.
86. Elektrikere.
Elektromontører.
Elektriker.
87. Bygningsblikkenslagere.
Bygningsblikkenslagere.
Byggnadsplåtslagare.
88. Rørløggere.
Rørløggere.
Rörlarbetare.
89. Jord- og betonarbejdere.
Stein-, jord- og sementarbeidere.
Byggnadsgrovarbetare.

Definitioner på yrkesgrupper bland arbetare inom hantverk och industri.

(Jfr. bilaga 2 a.)

1. *Borrare, skjutare, brytare m. fl.*

Till denna grupp räknas samtliga arbetare vid malmbrytning såväl under jord som i dagbrott, vilka utför borrhings-, sprängnings- och därmed förbundna arbeten, såsom utdelning av sprängämnen, laddning, rensning av tak och väggar m. m.

2. *Gruvbyggare under jord.*

Utför byggnadsarbeten i gruvor, drar fram rälsbanor och rörledningar under jord samt utför mindre borrhings- och sprängningsarbeten i samband med byggnadsarbetena.

3. *Skrädnings-, sovrings- och anrikningsarbetare.*

Utför separering och anrikning av malm för hand eller med maskinella hjälpmedel.

I denna grupp *medtages icke* sintringsarbetare.

4. *Arbetare i stenbrott.*

Bryter sten genom borrhning, sprängning och huggning.

I denna grupp *medtages icke* stenhuggeriarbetare, jfr. 66.

5. *Arbetare vid slakterier.*

6. *Mejeriarbetare.*

Arbetare som vid företag för framställning av mejeriprodukter är sysselsatta med flasksköljning o. d. rengöringsarbete samt tappning och emballering.

I denna grupp *medtages icke* utbildade mejerister.

7. *Arbetare vid förmalning inom kvarnindustri.*

Arbetare som vid förmalnings-, vals- o. d. maskiner bearbetar spannmål till mjöl och gryn.

8. *Bagare och konditorer.*)*

Arbetare som i bagerier och konditorier utför blandning och ältning av deg samt uppslagning och bakning av mjukbröd, skorpor, kakor och finare bakverk.

I denna grupp *medtages icke* arbetare vid företag eller produktionsavdelningar för tillverkning av kex och knäckebröd.

9. *Sockerfabriksarbetare.*

I denna grupp *medtages icke* arbetare i sockerraffinaderier.

*) Bör om möjligt redovisas särskilt för egentliga brödfabriker och andra bageriföretag.

10. *Arbetare i sockerraffinaderier.*

11. *Arbetare inom choklad- och sötvaruindustri.*

I denna grupp *medtages* icke arbetare sysselsatta vid produktionsavdelningar för framställning av emballage.

12. *Arbetare vid margarinfabriker.*

13. *Arbetare vid bryggerier och vattenfabriker.*

Arbetare i mälterier, bryggerier, mineralvatten- och läskedrycksfabriker.

14. *Arbetare vid tobaksfabriker.*

Arbetare som vid tobaksfabriker är sysselsatta med bearbetning av rå-tobak och med tillverkning av cigarrer*), cigarr-cigarretter, cigarretter, röktobak, tugg-tobak och snus samt med sortering och emballering.

15. *Spinnare inom ylleindustri.*

Passar spinnmaskinerna och lagar brustna trådar.

16. *Spinnare inom bomulls- och konstsilkeindustri.*

Passar spinnmaskinerna och lagar brustna trådar.

17. *Varperskor och solverskor.*

Varperskor (kättingskärrerskor) passar varpmaskinerna, skär den upplindade tråden i längder och sköter upplindningen av trådarna omkring varptrummorna.

Solverskor (inrederskor) drager varptrådarna genom solvöglorna.

18. *Väware inom ylleindustri.*

Arbetare inom ylleindustrin, vilka passar vävstolarna, sedan väven är uppsatt, kontrollerar mönstret, lagar brustna trådar m. m.

19. *Väware inom bomulls- och konstsilkeindustri.*

Arbetare inom bomulls- och konstsilkeindustrin, vilka passar vävstolarna, sedan väven är uppsatt, kontrollerar mönstret, lagar brustna trådar m. m.

20. *Trikåstickare.*

Passar stickmaskiner, byter garnrullar och nålar, sträcker och fixerar trikåväven efter trådbrott m. m. Sätter upp väven vid maskiner som stickar med varp (s. k. kettenstolar).

21. *Trikåsömmerskor.*

Sätter den tillskurna trikåväven i symaskinerna, byter trådar och nålar och passar maskinerna.

22. *Tillskärare inom skoindustri.*

Arbetare som vid tillverkning av skor skär till ovanlädret för hand eller vid stansmaskiner.

*) Cigarrer tillverkas hantverksmässigt i Danmark, men maskinellt i de övriga nordiska länderna.

23. *Stansare inom skoindustri.*

Arbetare som vid tillverkning av skor stansar ut sulor, bindsulor, klackläder, kappor o. d. vid stansmaskiner.

24. *Nätlerskor.*

Arbetare som för hand och med hjälp av maskiner utför de olika arbetsmoment som erfordras för sammansättningen av ovanlädret.

25. *Arbetare vid bottningsavdelning inom skoindustri.*

Sammansätter med hjälp av maskiner skodon av nåtlingar, sulor, bindsulor, klackar, kappor etc., som erhållits från andra avdelningar.

26. *Arbetare vid putsningsavdelning inom skoindustri.*

Utför fräsning, slipning, beskärning, svärtning, vaxning, polering m. m.

27. *Skräddare (inkl. damskräddare).*

Arbetare som nytillverkar, ändrar eller reparerar kostymer, rockar och högtidskläder, damkappor och dräkter.

28. *Temposömmerskor inom konfektionsindustri.*

Utför vid tillverkning av konfektionskläder ett eller flera arbetsmoment (temposömnad) med hjälp av specialmaskiner.

29. *Pressare inom konfektionsindustri.*

Pressar och dampar plaggen med pressmaskiner eller pressjärn.

30. *Buntmakare, skärare, körsnärer.*

Arbetare som tillverkar klädesplagg av beredda pälsskinn; utför skärnings-, skinnbehandlings- och sömnadsarbete m. m.

I denna grupp *medtages icke* pälsskräddare och pälssömmerskor, vilka utför sömnadsarbete efter körsnärens instruktioner.

31. *Sågverks-, brädgårds- och hyvleriarbetare.*

Arbetare sysselsatta med förarbeten till sågning, med sågning och hyvling samt med arbete i brädgård och virkesskjul.

I denna grupp *medtages icke* arbetare vid till sågverk anslutna lådfabriker, trähusfabriker o. d.

32. *Arbetare vid lädämnes- och lådfabriker.*

Arbetare vid företag och produktionsavdelningar (vid sågverk o. d.), som tillverkar lädämnen, lådor och liknande emballageartiklar av trä.

33. *Maskinträarbetare vid trähusfabriker.*

Arbetare som utför träbearbetning vid snickerimaskiner inom företag och produktionsavdelningar (vid sågverk o. d.), som tillverkar byggnadselement för monteringsfärdiga trähus.

34. *Arbetare vid fanerfabriker.*

Arbetare vid företag och produktionsavdelningar, som tillverkar enkelfaner, kryssfaner (plywood) m. m.

35. *Snickare vid möbel- och snickeritillverkning.*

Arbetare som sysselsättes i huvudsakligen manuellt arbete vid tillverkning av möbler och byggnadsinredningsdetaljer m. fl. snickeriarbeten.

36. *Maskinträarbetare vid möbel- och snickeritillverkning.*

Arbetare som vid snickerimaskiner utför träbearbetning vid tillverkning av möbler och byggnadsinredningsdetaljer m. fl. snickeriarbeten.

37. *Tapetserare och möbelstoppare.*

Arbetare, som utför stoppning och klädsel av möbler.

38. *Arbetare vid pappersmassefabriker.*

Arbetare vid företag eller produktionsavdelningar, som tillverkar slipmassa, sulfit- och sulfatcellulosa.

39. *(Ingår även i 38) Maskinförare vid pappersmassefabriker.*

Specialarbetare, som sköter driften av torkmaskiner samt utför vissa reparations- och underhållsarbeten på maskinerna, såsom ombyte av filter och viror, lagning av remmar o. d.

40. *Arbetare vid pappersbruk och pappfabriker.*

Arbetare vid företag eller produktionsavdelningar, som tillverkar finpapper (brevpapper, bokpapper smörpapper o. d.), grovpapper (tidningspapper, omslagspapper, läskpapper o. d.), papp och vulkanfibrer.

41. *(Ingår även i 40) Maskinförare vid pappersbruk och pappfabriker.*

Specialarbetare, som sköter driften av pappers- och pappmaskiner samt utför vissa reparations- och underhållsarbeten på maskinerna, såsom ombyte av filter och viror, lagning av remmar o. d.

42. *Pappers- och pappemballagearbetare.*

Arbetare vid företag och produktionsavdelningar, som bearbetar papp och papper till diverse varor, såsom kartonger o. d. emballage, papperssäckar, påsar och kuvert, wellpapp o. d.

I denna grupp medtages icke arbetare vid tapetfabriker.

43. *Maskinsättare.*)*

Sätter och gjuter efter manuskript typer och typrader vid sättnmaskiner.

*) Bör om möjligt redovisas särskilt för boktryckerier och tidningstryckerier.

44. *Handsättare.*)*

Sätter för hand texter av olika slag, såsom annonser, boktitlar, accidenstryck, tabeller m. m. samt färdigställer av hand- och maskinsatt text, klichéer m. m. sidor för tryckmaskiner.

45. *Tryckare.*)*

Inplacerar färdigställda sidor i tryckmaskiner samt utför tillriktning och tryckning.

I denna grupp *medtages icke* arbetare som utför sten-, offset- eller djuptryck, jfr. 46.

46. *Litografer och kemigrafer.*

Litografer överför originalbilder och -texter till stenar, offset- och djuptrycksplåtar samt utför tryckning från stenar, resp. plåtar.

Kemigrafer framställer klichéer för boktryck genom etsning av till zink- eller kopparplåt på fotografisk väg överförda bilder eller texter.

47. *Bokbindare.*

Arbetare som vid maskinell eller hantverksmässig tillverkning av häftade eller inbundna böcker, anteckningshäften etc. utför de till bindingsproceduren hörande arbetsmomenten.

48. *Garveriarbetare.*

Arbetare vid företag eller produktionsavdelningar, som bereder djurhudar till skinn eller läder.

I denna grupp *medtages icke* arbetare, som bereder pälsverk.

49. *Lädervaruarbetare.*

Arbetare vid företag för tillverkning av reseffekter, såsom koffertar och kappsäckar, samt andra lädervaror, såsom portföljer, damväskor o. d.

50. *Gummiindustriarbetare.*

Arbetare vid fabriker, som bearbetar rågummi och tillverkar artiklar av gummi, såsom galoscher och gummiskor, bil- och cykelringar, driv- och transportremmar samt kontorstillbehör, sanitetsvaror m. m.

I denna grupp *medtages icke* vulkaniseringsarbetare.

51. *Arbetare inom olje- och fettindustri.*

Arbetare vid oljeslagerier och oljeraffinaderier med organiska råvaror.

I denna grupp *medtages icke* arbetare vid företag och produktionsavdelningar för förädling av tran.

52. *Arbetare vid läkemedelsfabriker.*

Arbetare vid fabriker, som framställer apoteksvaror och medicinska preparat.

*) Bör om möjligt redovisas särskilt för boktryckerier och tidningstryckerier.

53. *Arbetare vid tvättmedels- och parfymfabriker.*

Arbetare vid fabriker, som framställer tvättmedel, såsom såpa, tvål, soda, tvätt- och skurpulver, samt parfymer och kosmetiska artiklar, såsom hårvatten, rakvatten, tandkräm, hudkräm, puder.

54. *Arbetare vid färg- och fernissfabriker.*

Arbetare vid fabriker, som tillverkar torra oberedda färger, beredda färger, fernissor och lacker, kitt och förtunningsmedel.

55. *Arbetare vid tändsticksfabriker.*

Arbetare vid fabriker, som tillverkar tändstickor och tändsticksaskar.

56. *Tegelbruksarbetare.*

57. *Glasblåsare (för hand).*

Arbetare som vid tillverkning av finare glasvaror formar varan med hjälp av järnpipor, träskopor, trä- och järnformar m. fl. handredskap.

58. *Arbetare vid blåsmaskin inom glasindustri.*

Betjänar blåsmaskin vid maskinell tillverkning av glasvaror.

59. *Arbetare vid dragmaskin inom glasindustri.*

Betjänar dragmaskin vid maskinell tillverkning av glasvaror.

60. *Glasslippare vid dekorationsarbete.*

Dekorerar glasvaror genom slipning med elektriskt eller mekaniskt driven slipsten.

61. *Formare inom keramisk industri.*

Formar den färdigblandade massan vid tillverkning av keramiska varor. Gruppen omfattar maskinformare, vilka betjänar formningsmaskiner med inmonterade schabloner, knivar el. dyl., och handformare, vilka formar massan på roterande skiva med hjälp av formar samt olika trä- och metallverktyg.

I denna grupp *medtages icke* drejare, vilka för hand formar massan på drejskiva utan användande av form.

62. *Brännare inom keramisk industri.*

Utför vid tillverkning av keramiska varor bränningsprocessen, sätter in varorna i ugnarna och reglerar temperaturen.

63. *Dekorationsarbetare inom keramisk industri.*

Utför vid tillverkning av keramiska varor dekoration av varan genom hand- eller sprutmålning o. d.

64. *Cementfabriksarbetare.*

Arbetare vid fabriker för tillverkning av cement.

I denna grupp *medtages icke* arbetare vid utvinning av råvara (i kalkbrott o. d.).

65. *Arbetare vid cementvarufabriker.*

Arbetare vid fabriker för tillverkning av produkter, vari cement ingår som väsentlig beståndsdel, avsedda för byggnads- och anläggningsverksamhet m. m., t. ex. tak- och väggplattor, betonghålblock, rör och brunnsringar, konstgjord sten o. d.

I denna grupp *medtages icke* arbetare vid lättbetongtillverkning.

66. *Stenhuggeriarbetare.*

Hugger för hand samt slipar och sågar med maskin råblock av olika stenarter (inkl. skiffer och täljsten) till bearbetad sten, såsom gat- och kantsten, byggnadssten, gravvårdar m. m.

I denna grupp *medtages icke* arbetare i stenbrott, jfr. 4.

67. *Kalk- och kritbruksarbetare.*

I denna grupp *medtages icke* arbetare i cement- och murbruksfabriker.

68. *Hytt- och stålverksarbetare.*

Arbetar med förädling av styckemalm, slig eller sinter till tackjärn och med förädling av tackjärn, järnsvamp eller skrot till stål.

I denna grupp *medtages icke* sintringsarbetare.

69. *Arbetare vid varmvalsverk.*

Arbetare vid företag eller produktionsavdelningar för varmvalsning av järn till plåt, band, profiljärn, tråd, rör m. m.

70. *Handformare.*

Tillverkar utan hjälp av formningsmaskiner sandformar omkring modell för gjutning av järn, stål eller andra (icke ädla) metaller eller metallegeringar och utför därvid följande arbetsmoment: nedpackning av modellen i formsand, tillpackning av sanden, upplyftning av modellen ur formen samt putsning, reparation och luftning av formen.

I denna grupp *medtages icke* kärnmakare.

71. *Maskinformare.*

Tillverkar med hjälp av formningsmaskiner sandformar omkring modell för gjutning av järn, stål eller andra (icke ädla) metaller eller metallegeringar.

I denna grupp *medtages icke* kärnmakare.

72. *Modellsnickare, modellfilare.*

Tillverkar av trä, gips, metall etc. modeller, som används vid framställning av järn- och metallgjutgoods.

73. *Svetsare och gasskärare.*

Utför svetsning, d. v. s. sammanfogning av metalldelar genom hopsmältning, och gasskärning, d. v. s. sönderdelning av metallstycken genom nedsmältning med hjälp av svetsvärme. (Gasskärare benämnes även brännare, speciellt vid skeppsvarv.)

74. *Verktöymakare.*

Arbetare som vid mekaniska och elektriska verkstäder direkt efter ritningar tillverkar, kontrollmåter, justerar och avprovar specialverktyg för pressning o. a. maskinarbeten.

75. *Filare och ritsare.*

Arbetare som vid mekaniska och elektriska verkstäder på arbetsstycken, vilka tidigare bearbetats av smeder, maskinarbetare o. d., utför ritsning (uppmärkning) och formförändringar, som icke kan åstadkommas i löpande maskinellt arbete, samt färdigställer och sammanpassar sådana arbetsstycken.

76. *Maskinarbetare.*

Arbetare som vid mekaniska och elektriska verkstäder för den direkta produktionen utför formförändringar av arbetsstycken vid följande maskiner för bearbetning av järn- och metallgods: svarvar, arborrverk, fräsmaskiner, kallsågar, cirkelsågar, bormaskiner, pressar, hyvelmaskiner, slipmaskiner och trycksvarvar.

77. *Grovplåtslagare vid varv.*

Denna grupp omfattar olika kategorier av fackarbetare, som dels skär ut, formar och böjer till fartygsskrovets plåtar och spant efter trämallar, dels borrar hål för den senare nitningen och sammanpassar de olika delarna, dels smider och passar in järn för uppstöttning av spant och plåtar.

78. *Nitare och diktare vid varv.*

Nitaren hamrar ut ändarna på de nitar som håller samman skrovets plåtar och spant.

Diktaren hamrar till nitarna och plåtarnas kanter vid sammanfogningarna.

79. *Båtbyggare vid småbåtsvarv.*

Bygger alla slags träfartyg, inkl. fiskekuttrar, lustjakter o. d.

80. *Bilmekaniker.*

Utför vid bilverkstäder reparationer och justeringar av motorfordons mekaniska och elektriska utrustning.

81. *Guldsmeder m. fl.*

Arbetare som hantverksmässigt bearbetar ädelmetaller — guld, silver och platina — samt infattar pärlor och ädelstenar. I denna grupp ingår guldsmeder, silversmeder, juvelfattare, ciselörer och gravörer.

82. *Murare.*

Utför murning, fogning, ut- och invändig putsning, rappning, slamning och färgning, uppsättning av plattor, läggning av plattgolv m. m.

83. *Byggnadsträarbetare.*

Arbetare som på byggnadsplatsen utför olika slags träarbeten.

I denna grupp *medtages icke* parketläggare och glasmästeriarbetare.

84. *Glasmästeriarbetare.*

Arbetare som på byggnader insätter fönsterglas medelst stiftning, kittning etc.

85. *Målare.*

Utför allt förekommande in- och utvändigt måleriarbete både på nybyggen och som reparationsarbete.

86. *Elektriker.*

Installerar och reparerar ledningar till elektrisk kraft och belysning, ringledningar och andra elektriska apparater samt utför installation av neonljusanläggningar.

I denna grupp *medtages icke* hissmontörer.

87. *Byggnadsplåtslagare.*

Lägger plåttak, sätter upp takrännor och fönsterbleck samt utför täckning med bly, koppar, zink och korrugerad plåt.

88. *Rörarbetare.*

Utför installationer och reparationer av värme-, vatten-, gas- och sanitetsanläggningar samt anläggningar för låg- och högtrycksånga i bostadshus, industribyggen m. m.

89. *Byggnadsgrovarbetare.*

Utför grundgrävning och därmed förbundna arbeten (sprängning m. m.), gjuter grund, källarmurar och källargolv, utför bjälklag av järnbetong m. m., dränerings- och kloakarbeten i direkt anslutning till byggnaden (dock endast ledningsarbeten under jord) samt nivåreglering.

Förslag till yrkesgruppering för lönestatistiken beträffande funktionärer inom industri, handel och bankrörelse.

A. Teknisk personal.

1. Ingenjörer och teknisk förvaltningspersonal i ledande ställning, såsom produktionsledande ingenjörer, driftsingenjörer (ej direkt arbetsledande), chefskonstruktörer, montage-, offert- och andra ingenjörer i chefsställning, laboratorieföreståndare, arbetsstudiechefer, chefsdessinatörer m. fl.

2. Teknisk personal med självständigt arbete, såsom konstruktörer, patentingenjörer, skyddsingenjörer, arbetsstudieingenjörer, arkitekter, laboratorieingenjörer, dessinatörer, modellkonstruktörer samt annan vetenskapligt eller konstnärligt utbildad personal.

3. Annan teknisk förvaltningspersonal med mera kvalificerat arbete, såsom ritare, laboranter, arbetsstudiemän m. fl. tekniker i underordnad ställning.

4. Teknisk biträdespersonal, såsom vävkoopister, laboratoriebiträden m. fl.

B. Arbetsbefäl.

1. Arbetsledare i chefsställning.
2. Verkmästare.
3. Förmän.

C. Kontorspersonal.

1. Kontorspersonal i ledande ställning, såsom avdelningschefer, chefsassistenter, kontorschefer, inköpschefer, försäljningschefer, reklamchefer, ombudsmän.

2. Kontorspersonal med självständigt arbete under eget ansvar, såsom 1:a kassörer (huvudkassörer), 1:a bokförare (huvudbokförare), 1:a kalkylatorer, korrespondenter, speditörer med självständigt arbete m. fl.

3. Annan kontorspersonal med mera kvalificerat arbete, såsom kassörer (andra än 1:a), bokförare (andra än 1:a), kalkylatorer (andra än 1:a), stenografer, telefonförsäljare, speditörer (andra än de under grupp C. 2. nämnda), maskinoperatörer.

4. Lägre kontorspersonal, såsom maskinskriverskor, maskin- och stanspersonal, kopierings- och registreringspersonal, tidskrivare, telefonister.

D. Butikspersonal.

1. Butiksföreståndare (även filialföreståndare, chefsdekoratörer).
2. Avdelningsföreståndare å varuhus e. d.
3. 1:a biträden, 1:a dekoratörer.
4. Butikskassörskor.
5. Butiksbiträden, dekoratörer (andra än 1:a).

E. Lager- och förrådspersonal.

1. Föreståndare och förmän på lager eller förråd (även lagerchefer).
2. Underordnad personal på lager eller förråd (ej lagerarbetare).

Definitioner på vissa yrken bland funktionärer inom industri, handel och bankrörelse. (Jfr. bilaga 3 a).

Teknisk personal:

Produktionsledande ingenjör ansvarar för driften vid ett företag, produktions kvaliteten och kvantitet, produktionsutrustningens fullgoda funktion, arbetsdisciplinen och skyddsföreskrifters efterlevnad.

Driftsingenjör ansvarar för vid ett företag förekommande nybyggnads- och reparationsarbeten.

Offertingenjör avger offerter avseende av ett företag tillverkade produkter; utför i samband härmed erforderligt konstruktions- och ritningsarbete; utför själv eller låter utföra för offertens avgivande nödvändiga kostnadsberäkningar; svarar för korrespondens med kunder i samband med offertarbetet.

Chefskonstruktör ansvarar för hela eller för betydande del av ett företags såväl löpande konstruktionsarbete som arbete med nya konstruktioner för teknisk utveckling av produktionsapparat och/eller produkter.

Konstruktör utför efter anvisning av chefskonstruktör eller annan överordnad utslagsritningar avseende hela eller delar av produkt- eller anläggningsenhet. Fastställer lämpliga materialkvaliteter och erforderlig tillverkningsnoggrannhet samt utför hållfasthetsberäkningar; förbereder och utför eller övervakar utförandet och samordandet av detaljritningar; tillser att standardiserade konstruktionselement i möjligaste mån kommer till användning; utför, där ritningsgranskare icke finns, även ritningsgranskning.

Ritare utför efter anvisningar av konstruktör mera komplicerade detalj- och sammanställningsritningar, ofta efter utslag där dimensionerna i huvudsak redan är fastställda; utför vid behov kompletterande arbete på sådana utslag; utför konstruktioner som icke erfordrar några teoretiska beräkningar, men där god kännedom fordras om verktygsmaskinernas arbetssätt, tillverkningsmöjligheter och formgivning; uppgör materialförteckningar, s. k. stycklistor.

Vävkopist utför blyertsritningar på väv, klichéritningar och erforderligt textningsarbete.

Laboratorieingenjör utför mera kvalificerat laboratoriearbete; behärskar för arbetet erforderlig komplicerad apparatur; leder och övervakar laboratorie- och provningsarbete och bearbetar självständigt de erhållna resultaten.

Laborant behärskar och tillämpar ett *flertal* relativt invecklade analysmetoder.

Laboratoriebiträde behärskar och tillämpar ett *fåtal* jämförelsevis enkla analysmetoder.

Arbetsstudieingenjör (grupp A. 2.) svarar — i regel under arbetsstudieingenjör i sektionschefs ställning (grupp A. 1.) — för lösandet av honom tilldelade uppgifter, som regel med biträde av en eller flera arbetsstudiemän; utför med arbetsstudieuppgifter sammanhängande statistiska beräkningar och grafiska framställningar samt mera krävande matematiska beräkningar; kan själv deltaga i såväl metod- som tidsstudier och beträffande mera invecklade arbetsstudieuppgifter bearbeta det erhållna materialet.

Arbetsstudieman utför under ledning av arbetsstudieingenjör metod- och tidsstudier; kan anförtros enklare ackordsförhandlingar; kan med ledning av förefintligt arbetsstudiematerial och praktisk erfarenhet uträkna ackordsförslag.

Arbetsbefäl:

Arbetsledare i chefsställning. Till denna grupp räknas arbetsledare, som har befäl över verkmästare.

Verkmästare. Till denna grupp räknas arbetsledare, som har befäl över förmän.

Förman. Till denna grupp räknas arbetsledare, som direkt leder arbetare och själv ej annat än undantagsvis deltar i arbetet.

Kontorspersonal:

Med *ombudsman* avses här en juridisk expert inom ett företag.

I:a bokförare leder omedelbart bokföringsarbetet inom ett företag med biträde av en eller flera bokförare (andra än I:a).

Korrespondent sätter upp brev och skrivelser självständigt.

Stenograf skriver efter diktamen. Med denna grupp jämställs även maskinskriverska, som skriver direkt efter diktamen.

Maskinskriverska skriver efter koncept eller formulär.

Maskinoperatör utför mera kvalificerade hålkortsbearbetningar.

Maskinpersonal utför sortering och övriga enklare bearbetningar av hålkort.

Speditör med självständigt arbete förbereder och avtalar om — vanligen såsom ledare för honom underställd kontorspersonal — in- och utskräpning av gods, övervakar utskrivning av konossement, svarar för tecknandet av transportförsäkringar och för kontroll av tull- och fraktavgifter samt för i samband med speditorsarbete förekommande korrespondens.

Butikspersonal:

Butiksföreståndare (även filialföreståndare) har överordnad ställning gentemot butikspersonal. Befattningshavare med 1—2 medhjälpare räknas dock som 1:a biträde. Befattningshavare utan medhjälpare räknas som butiksbitråde.

Chefsdekoratör har överordnad ställning gentemot den övriga dekorationspersonalen och ansvarar för den idémässiga uppläggningsarbetet och dess utförande; deltar i regel icke i dekorationsarbetet.

Avdelningsföreståndare å varuhus e. d. ansvarar för bransch- eller försäljningsavdelning av större omfattning och har tillsyn över underställd personal; deltar ej annat än tillfälligtvis i försäljningsarbetet. Denna grupp bör om möjligt uppdelas på avdelningsföreståndare som handhar, resp. icke handhar inköp och prissättning. Avdelningsföreståndare, som mera regelbundet deltar i försäljningsarbetet, bör räknas som 1:a biträde.

1:a biträde (i butik med flera biträden) har (i förekommande fall under ledning av butiksföreståndare eller avdelningsföreståndare) tillsyn över varulager samt övervakar och deltar i försäljningsarbetet.

1:a dekoratör utför (i förekommande fall under ledning av chefsdekoratör) skyltnings- och dekorationsarbeten med hjälp av övriga dekoratörer eller biträden samt planlägger skyltningsarbeten.

Lager- och forrådspersonal:

Föreståndare och förmän på lager eller förråd (även lagerchefer) leder och fördelar arbetet utan att själva annat än tillfälligtvis delta däri.

Underordnad personal på lager eller förråd (ej lagerarbetare) utför försäljningsarbete, orderuttagning, registrering m. fl. bokförings-, lagerhållnings- och skrivarbeten; till denna grupp hör lagerbiträden (lagerexpediter), lagerbokhållare och lagerkontorister men *ej* lagerarbetare, som utför upp packnings-, emballerings- och liknande arbeten samt arbete i den inre transporten och som ej annat än tillfälligtvis deltar i förekommande skriv- och registreringsarbeten.

